

Euroopan unionin
neuvosto

Bryssel, 8. joulukuuta 2023
(OR. en)

13573/23

Toimielinten välinen asia:
2023/0337 (NLE)
2023/0338 (NLE)

LIMITE

ACP 89
WTO 145
COAFR 328
RELEX 1106

SÄÄDÖKSET JA MUUT VÄLINEET

Asia: Euroopan unionin ja Itä-Afrikan yhteisön jäsenen Kenian tasavallan välinen
talouskumppanuussopimus

EUROOPAN UNIONIN
JA
ITÄ-AFRIKAN YHTEISÖN JÄSENEN KENIAN TASAVALLAN
VÄLINEN
TALOUSKUMPPANUUSSOPIMUS

SOPIMUKSEN OSAPUOLET

EUROOPAN UNIONI,

jäljempänä 'EU',

sekä

KENIAN TASAVALTA,

jäljempänä 'EAC-kumppanuusvaltio' tai 'EAC-kumppanuusvaltiot',

jäljempänä erikseen 'osapuoli' ja yhdessä 'osapuolet',

jotka

PALAUTTAVAT MIELIIN sitoumuksensa Maailman kauppajärjestön (WTO) perustamisesta 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehdyn Marrakeshin sopimuksen puitteissa;

OTTAVAT HUOMIOON 6 päivänä kesäkuuta 1975 tehdyn Georgetownin sopimuksen Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ryhmän perustamisesta;

OTTAVAT HUOMIOON Cotonoussa 23 päivänä kesäkuuta 2000 allekirjoitetun Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden ryhmän jäsenten sekä Euroopan yhteisön ja sen jäsenvaltioiden välisen kumppanuussopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna ensimmäisen kerran Luxemburgissa 25 päivänä kesäkuuta 2005 ja toisen kerran Ouagadougoussa 22 päivänä kesäkuuta 2010, jäljempänä 'Cotonoun sopimus', ja sen jatkosopimuksen;

OTTAVAT HUOMIOON Arushassa 30 päivänä marraskuuta 1999 allekirjoitetun Itä-Afrikan yhteisön, jäljempänä 'EAC', perustamissopimuksen ja sen pöytäkirjan Itä-Afrikan yhteisön tulliliiton perustamisesta;

OTTAVAT HUOMIOON Itä-Afrikan yhteisön kumppanuusvaltioiden ja Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen talouskumppanuussopimuksen, jota koskevat neuvottelut saatiin päätökseen 16 päivänä lokakuuta 2014, jäljempänä 'EU:n ja EAC:n talouskumppanuussopimus',

TOISTAVAT pitävänsä Afrikan yhtenäisyyden laajentumista ja Afrikan talousyhteisön perustamissopimuksen tavoitteiden saavuttamista toivottavana;

OTTAVAT HUOMIOON Euroopan unionista tehdyn sopimuksen sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen;

KATSOVAT, että EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot ja EU ovat sopineet, että niiden kauppa- ja talousyhteistyöllä pyritään tukemaan Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren (AKT) valtioiden jouhevaa ja asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen niiden poliittisten valintojen, kehitystason ja kehittämispainopisteiden mukaisesti, jolloin edistetään niiden kestävä kehitystä ja tuetaan köyhyyden hävittämistä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;

VAHVISTAVAT UUDELLEEN, että tämän sopimuksen on oltava Cotonoun sopimuksen tavoitteiden ja periaatteiden ja erityisesti sen 3 osan II osaston taloudellista ja kaupallista yhteistyötä koskevien määräysten ja sen jatkosopimuksen vastaavien määräysten mukainen;

VAHVISTAVAT UUDELLEEN, että tämän sopimuksen on oltava kehityksen väline ja että sillä on tuettava pysyvää kasvua, lisättävä tuotantoa ja tarjontapuolen kapasiteettia EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa, tuettava EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouden rakennemuutosta sekä sen monipuolistumista ja kilpailukykyä ja että sopimuksen avulla on kehitettävä kauppaa, houkuteltava investointeja ja teknologiaa ja luotava työpaikkoja EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;

TOISTAVAT, että on varmistettava, että erityishuomiota kiinnitetään alueelliseen yhdentymiseen sekä erityisen ja eriytetyn kohtelun tarjoamiseen EAC-kumppanuusvaltiolle tai kaikille EAC-kumppanuusvaltioille siten, että samalla jatketaan vähiten kehittyneen EAC-kumppanuusvaltion tai vähiten kehittyneiden EAC-kumppanuusvaltioiden erityiskohtelua;

TUNNUSTAVAT, että tarvitaan merkittäviä investointeja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden elintason nostamiseksi;

TOISTAVAT, että tämän sopimuksen tarkoituksena on panna täytäntöön EU:n ja EAC:n talouskumppanuussopimuksen määräykset,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSA

YLEISET MÄÄRÄYKSET

1 ARTIKLA

Sopimuksen soveltamisala

Osapuolet tekevät talouskumppanuussopimuksen, jäljempänä 'tämä sopimus'. Tämän sopimuksen piiriin kuuluvat seuraavat:

- a) yleiset määräykset;
- b) tavarakauppa;
- c) kalastus;
- d) maatalous;
- e) talous- ja kehitysyhteistyö;
- f) institutionaaliset määräykset;
- g) riitojen välttäminen ja ratkaiseminen;
- h) yleiset poikkeukset;

- i) yleiset ja loppumääräykset; ja
- j) liitteet, pöytäkirjat ja yhteiset lausumat.

2 ARTIKLA

Tavoitteet

1. Tämän sopimuksen tavoitteena on
 - a) edistää talouskasvua ja -kehitystä luomalla tehostettu ja strateginen kaupan ja kehityksen kumppanuus, joka on kestävän kehityksen tavoitteen mukainen;
 - b) edistää alueellista yhdentymistä, taloudellista yhteistyötä ja hyvää hallintoa EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
 - c) edistää EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden asteittaista yhdentymistä maailmantalouteen kunkin valtion poliittisten valintojen ja kehittämispainopisteiden mukaisesti;
 - d) tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouden rakennemuutosta sekä monipuolistumista ja kilpailukykyä tehostamalla tuotanto-, tarjonta- ja kauppavalmiuksia;
 - e) parantaa EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiuksia kauppapolitiikassa ja kauppaan liittyvissä kysymyksissä;

- f) laatia ja panna täytäntöön tehokkaat, ennakoitavat ja avoimet alueelliset sääntelykehykset EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kauppaa ja investointeja varten ja näin tukea investointien lisäämisen ja yksityisen sektorin aloitteiden edellytyksiä; ja
- g) vahvistaa osapuolten nykyisiä suhteita solidaarisuuden ja molemminpuolisen edun pohjalta. Tätä varten ja ottaen huomioon osapuolten WTO-oikeudet ja -velvoitteet tällä sopimuksella edistetään kauppaa- ja taloussuhteita, tuetaan osapuolten välisen kaupan uutta dynamiikkaa vapauttamalla niiden välistä kauppaa asteittain ja epäsymmetrisesti sekä vahvistetaan, laajennetaan ja syvennetään yhteistyötä kaikilla kaupan ja investointien kannalta merkittävillä aloilla.

2. Tällä sopimuksella pyritään Cotonoun sopimuksen 34 ja 35 artiklan ja sen jatkosopimuksen vastaavien määräysten mukaisesti myös

- a) laatimaan vuoden 1994 tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen (GATT 1994 -sopimus) XXIV artiklan mukainen sopimus;
- b) helpottamaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kaupan jatkumista ehdoin, jotka ovat vähintään yhtä suotuisat kuin Cotonoun sopimuksen tai sen jatkosopimuksen mukaiset ehdot;
- c) määrittämään muita aiheita, myös palvelukauppaa, Cotonoun sopimuksessa tai sen jatkosopimuksessa nimettyjä kauppaaan liittyviä kysymyksiä sekä kaikkia muita kumpaakin osapuolta kiinnostavia aiheita koskevien mahdollisten neuvottelujen puitteet ja ala.

3 ARTIKLA

Uudelleentarkastelulauseke

Osapuolet sitoutuvat viemään jäljempänä lueteltuja aiheita koskevat neuvottelut päätökseen viiden (5) vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä:

- a) palvelukauppa;
- b) kauppaan liittyvät kysymykset eli;
 - i) kilpailupolitiikka;
 - ii) investoinnit ja yksityissektorin kehittäminen;
 - iii) kauppa, ympäristö ja kestävä kehitys;
 - iv) teollis- ja tekijänoikeudet;
 - v) julkisten hankintojen avoimuus;
- c) kaikki muut alat, joita osapuolet pitävät tarpeellisina.

4 ARTIKLA

Periaatteet

Tämä sopimus perustuu seuraaville periaatteille:

- a) perustana Cotonoun sopimuksen ja sen jatkosopimuksen säännöstö;
- b) EAC:n alueen alueellisen yhdentymisen lujittaminen;
- c) EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita suosivan epäsymmetrian varmistaminen kaupan vapauttamisessa ja kauppaan liittyvien toimenpiteiden soveltamisessa sekä kaupan suojakeinoissa;
- d) EAC-kumppanuusvaltio voi tai EAC-kumppanuusvaltiot voivat säilyttää alueelliset etuuskohtelut muihin Afrikan maihin ja alueisiin nähden, eikä sillä tai niillä ole velvollisuutta laajentaa etuuskohtelua koskemaan EU:ta; ja
- e) tuki EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tuotanto-, tarjonta- ja kauppavalmiuksien tehostamiselle.

II OSA

TAVARAKAUPPA

5 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osan määräyksiä sovelletaan kaikkiin EU:n ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alkuperätavaroihin.
2. Tavarakaupassa tavoitteina on
 - a) tarjota täysin tullittomat ja kiintiöttömät markkinoillepääsyn edellytykset EAC-kumppanuusvaltiosta tai EAC-kumppanuusvaltioista peräisin oleville tuotteille EU:n markkinoilla turvalliselta, pitkäaikaiselta ja ennakoitavalta pohjalta tässä sopimuksessa vahvistettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti;
 - b) avata asteittain ja vähitellen EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden markkinat EU:n alkuperätuotteille tässä sopimuksessa vahvistettujen yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti; ja
 - c) säilyttää markkinoillepääsyn edellytykset ja parantaa niitä, jotta varmistetaan, että EAC-kumppanuusvaltio saa tai EAC-kumppanuusvaltiot saavat täyden hyödyn tästä sopimuksesta.

I OSASTO

TULLIT JA TAVAROIDEN VAPAA LIKKUVUUS

6 ARTIKLA

Tulli

1. Tullilla tarkoitetaan mitä tahansa tavaratunnon tai sen yhteydessä sovellettavaa tullia tai muuta maksua, myös kaikkia tuonnin yhteydessä kannettavia lisäveroja tai maksuja, mutta ei kuitenkaan seuraavia:
 - a) sekä tuoduista että paikallisesti tuotetuista tavaroista kannettavat sisäisiä veroja vastaavat maksut 20 artiklan mukaisesti;
 - b) polkumyynti-, tasoitus- tai suojatoimenpiteet, joita sovelletaan VI osaston määräysten mukaisesti; ja
 - c) palkkiot ja muut maksut, joita määrätään 8 artiklan mukaisesti.
2. Perustulli, josta peräkkäiset tullinalennukset lasketaan, on se, joka on täsmennetty kunkin osapuolen tullien poistoluettelossa kunkin tuotteen osalta.

7 ARTIKLA

Tavaroiden luokittelu

1. Tämän sopimuksen piiriin kuuluvien kauppatarvikkeiden luokittelussa käytetään kunkin osapuolen tariffinimikkeistöä, joka on harmonoidusta tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmästä (HS-järjestelmä) tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen (mukainen).
2. Osapuolet vaihtavat kaikkia tarvittavia tietoja kolmen (3) kuukauden kuluessa tariffimuutoksista tai HS-järjestelmän, osapuolten soveltamien tullien tai liitteissä I ja II lueteltujen vastaavien nimikkeistöjen muutoksista.

8 ARTIKLA

Palkkiot ja muut maksut

Edellä 6 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen palkkioiden ja muiden maksujen määrä rajoitetaan tarjottujen palvelujen likimääräisiin kustannuksiin, eivätkä ne saa merkitä kotimarkkinatuotteiden välillistä suojelua tai tuonnin verotusta. Kauppaan liittyviä palkkioita ja muita maksuja ei saa periä konsulipalveluista.

9 ARTIKLA

Alkuperäsäännöt

1. Tässä osassa 'alkuperätuotteella' tarkoitetaan tuovan osapuolen sovellettavan lainsäädännön mukaista alkuperätuotetta.^{1 2}
2. Jäljempänä 104 artiklan nojalla perustettu talouskumppanuussopimusneuvosto, jäljempänä 'talouskumppanuussopimusneuvosto', hyväksyy päätöksellään alkuperäsääntöjä koskevan pöytäkirjan viimeistään viiden (5) vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä. Tämän artiklan 1 kohdan soveltaminen päättyy, kun tätä pöytäkirjaa aletaan soveltaa.
3. Jos osapuolet eivät ole 2 kohdassa tarkoitetun viisivuotiskauden päättyessä hyväksyneet tällaista pöytäkirjaa, talouskumppanuussopimusneuvosto arvioi 1 kohdan soveltamista ja voi päättää pidentää kyseistä viiden vuoden ajanjaksoa.

¹ Selvyyden vuoksi todetaan, että määrittäessään VII osan II osaston nojalla jonkin toimenpiteen yhteensopivuutta tämän sopimuksen kanssa välimiespaneeli voi tarvittaessa tarkastella osapuolen lainsäädäntöä tosiseikkana. Toimiessaan näin välimiespaneelin on seurattava kyseisen osapuolen tuomioistuimissa vallitsevaa lainsäädännön tulkintaa, eikä mikään välimiespaneelin lainsäädännölle antama merkitys sido kyseisen osapuolen tuomioistuinta tai viranomaisia.

² Ceutaan tai Melillan tuotaville EAC-kumppanuusvaltion alkuperätuotteille myönnetään kaikilta osin samanlainen tullikohtelu kuin EU:n tullialueen alkuperätuotteille Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisehdoista ja perustamissopimusten mukautuksista tehdyn asiakirjan pöytäkirjan N:o 2 mukaisesti (EUVL L 302, 15.11.1985, s. 23). EAC-kumppanuusvaltio soveltaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien sellaisten tuotteiden tuontiin, jotka ovat Ceutan ja Melillan alkuperätuotteita, samaa tullikohtelua kuin EU:sta tuotaviin yhteisön alkuperätuotteisiin.

10 ARTIKLA

EAC-kumppanuusvaltiosta tai EAC-kumppanuusvaltioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit

EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alkuperätuotteita tuodaan EU:hun tullitta liitteessä I määritellyin edellytyksin.

11 ARTIKLA

EU:n alkuperätuotteisiin sovellettavat tuontitullit

EU:n alkuperätuotteita tuodaan EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin liitteessä II olevassa tullien poistoluettelossa vahvistetuin edellytyksin.

12 ARTIKLA

Vallitsevan tilan säilyttämistä koskeva määräys

1. Osapuolet sopivat, että ne eivät korota tämän sopimuksen mukaisesti vapautettavista tuotteista perimiään tulleja, lukuun ottamatta 48, 49 ja 50 artiklan mukaisesti toteutettuja toimenpiteitä.

2. Jotta voidaan varmistaa mahdollisuus Afrikan laajempiin alueellisiin yhdentymisprosesseihin, osapuolet voivat talouskumppanuussopimusneuvostossa päättää sellaisten tämän sopimuksen liitteissä II a, II b ja II c määrättyjen tullien muuttamisesta, joita voidaan soveltaa EU:n alkuperätuotteisiin niiden tuonnissa EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin. Osapuolten on varmistettava, ettei mikään tällainen muutos aiheuta tämän sopimuksen yhteensopimattomuutta GATT 1994 -sopimuksen XXIV artiklan vaatimuksiin nähden.

13 ARTIKLA

Tavaroiden liikkuvuus

1. Tullia kannetaan ainoastaan yhden kerran osapuolen alkuperätavaroista, jotka on tuotu toisen osapuolen alueelle.
2. Kaikki EAC-kumppanuusvaltioon tuonnista maksetut tullit on palautettava täysimääräisesti niistä tavaroista, jotka poistuvat siitä EAC-kumppanuusvaltiosta, johon ne on ensiksi tuotu, ja jotka viedään toiseen EAC-kumppanuusvaltioon. Tulli on maksettava siinä EAC-kumppanuusvaltiossa, jossa tavarat tulevat kulutukseen.
3. Osapuolet sopivat yhteistyöstä, jolla helpotetaan tavaroiden liikkuvuutta ja yksinkertaistetaan tullimenettelyjä.

14 ARTIKLA

Vientitullit ja -verot

1. Osapuoli ei ota toiseen osapuoleen suuntautuvassa tavaroiden viennissä käyttöön uusia tulleja tai veroja, jotka ovat suurempia kuin sisäiseen myyntiin tarkoitetuille vastaaville tuotteille määrätyt tullit tai verot.
2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, EAC-kumppanuusvaltio voi tai EAC-kumppanuusvaltiot voivat ilmoitettuaan asiasta EU:lle määrätä tavaroiden vientiä koskevan tilapäisen tullin tai veron seuraavissa olosuhteissa:
 - a) tukeakseen kotimaisen teollisuuden kehitystä
 - b) pitääkseen yllä valuutan vakautta, kun vientituotteen maailmanmarkkinahinnan nousu aiheuttaa riskin valuutan yliarvostuksesta; tai
 - c) suojellakseen tuloja, elintarviketurvallisuutta ja ympäristöä.
3. Tällaiset verot olisi pantava täytäntöön siten, että ne koskevat rajattua tuotemäärää rajattuna ajanjaksona, ja niiden uusimista olisi tarkasteltava talouskumppanuussopimusneuvostossa neljäkymmenen kahdeksan (48) kuukauden kuluttua.
4. Edullisempi kohtelu, joka muodostuu veroista, joita EAC-kumppanuusvaltio soveltaa tai EAC-kumppanuusvaltiot soveltavat tuotteiden viennissä johonkin kaupan kannalta merkittävään talouteen, tai joka liittyy tällaisiin veroihin, on tämän sopimuksen voimaantulopäivästä myönnettävä EU:n alueelle tarkoitettulle vastaavalle tuotteelle.

5. Sovellettaessa tätä artiklaa ja 15 artiklaa 'kaupan kannalta merkittävällä taloudella' tarkoitetaan mitä tahansa kehittynyttä maata taikka sellaista maata, jonka osuus maailman vuotuisesta tavaraviennistä on enemmän kuin 1 prosentti sinä vuonna, joka edeltää 15 artiklassa tarkoitetun vapaakauppasopimuksen voimaantuloa, tai mitä tahansa sellaisten maiden ryhmää, joiden vuotuinen osuus maailman tavaraviennistä erikseen tai yhdessä taikka vapaakauppasopimuksen avulla on enemmän kuin 1,5 prosenttia sinä vuonna, joka edeltää 15 artiklassa tarkoitetun vapaakauppasopimuksen voimaantuloa.¹

15 ARTIKLA

Vapaakauppasopimuksesta johtuva etuuskohtelu

1. Tämän osan soveltamisalaan kuuluvien tavaroiden osalta EU myöntää EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille kaiken sellaisen etuuskohtelun, joka johtuu EU:n mahdollisesta liittymisestä kolmannen osapuolen kanssa tehtyyn vapaakauppasopimukseen tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

2. Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta EAC-kumppanuusvaltio myöntää tai EAC-kumppanuusvaltiot myöntävät EU:lle kaiken sellaisen etuuskohtelun, joka mahdollisesti johtuu EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden liittymisestä jonkin kaupan kannalta merkittävän talouden kanssa tehtyyn vapaakauppasopimukseen tämän sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen. Jos EU voi osoittaa, että sille on myönnetty epäedullisempi kohtelu kuin se, jonka EAC-kumppanuusvaltio tarjoaa tai EAC-kumppanuusvaltiot tarjoavat jollekin muulle kaupan kannalta merkittävälle taloudelle, osapuolten on siinä määrin kuin se on mahdollista neuvoteltava ja yhdessä päätettävä tapauskohtaisesti, miten tämä kohta olisi parasta panna täytäntöön.

¹ Tämän laskelman on perustuttava WTO:n virallisiin tietoihin maailman tavarakaupan johtavista viejistä (lukuun ottamatta EU:n sisäistä kauppaa).

3. Tämän osan määräyksiä ei pidä tulkita siten, että ne velvoittaisivat osapuolia myöntämään vastavuoroisesti mahdollisen etuuskohtelun, jota sovelletaan siksi, että jokin niistä on osapuolena kolmannen osapuolen kanssa tehdyssä vapaakauppasopimuksessa tämän sopimuksen allekirjoittamispäivänä.
4. Edellä olevaa 2 kohtaa ei sovelleta EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kauppasopimukseen Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren ryhmän maiden kanssa tai muiden Afrikan maiden ja alueiden kanssa.
5. Tässä artiklassa 'vapaakauppasopimuksella' tarkoitetaan sopimusta, jolla merkittävästi vapautetaan kauppaa ja kielletään syrjivät toimenpiteet ja/tai uudet tai voimakkaammin syrjivät toimenpiteet osapuolten välillä joko kyseisen sopimuksen voimaantullessa tai kohtuullisen aikataulun mukaisesti.

16 ARTIKLA

Hallinnollista yhteistyötä koskevat erityismääräykset

1. Osapuolet sopivat, että hallinnollinen yhteistyö on välttämätöntä tämän osan nojalla myönnetyn etuuskohtelun täytäntöön panemiseksi ja valvomiseksi, ja vahvistavat sitoutuvansa sääntöjenvastaisuuksien ja petosten torjuntaan tullialalla ja siihen liittyvissä asioissa.
2. Jos osapuoli puolueettomien tietojen perusteella toteaa, että hallinnollista yhteistyötä on laiminlyöty ja/tai että sääntöjenvastaisuuksia tai petoksia ilmenee, asianomainen osapuoli voi väliaikaisesti keskeyttää myönnetyn etuuskohtelun kyseisen tuotteen tai kyseisten tuotteiden osalta.

3. Tässä artiklassa tarkoitetaan hallinnollisen yhteistyön laiminlyönnillä muun muassa:
- a) tuotteen tai tuotteiden alkuperäaseman tarkastamista koskevan velvollisuuden toistuvaa laiminlyöntiä;
 - b) toistuvaa kieltäytymistä tai viivyttelyä asianomaisen tuotteen (asianomaisten tuotteiden) alkuperäselvityksen jälkitarkastusta suoritettaessa ja/tai ilmoitettaessa kyseisen tarkastuksen tuloksista;
 - c) toistuvaa kieltäytymistä tai viivyttelyä luvan hankkimisessa hallinnolliseen yhteistyöhön liittyvien käyntien tekemiseksi asiakirjojen aitouden tai kyseisen etuuskohtelun myöntämisen kannalta merkityksellisten tietojen oikeellisuuden tarkastamiseksi.
4. Sääntöjenvastaisuus tai petos voidaan havaita muun muassa silloin, kun osapuolen tavanomaisen tuotantotason ja vientikapasiteetin ylittävä tavaroiden tuonnin nopea ja ilman riittävää perustetta tapahtuva kasvu voidaan yhdistää sääntöjenvastaisuutta tai petosta koskevaan puolueettomaan tietoon.

5. Väliaikaisen keskeyttämisen soveltamisedellytykset ovat seuraavat:

- a) osapuolen, joka on puolueettomien tietojen perusteella havainnut hallinnollisen yhteistyön laiminlyönnin ja/tai sääntöjenvastaisuuden tai petoksen, on viipymättä ilmoitettava 106 artiklalla perustetulle johtavien virkamiesten komitealle, jäljempänä 'johtavien virkamiesten komitea', havainnostaan ja sitä koskevista puolueettomista tiedoistaan ja aloitettava johtavien virkamiesten komiteassa kaikkeen asiaa koskevaan tietoon ja puolueettomiin tuloksiin perustuvat neuvottelut, jotta löydetäisiin kummankin osapuolen hyväksyttävissä oleva ratkaisu;
- b) kun osapuolet ovat aloittaneet a alakohdassa tarkoitetut neuvottelut johtavien virkamiesten komiteassa eivätkä ole löytäneet hyväksyttävissä olevaa ratkaisua kolmen (3) kuukauden kuluessa ilmoituksen tekemisestä, asianomainen osapuoli voi keskeyttää väliaikaisesti asianomaisen tuotteen (asianomaisten tuotteiden) etuuskohtelun, ja tällaisesta väliaikaisesta keskeyttämisestä on ilmoitettava viipymättä talouskumppanuussopimusneuvostolle;
- c) tässä artiklassa tarkoitettu väliaikainen keskeytys ei saa kestää pidempään kuin on tarpeen asianomaisen osapuolen taloudellisten etujen suojaamiseksi, sen kesto on enintään kuusi (6) kuukautta ja se voidaan uusida sekä siitä neuvotellaan johtavien virkamiesten komiteassa säännöllisin väliajoin, ensisijaisena tavoitteena lopettaa se heti, kun sen soveltamisen edellytykset eivät enää täyty.

6. Tehdessään johtavien virkamiesten komitealle 5 kohdan a alakohdassa tarkoitetun ilmoituksen tällaisen ilmoituksen tekevän osapuolen on julkaistava virallisessa lehdessään ilmoitus maahantuojille. Maahantuojille osoitetussa ilmoituksessa on ilmoitettava, että asianomaisen tuotteen osalta on havaittu puolueettomiin tietoihin perustuva hallinnollisen yhteistyön laiminlyönti ja/tai sääntöjenvastaisuus tai petos.

17 ARTIKLA

Hallinnollisten virheiden käsittely

Jos toimivaltaiset viranomaiset tekevät virheen viennissä sovellettavan etuuskohtelujärjestelmän hallinnoinnissa ja etenkin tähän sopimukseen sovellettavien, käsitteen 'alkuperä tuotteet' määrittelyä koskevien alkuperäsääntöjen soveltamisessa ja hallinnollisen yhteistyön menetelmissä ja kyseinen virhe aiheuttaa tuontitulleihin kohdistuvia seurauksia, seurauksista kärsivä osapuoli voi pyytää johtavien virkamiesten komiteaa tarkastelemaan mahdollisuutta toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi.

18 ARTIKLA

Tullausarvon määrittäminen

1. Osapuolten kauppaan sovellettavat tullausarvon määrittämissäännöt noudattavat GATT 1994 -sopimuksen VII artiklaa ja GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehtyä sopimusta.
2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jotta päästäisiin yhteiseen toimintatapaan tullausarvon määrittämiseen liittyvissä kysymyksissä.

II OSASTO

MUUT KUIN TARIFFITOIMENPITEET

19 ARTIKLA

Määrällisten rajoitusten kieltäminen

1. Tämän sopimuksen voimaantulopäivänä on poistettava kaikki tuonnin, viennin ja vientimyynnin kiellot tai rajoitukset osapuolten väliltä, lukuun ottamatta 6 artiklassa tarkoitettuja veroja, tulleja, palkkioita ja muita maksuja, riippumatta siitä, onko ne saatettu voimaan kiintiöiden, tuonti- tai vientilisenssien tai muiden toimenpiteiden muodossa. Osapuolten välisessä kaupassa ei saa ottaa käyttöön mitään tällaisia uusia toimenpiteitä. Tämä artikla ei rajoita tämän osan VI osaston määräysten soveltamista.
2. Tämän artiklan 1 kohta ei koske seuraavia:
 - a) tilapäisesti sovellettavat vientikiellot tai -rajoitukset, joilla pyritään estämään tai lievittämään vakavaa elintarvikkeiden tai muiden viejänä toimivalle sopimuspuolelle olennaisen tärkeiden tuotteiden pulaa;
 - b) tuonti- ja vientikiellot tai tuonti- tai vientirajoitukset, joita tarvitaan hyödykkeiden luokitusta, ryhmitystä tai markkinointia koskevien standardien tai sääntöjen soveltamiseksi kansainvälisessä kaupassa.

20 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu sisäisen verotuksen ja sääntelyn alalla

1. Osapuolen alueelta peräisin oleviin tuontituotteisiin ei saa soveltaa suoraan tai välillisesti sisäisiä veroja tai muita sisäisiä maksuja, jotka ylittävät toisen osapuolen vastaaviin kotimaisiin tuotteisiin suoraan tai välillisesti sovellettavat verot ja maksut. Osapuolet eivät myöskään saa muutoin soveltaa sisäisiä veroja tai muita sisäisiä maksuja tavalla, joka merkitsisi oman tuotannon suojaamista.
2. Osapuolen alueelta peräisin oleville tuontituotteille on myönnettävä yhtä edullinen kohtelu kuin toisen osapuolen vastaaville kotimaisille tuotteille kaikkien sellaisten lakien, määräysten ja vaatimusten osalta, jotka vaikuttavat tuotteiden sisäiseen kauppaan, kaupaksi tarjoamiseen, ostoon, kuljetukseen, jakeluun tai käyttöön. Tämä kohta ei estä soveltamasta erilaisia sisäisiä kuljetusmaksuja, jotka perustuvat yksinomaan kuljetusvälineen taloudelliseen toimintaan eivätkä tuotteen alkuperään.
3. Mikään osapuoli ei saa vahvistaa tai pitää voimassa tuotteiden sekoittamiseen, jalostamiseen tai käyttöön tiettyinä määrinä tai määräosuuksina liittyviä sisäisiä määrällisiä rajoituksia, jotka edellyttävät suoraan tai välillisesti, että tietty rajoituksen alaisen tuotteen määrä tai määräosuus hankitaan kotimarkkinoilla sijaitsevasta lähteestä. Mikään osapuoli ei myöskään saa soveltaa sisäisiä määrärajoituksia tavalla, joka merkitsisi sen oman tuotannon suojaamista.
4. Tämä artikla ei estä yksinomaan kansallisille tuottajille tarkoitettujen tukien maksamista, mukaan luettuina niille suoritettut maksut, joihin käytetään tämän artiklan mukaisesti sovellettujen sisäisten verojen tai maksujen tuottoja, sekä tuet, jotka perustuvat siihen, että valtion viranomaiset hankkivat kansallisia tuotteita.

5. Tätä artiklaa ei sovelleta julkisia hankintoja koskeviin lakeihin, asetuksiin, menettelyihin tai käytäntöihin.

21 ARTIKLA

Verotusalan hyvä hallinto

Osapuolet tunnustavat, että hyvän hallinnon periaatteita koskeva yhteistyö kyseisten viranomaisten välillä ja osapuolten omien kansallisten lakien ja asetusten mukaisesti on tärkeää verotusalla.

III OSASTO

TULLIYHTEISTYÖ JA KAUPAN HELPOTTAMINEN

22 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat tulliyhteistyötä sekä kauppaa helpottamista koskevien kysymysten merkityksen kehittyvän globaalin kaupankäyntiympäristön kannalta ja sopivat
 - a) vahvistavansa yhteistyötä ja varmistavansa, että tarvittava lainsäädäntö ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet vastaavat kaupan helpottamisen tavoitteita;

- b) että EAC-kumppanuusvaltio tarvitsee tai EAC-kumppanuusvaltiot tarvitsevat siirtymäkausia ja valmiuksien rakentamista, jotta se voi tai ne voivat jouhevasti panna täytäntöön tämän osaston määräykset.

2. Tämän osaston tavoitteena on

- a) helpottaa osapuolten välistä kauppaa;
- b) edistää tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen alueellista yhdenmukaistamista;
- c) tukea EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita, jotta kaupan helpottamista voidaan lujittaa;
- d) tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tullihallintoa tämän sopimuksen ja muiden tullialan kansainvälisten parhaiden käytäntöjen täytäntöönpanemiseksi; ja
- e) tehostaa osapuolten tulliviranomaisten ja muiden alaan liittyvien rajavalvontavirastojen yhteistyötä.

23 ARTIKLA

Tulliyhteistyö ja keskinäinen hallinnollinen avunanto

1. Jotta varmistettaisiin tämän osaston määräysten noudattaminen ja voitaisiin tehokkaasti vastata 22 artiklassa vahvistettuihin tavoitteisiin, osapuolet

- a) vaihtavat tietoja tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen alalla;

- b) laativat yhteisiä hankkeita yhteisesti sovituilla aloilla;
- c) tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- i) tullijärjestelmien ja menettelyiden nykyaikaistaminen ja tulliselvitysaikojen lyhentäminen;
 - ii) tullimenettelyiden ja kauppamuodollisuuksien – myös tuontiin, vientiin ja kauttakulkuun liittyvien – yksinkertaistaminen ja yhdenmukaistaminen;
 - iii) alueellisten kauttakuljetusjärjestelmien tehostaminen;
 - iv) avoimuuden tehostaminen 24 artiklan 3 kohdan mukaisesti;
 - v) valmiuksien rakentaminen, myös rahoitus- ja tekninen apu EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille;
 - vi) kaikki muut osapuolten sopimat tullialat;
- d) pyrkivät määrittämään mahdollisuuksien mukaan yhteisiä kantoja tullialalla ja kaupan helpottamisen alalla toimivissa kansainvälisissä järjestöissä, joita ovat muun muassa Maailman kauppajärjestö (WTO), Maailman tullijärjestö (WCO), Yhdistyneet kansakunnat (YK) ja Yhdistyneiden kansakuntien kauppaja- ja kehityskonferenssi (UNCTAD);
- e) edistävät kaikkien asianomaisten virastojen välistä koordinointia sekä kotimaassa että ulkomailla.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, osapuolet antavat toisilleen hallinnollista apua tullikysymyksissä pöytäkirjan 1 määräysten mukaisesti.

24 ARTIKLA

Tullilainsäädäntö ja -menettelyt

1. Osapuolet sopivat, että niiden kauppaa- ja tullialan lainsäädännön, sääntöjen ja menettelyiden on tukeuduttava kansainvälisiin tullin ja kaupan alalla sovellettaviin välineisiin ja standardeihin, myös Brysselissä 26 päivänä kesäkuuta 1999 tehdyn tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevan tarkistetun Kioton yleissopimuksen keskeisiin osiin, maailmankaupan turvaamista ja helpottamista koskevan WCO:n kehysnormiston keskeisiin osiin, WCO:n tietokokonaisuuteen ja harmonoitua järjestelmää koskevaan yleissopimukseen.

2. Osapuolet sopivat, että niiden kauppaa- ja tullialan lainsäädännön ja menettelyiden perustana ovat seuraavat osatekijät:

- a) laillisen kaupan suojeleminen ja helpottaminen tullilainsäädännössä vahvistettuja vaatimuksia soveltamalla ja niitä noudattamalla;
- b) talouden toimijoita koskevien tarpeettomien ja syrjivien rasitteiden välttäminen, petosten ja lahjonnan torjunnan varmistaminen sekä tullilainsäädännön ja -menettelyiden vaatimukset hyvin täyttävien toimijoiden toiminnan helpottaminen entisestään;

- c) yhtenäisen hallinnollisen asiakirjan tai sen sähköisen vastineen käyttäminen laadittaessa tullilmoituksia EU:ssa ja EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- d) nykyaikaiset tullimenetelmät, joihin sisältyvät muiden muassa riskinarviointi, yksinkertaiset menettelyt tavaroiden maahantuontia ja luovutusta varten, luovutuksen jälkeiset tarkastukset ja tarkastukset;
- e) vienti-, tuonti- ja kauttakuljetustapahtumia koskevien järjestelmien asteittainen kehittäminen, tietotekniset järjestelmät mukaan luettuina, joilla helpotetaan tiedonvaihtoa talouden toimijoiden, tullihallintojen ja muiden virastojen välillä;
- f) periaate, jonka mukaan tullimääräysten tai menettelyihin liittyvien vaatimusten vähäisistä rikkomisista annetut rangaistukset ovat oikeasuhteisia eivätkä aiheuta kohtuuttomia viivästyksiä tulliselvityksissä;
- g) tulliasioita, erityisesti tariffiluokittelua ja alkuperäsääntöjä, koskeva sitovien päätösten järjestelmä osapuolten sisäisessä tai alueellisessa lainsäädännössä vahvistettujen sääntöjen mukaisesti;
- h) palkkiot ja maksut, jotka ovat oikeasuhteisia tarjottuun palveluun nähden kaikkien erityistoimien osalta ja joita ei lasketa arvon perusteella. Palkkioita ja muita maksuja ei saa periä konsulipalveluista tavarakaupan osalta;
- i) ennakkotarkastuksesta tehdyn WTO:n sopimuksen mukaisista kuljetusta edeltävistä pakollisista tarkastuksista tai mahdollisista vastaavista vaatimuksista luopuminen;
- j) riippumattomien tulliasioitsijoiden käyttöä koskevien kaikenlaisten vaatimusten poistaminen ja tulliasioitsijoiden toimilupia koskevat avoimet ja syrjimättömät säännöt.

3. Parantaakseen työmenetelmiä ja varmistaakseen tullitoimintojen avoimuuden ja tehokkuuden osapuolet

- a) ryhtyvät lisätoimiin yksinkertaistaakseen ja standardoidakseen asiakirjoja ja kaupan muodollisuuksia, jotta olisi mahdollista toteuttaa tavaroiden luovutus ja tulliselvitys nopeasti;
- b) huolehtivat tehokkaista, ripeistä ja syrjimättömistä menettelyistä, joilla turvataan muutoksenhakuoikeus sellaisissa tullin ja muiden tahojen hallinnollisissa toimissa ja päätöksissä, jotka vaikuttavat tavaroiden tuontiin, vientiin ja kauttakuljetukseen; tällaisten menettelyiden on oltava helposti kaikkien yritysten saatavilla;
- c) varmistavat rehellisyyttä koskevien vaatimusten noudattamisen soveltamalla kansainvälisiin sopimuksiin ja välineisiin sisältyvien periaatteiden mukaisia toimenpiteitä.

25 ARTIKLA

Kauttakuljetusten helpottaminen

1. Osapuolet varmistavat vapaan kauttakuljetuksen alueensa läpi parhaiten soveltuvia reittejä pitkin. Mahdollisten rajoitusten, tarkastusten ja vaatimusten on oltava syrjimättömiä ja oikeasuhteisia, ja niitä on sovellettava yhdenmukaisesti.
2. Osapuoli voi edellyttää, että sen alueen läpi tapahtuva kauttakuljetus kirjataan asianmukaisessa tullitoimipaikassa tietyille reitille. Jos osapuoli edellyttää tällaisten reittien käyttöä, sen on toimittava täysin GATT 1994 sopimuksen V artiklan 3 kohtaa noudattaen.

3. Osapuoli myöntää toisen osapuolen alueelta kauttakuljetettaville tavaroille yhtä edullisen kohtelun kuin kotimaisille tavaroille sanotun kuitenkin rajoittamatta lainmukaisia tullitarkastuksia.
4. Osapuolet ottavat käyttöön tullivalvonnassa tapahtuvaa kuljetusta koskevia järjestelmiä, jotka mahdollistavat tavaroiden kauttakuljetuksen ilman tullien tai muiden vaikutukseltaan samanlaisten maksujen suorittamisvelvollisuutta edellyttäen, että annetaan asianmukaiset vakuudet alueellisen ja/tai osapuolen sisäisen tullilainsäädännön mukaisesti.
5. Osapuolet pyrkivät edistämään ja panemaan täytäntöön alueellisia kauttakuljetusjärjestelyjä.
6. Osapuolet edistävät yhteistoimintaa kaikkien asiaankuuluvien virastojen välillä sekä valtakunnallisesti että maiden välillä.
7. Osapuolten lainsäädännössä hyödynnetään tavaroiden kauttakuljetukseen liittyviä kansainvälisiä normeja ja välineitä.

26 ARTIKLA

Suhteet liike-elämään

Osapuolet sopivat

- a) varmistavansa, että kaikki lainsäädäntö, menettelyt sekä palkkiot ja maksut, samoin kuin niiden perustelut, ovat julkisesti saatavilla, mahdollisuuksien mukaan sähköisin tai muin soveltuvin keinoin, ja tarjoavansa aina mahdollisuuksien mukaan selvennyksiä;

- b) neuvottelevansa liike-elämän edustajien kanssa oikea-aikaisesti lainsäädäntöehdotuksista ja menettelyistä, jotka koskevat tullialan ja kaupan kysymyksiä;
- c) siitä, että otettaessa käyttöön uusia säädöksiä ja menettelyjä tai muutettaessa niitä talouden toimijoille annetaan mahdollisuus valmistautua velvoitteiden täyttämiseen huolellisesti;
- d) asettavansa julkisesti saataville asiaankuuluvat hallinnolliset ilmoitukset, jotka koskevat muun muassa virastojen vaatimuksia ja maahantulomenettelyjä, satamissa ja rajanylityspaikoissa sijaitsevien tullitoimipaikkojen aukioloaikoja ja toimintamenetelmiä sekä ylläpitävänsä yhteyspisteitä tiedusteluja varten;
- e) edistävänsä yhteistyötä toimijoiden ja asiaankuuluvien viranomaisten välillä käyttämällä ennustettavia ja julkisesti saatavilla olevia menettelyjä, kuten yhteisymmärryspöytäkirjoja, jotka perustuvat WCO:n julkaisemiin vastaaviin asiakirjoihin;
- f) varmistavansa, että niiden tullia ja siihen liittyviä seikkoja koskevat vaatimukset ja menettelyt ovat parhaiden toimintatapojen mukaisia ja jatkossakin rajoittavat kauppaa mahdollisimman vähän.

27 ARTIKLA

Siirtymäsäännökset

1. Kun otetaan huomioon EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tarve parantaa valmiuksiaan tulliasioiden ja kaupankäynnin helpottamisen alalla rajoittamatta niiden WTO-sitoumuksia, osapuolet sopivat, että EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille olisi annettava viiden (5) vuoden siirtymäaika tämän sopimuksen voimaantulopäivästä, jotta ne voivat täyttää 23, 24 ja 25 artiklassa vahvistetut velvoitteet.
2. Talouskumppanuussopimusneuvoston suostumuksella kyseistä siirtymäaikaa voidaan jatkaa.

28 ARTIKLA

Tullinormiston yhdenmukaistaminen alueellisella tasolla

Osapuolet myöntävät ja tunnustavat, että tullinormiston yhdenmukaistamisen ja kaupan helpottamistoimenpiteiden vakiinnuttaminen on tärkeää aluetasolla, mihin sisältyy myös uudistusten käynnistäminen tarvittaessa tullimenettelyiden ja kaupan helpottamisen alalla.

29 ARTIKLA

Tulliasioita ja kaupankäynnin helpottamista käsittelevä erityiskomitea

1. Osapuolet perustavat tulliasioita ja kaupankäynnin helpottamista käsittelevän erityiskomitean, joka koostuu osapuolten edustajista ja
 - a) joka kokoontuu käsittelemään osapuolten ennalta sopimia asioita niiden ennalta sopimana ajankohtana;
 - b) jonka puheenjohtajana kukin osapuoli toimii vuorotellen; ja
 - c) joka raportoi talouskumppanuussopimusneuvostolle.
2. Tulliasioita ja kaupankäynnin helpottamista käsittelevän erityiskomitean tehtäviin kuuluvat seuraavat:
 - a) valvoa tämän osaston ja 9 artiklan täytäntöönpanoa ja hallinnointia;
 - b) toimia foorumina, jolla voidaan neuvotella ja keskustella kaikista tullikysymyksistä, myös alkuperäsäännöistä, yleisistä tullimenettelyistä, tullausarvon määrittämisestä, tariffiluokittelusta, kauttakuljetuksista ja keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa;
 - c) edistää yhteistyötä alkuperäsääntöjen ja niihin liittyvien tullimenettelyjen, yleisten tullimenettelyjen ja tulliasioita koskevan keskinäisen hallinnollisen avun kehittämisessä, soveltamisessa ja soveltamisen valvonnassa;

- d) tehostaa valmiuksien kehittämiseen ja tekniseen apuun liittyvää yhteistyötä;
- e) käsitellä muita mahdollisia tähän osastoon liittyviä kysymyksiä, joista osapuolet sopivat.

IV OSASTO

TERVEYS- JA KASVINSUOJELUTOIMET

30 ARTIKLA

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan toimenpiteisiin, jotka kuuluvat terveys- ja kasvinsuojelutoimista tehdyn Maailman kauppajärjestön sopimuksen, jäljempänä 'terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskeva WTO:n sopimus', piiriin.
2. Tähän osastoon sovelletaan, jollei toisin määrätä, terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen, Codex Alimentarius - komission, Maailman eläintautijärjestön ja kansainvälisen kasvinsuojeluyhteisöön sopimuksen määritelmiä.

31 ARTIKLA

Tavoitteet

Terveys- ja kasvinsuojelutoimien soveltamisalalla tavoitteena on

- a) helpottaa osapuolten alueen sisäistä ja alueiden välistä kauppaa ja samalla suojata ihmisten, eläinten tai kasvien elämää tai terveyttä terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen määräysten mukaisesti;
- b) puuttua ongelmiin, jotka johtuvat sovittuihin ensisijaisiin aloihin ja tuotteisiin kohdistuvista terveys- ja kasvinsuojelutoimista, kiinnittäen asianmukaista huomiota alueelliseen yhdentymiseen;
- c) laatia menettelyitä ja toimintatapoja, joilla helpotetaan yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojeluasioissa;
- d) varmistaa avoimuus terveys- ja kasvinsuojelutoimissa, joita sovelletaan osapuolten väliseen ja sisäiseen kauppaan;
- e) edistää toimenpiteiden alueellista yhdenmukaistamista kansainvälisten standardien kanssa terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti sekä soveltuvien toimintalinjojen, oikeudellisten, sääntely- ja institutionaalisten puitteiden kehittämistä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- f) kehittää EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tehokasta osallistumista Codex Alimentarius - komissioon, Maailman eläintautijärjestöön ja Roomassa 6 päivänä joulukuuta 1951 allekirjoitettuun kansainväliseen kasvinsuojeluyhteisöön;

- g) tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n toimielinten ja laboratorioiden välisiä kuulemisia ja vaihto-ohjelmia;
- h) tukea valmiuksien kehittämistä kansainvälisten vaatimusten mukaisten alueellisten ja kansallisten standardien laatimista ja täytäntöönpanoa varten alueellisen yhdentymisen tukemiseksi;
- i) rakentaa ja tehostaa EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiuksia panna täytäntöön ja valvoa terveys- ja kasvinsuojelutoimia V osan VI osaston määräysten mukaisesti; ja
- j) edistää teknologian siirtämistä.

32 ARTIKLA

Oikeudet ja velvollisuudet

1. Osapuolet vahvistavat niiden tähän osastoon liittyvien kansainvälisten sopimusten, joiden osapuolia ne ovat, mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.
2. Kukin osapuoli
 - a) toteuttaa täysivaltaisella oikeudella terveys- ja kasvinsuojelutoimia sillä edellytyksellä, että tällaiset toimenpiteet ovat yhteensopivia terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen kanssa;

- b) kuulee toista osapuolta ennen uuden terveyst- ja kasvinsuojelutoimen käyttöönottoa terveyst- ja kasvinsuojelutoimia koskevassa WTO:n sopimuksessa vahvistettujen ilmoitusmenettelyjen avulla ja tarvittaessa osapuolten yhteyspisteiden välityksellä;
- c) tukee toista osapuolta perusteltujen päätösten tekemisen edellyttämien tietojen keruussa;
- d) edistää yhteyksiä, yhteishankkeita, yhteistä tutkimusta ja kehittämistä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n toimielinten ja laboratorioiden välillä.

33 ARTIKLA

Toimien tieteellinen perusta

Jollei tämän osaston määräyksistä muuta johdu, osapuolet varmistavat, että kaikkien terveyst- ja kasvinsuojelutoimien käyttöönotto tai muuttaminen niiden alueella pohjautuu tieteellisiin perusteisiin ja tapahtuu terveyst- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti.

34 ARTIKLA

Yhdenmukaistaminen

1. Osapuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan terveyst- ja kasvinsuojelutoimien, tarkastus-, testaus- ja sertifiointimenettelyt mukaan luettuina, laadintaan käyttämänsä säännöt ja menettelyt terveyst- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti.

2. Johtavien virkamiesten komitea kehittää toimintatapoja, joilla tuetaan ja seurataan tätä yhdenmukaistamisprosessia.

35 ARTIKLA

Vastaavuus

Osapuolet soveltavat vastaavuusperiaatetta terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen määräysten mukaisesti. Tätä varten kunkin osapuolen on pyynnöstä tarjottava toisen osapuolen saataville riittävässä määrin tarkastus-, testaus- ja muut merkitykselliset menettelyt.

36 ARTIKLA

Vyöhykejako ja eristäminen

Osapuolet tunnustavat tapauskohtaisesti tuholaisista tai taudeista vapaat alueet tai alueet, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, mahdollisiksi kasvi- tai eläinperäisten tuotteiden lähteiksi, ottaen huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen 6 artiklan.

37 ARTIKLA

Ilmoitus, kysely ja avoimuus

1. Osapuolet toimivat avoimesti soveltaessaan terveys- ja kasvinsuojelutoimia WTO:n terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen mukaisesti.
2. Osapuolet tunnustavat terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevien tehokkaiden kuulemis-, ilmoitus- ja tietojenvaihtomenettelyjen merkityksen terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti.
3. Tuovan osapuolen on ilmoitettava viejänä toimivalle osapuolelle kaikista tuontia koskevien terveys- ja kasvinsuojeluvaatimustensa muutoksista, jotka saattavat vaikuttaa tämän osaston soveltamisalaan kuuluvaan kauppaan. Osapuolet myös sitoutuvat ottamaan käyttöön tarvittavat menettelyt tällaisten tietojen vaihtoa varten.

38 ARTIKLA

Vaatimustenmukaisuuden arviointi

Osapuolet sopivat vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä, jotta terveys- ja kasvinsuojelustandardien noudattaminen voidaan varmistaa.

39 ARTIKLA

Tietojenvaihto ja kaupan ehtojen avoimuus

Tämän osaston mukaiseen osapuolten väliseen yhteistyöhön kuuluvat muun muassa

- a) tietojen jakaminen ja neuvottelut terveys- ja kasvinsuojelutoimien muutoksista, jotka voivat vaikuttaa jommankumman osapuolen kannalta merkittäviin vientituotteisiin;
- b) tiedonvaihto muilla osapuolten kauppasuhteiden kannalta potentiaalisesti merkittävillä aloilla, mukaan lukien nopeat hälytykset, tieteelliset lausunnot ja erityispyynnöstä järjestettävät tapahtumat;
- c) ennakoilmoitukset, joilla varmistetaan, että EAC-kumppanuusvaltio saa tai EAC-kumppanuusvaltiot saavat tiedon uusista terveys- ja kasvinsuojelutoimista, jotka voivat vaikuttaa EU:hun suuntautuvaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden vientiin; tämä järjestelmä perustuu WTO-sopimusten mukaisiin nykyisiin rakenteisiin, erityisesti terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen 7 artiklaan;
- d) avoimuuden edistäminen otannan, analyysien ja toimien osalta, joita jossakin osapuolessa toteutetaan rehujen ja elintarvikkeiden virallisen valvonnan tuloksena.

40 ARTIKLA

Toimivaltaiset viranomaiset

1. Osapuolten terveys- ja kasvinsuojeluviranomaisia tässä osastossa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten ovat EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n toimivaltaiset viranomaiset.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetuilla toimivaltaisilla viranomaisilla on niille terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti annetut tehtävät.
3. Osapuolet ilmoittavat 1 kohdassa tarkoitettut toimivaltaiset viranomaiset ja kaikki tällaisten viranomaisten muutokset.

V OSASTO

STANDARDIT, TEKNISET MÄÄRÄYKSET JA VAATIMUSTENMUKAISUUDEN ARVIOINTI

41 ARTIKLA

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden laatimiseen, hyväksymiseen ja soveltamiseen, sellaisina kuin ne on määritelty WTO:n sopimuksessa kaupan teknisistä esteistä, jäljempänä 'kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus'.
2. Tähän lukuun sovelletaan kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen määritelmiä.

42 ARTIKLA

Oikeudet ja velvollisuudet

1. Osapuolet vahvistavat kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa ja ottavat samalla huomioon sellaisten muiden kansainvälisten järjestelyiden mukaiset oikeutensa ja sitoumuksensa, joissa sekä EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot että EU ovat osapuolina, myös ne, jotka liittyvät ympäristön ja biologisen monimuotoisuuden suojelemiseen.

2. Kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen määräysten mukaisesti osapuolet varmistavat, että standardien ja teknisten määräysten laatimisella, käyttöönotolla ja soveltamisella ei luoda tai aiheuteta tarpeettomia kaupan esteitä osapuolten välille.

43 ARTIKLA

Vastavuoroista tunnustamista koskevat sopimukset

Osapuolet voivat neuvotella vastavuoroista tunnustamista koskevia sopimuksia aloilla, joilla on niille molemmille taloudellista merkitystä.

44 ARTIKLA

Avoimuus ja ilmoittaminen

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen velvollisuutensa tiedottaa ja jakaa tietoja teknisistä määräyksistä, standardeista ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen määräysten mukaisesti.
2. Osapuolet vaihtavat kyselypisteiden kautta tietoja seikoista, joilla saattaa olla merkitystä niiden kauppasuhteille, mukaan lukien nopeat hälytykset, tieteelliset lausunnot ja tapahtumat.
3. Osapuolet voivat tehdä yhteistyötä kyselypisteiden perustamisessa ja ylläpitämisessä sekä yhteisten tietokantojen perustamisessa ja ylläpitämisessä.

45 ARTIKLA

Yhdenmukaistaminen

Osapuolet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaistamaan standardejaan, teknisiä määräyksiään ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjään.

46 ARTIKLA

Vaatimustenmukaisuuden arviointi

1. Osapuolet vahvistavat uudelleen sitoutumisensa kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaiseen vaatimustenmukaisuuden arviointiin.
2. Ottaen huomioon, missä määrin niiden tekniset määräykset, standardit ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin infrastruktuurit vastaavat tosiaan, osapuolet voivat harkita vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden vastavuoroista tunnustamista koskevien sopimusten neuvottelemista.

47 ARTIKLA

Teknisen sääntelyelimet

1. EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden sääntelyelimet ovat tässä osastossa tarkoitettujen toimenpiteiden täytäntöönpanoa varten EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, jotka ovat vastuussa ja toimivaltaisia täytäntöönpanon varmistamisesta tai valvonnasta standardien, metrologian, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arvioinnin alalla.
2. EU:n toimivaltainen elin tämän osaston täytäntöönpanoa varten on Euroopan komissio.
3. EAC-kumppanuusvaltio ilmoittaa tai EAC-kumppanuusvaltiot ilmoittavat EU:lle teknisistä sääntelyelimistään tämän sopimuksen mukaisesti.

VI OSASTO

KAUPAN SUOJATOIMENPITEET

48 ARTIKLA

Polkumyynti- ja tasoitustoimenpiteet

1. Jollei tästä artiklasta muuta johdu, mikään tässä sopimuksessa ei estä EU:ta taikka EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita joko yksittäin tai yhdessä hyväksymästä polkumyynti- tai tasoitustoimenpiteitä asiaankuuluvien WTO-sopimusten mukaisesti. Tämän artiklan soveltamista varten alkuperä määritetään osapuolten etuuskohteluun oikeuttamattomien alkuperäsääntöjen mukaisesti.
2. Ennen lopullisten polkumyynti- tai tasoitustullien määräämistä jostakin osapuolesta tuotaville tuotteille osapuolet harkitsevat mahdollisuutta käyttää rakentavia keinoja, sellaisina kuin niistä määrätään asiaa koskevissa WTO-sopimuksissa.
3. Jos jompikumpi osapuoli on määrännyt polkumyynti- tai tasoitustoimenpiteitä, oikeudellinen valvonta tapahtuu ainoalla foorumilla myös valitusvaiheessa.
4. Jos polkumyynti- tai tasoitustoimenpiteitä voidaan määrätä sekä alueellisesti että kansallisesti, osapuolten on soveltuvien osin varmistettava, että alueviranomaiset ja kansalliset viranomaiset eivät sovelleta tällaisia toimenpiteitä samanaikaisesti samaan tuotteeseen.

5. Tuojana toimiva osapuoli ilmoittaa viejänä toimivalle osapuolelle asianmukaisesti asiakirjoin perustellun valituksen vastaanottamisesta ennen minkään tutkimuksen käynnistämistä.
6. Tätä artiklaa sovelletaan kaikkiin tutkimuksiin, jotka on käynnistetty tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen.
7. Kaikkiin polkumyynti- ja tasoitustoimenpiteisiin liittyviin riitoihin sovelletaan riitojenratkaisua koskevia WTO:n sääntöjä.

49 ARTIKLA

Monenväliset suojatoimenpiteet

1. Jollei tästä artiklasta muuta johdu, mikään tässä sopimuksessa ei estä EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita ja EU:ta hyväksymästä toimenpiteitä GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn WTO:n sopimuksen ja maataloudesta tehdyn WTO:n sopimuksen 5 artiklan mukaisesti. Tämän artiklan soveltamista varten alkuperä määritetään osapuolten etuuskohteluun oikeuttamattomien alkuperäsääntöjen mukaisesti.
2. Sen estämättä, mitä tämän artiklan 1 kohdassa määrätään, EU jättää tämän sopimuksen yleisen kehitystavoitteen ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouden pienen koon vuoksi mistä tahansa EAC-kumppanuusvaltiosta tulevan tuonnin sellaisten toimenpiteiden ulkopuolelle, jotka toteutetaan GATT 1994 -sopimuksen XIX artiklan, suojalausekkeista tehdyn WTO:n sopimuksen ja maataloudesta tehdyn WTO:n sopimuksen 5 artiklan nojalla.

3. Edellä olevaa 2 kohtaa sovelletaan viiden (5) vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen. Viimeistään satakaksikymmentä (120) päivää ennen kyseisen ajan päättymistä talouskumppanuussopimusneuvosto tarkastelee EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kehitystarpeet huomioon ottaen 2 kohdan toimintaa, jotta voitaisiin selvittää, olisiko niiden soveltamista jatkettava lisäkaudella.
4. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevaa WTO:n sopimusta.

50 ARTIKLA

Kahdenväliset suojatoimenpiteet

1. Osapuoli voi vaihtoehtoisia ratkaisuja tarkasteltuaan tässä artiklassa vahvistettujen edellytysten ja menettelyjen mukaisesti soveltaa kestoaltaan rajattuja suojatoimenpiteitä, joilla poiketaan 10 ja 11 artiklasta.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä voidaan toteuttaa, jos tietyn toisen osapuolen tuotteen tuonti toisen osapuolen alueelle lisääntyy niin paljon ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa
- a) vakavaa vahinkoa samankaltaisen tai suoraan kilpailevan tuotteen kotimaisille tuottajille tuovan osapuolen alueella;

- b) häiriöitä jollakin talouden alalla, varsinkin jos kyseiset häiriöt aiheuttavat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia tai vaikeuksia, jotka saattavat johtaa tuovan osapuolen taloudellisen tilanteen huomattavaan heikentymiseen; tai
- c) häiriötä kyseisen tuotteen kanssa samankaltaisten tai sen kanssa suoraan kilpailevien maataloustuotteiden¹ markkinoilla tai kyseisten markkinoiden sääntelymekanismeissa.

3. Tässä artiklassa tarkoitetuilla suojatoimenpiteillä ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen edellä 2 kohdassa ja 5 kohdan b alakohdassa määritellyn vakavan vahingon tai häiriöiden estämiseksi tai lievittämiseksi. Tuovan osapuolen suojatoimenpiteitä voivat olla ainoastaan yksi tai useampi seuraavista:

- a) suspendoidaan kyseiseen tuotteeseen sovellettavan tuontitullin tämän sopimuksen mukainen lisälennus;
- b) korotetaan kyseiseen tuotteeseen sovellettava tulli enintään muihin WTO:n jäseniin sovelletun tullin suuruiseksi; ja
- c) otetaan käyttöön kyseistä tuotetta koskevat tariffikiintiöt.

4. Rajoittamatta 1–3 kohtaa jos jotain EAC-kumppanuusvaltiosta tai EAC-kumppanuusvaltiosta peräisin olevaa tuotetta tuodaan yhteen tai useampaan EU:n syrjäisimmistä alueista sellaisina lisääntyneinä määrinä ja sellaisin edellytyksin, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa jonkin edellä 2 kohdassa tarkoitetuista tilanteista, EU voi 6–9 kohdassa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti toteuttaa valvonta- tai suojatoimenpiteitä, jotka rajoittuvat kyseiseen alueeseen tai kyseisiin alueisiin.

¹ Tätä artiklaa sovellettaessa maataloustuotteilla tarkoitetaan WTO:n maataloussopimuksen liitteeseen I kuuluvia tuotteita.

- a) Rajoittamatta 1–3 kohtaa jos EU:sta peräisin olevaa tuotetta tuodaan EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin sellaisina lisääntyneinä määrinä ja sellaisin edellytyksin, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa jonkin edellä 2 kohdassa tarkoitetuista tilanteista, EAC-kumppanuusvaltio voi tai EAC-kumppanuusvaltiot voivat 6–9 kohdassa vahvistettujen menettelyiden mukaisesti toteuttaa omaan alueeseensa rajoittuvia valvonta- tai suojatoimenpiteitä.
- b) EAC-kumppanuusvaltio voi tai EAC-kumppanuusvaltiot voivat toteuttaa 6–9 kohdassa määrättyjen menettelyiden mukaisesti suojatoimenpiteitä, jos EU:sta peräisin olevaa tuotetta tuodaan tullinalennuksen vuoksi niiden alueelle sellaisina lisääntyneinä määrinä ja sellaisissa olosuhteissa, että tuonti aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa häiriötä kehityksensä alkuvaiheessa olevalle toimialalle, joka tuottaa kyseisen tuotteen kanssa samankaltaisia tai sen kanssa suoraan kilpailevia tuotteita. Tällaista määräystä voidaan soveltaa vain kymmenen (10) vuoden ajan tämän sopimuksen voimaantulopäivästä. Talouskumppanuussopimusneuvosto voi pidentää tätä ajanjaksoa voidaan enintään viiden (5) vuoden lisäajaksolla.
6. a) Tässä artiklassa tarkoitetut suojatoimenpiteet voidaan pitää voimassa ainoastaan sen ajan, joka on tarpeen edellä 2, 4 ja 5 kohdassa määritellyn vakavan haitan tai häiriöiden estämiseksi tai lievittämiseksi.
- b) Tässä artiklassa tarkoitettuja suojatoimenpiteitä sovelletaan enintään kahden (2) vuoden ajan. Jos suojatoimenpiteiden käyttöönottoa edellyttävät olosuhteet vallitsevat tämän jälkeenkin, kyseisten toimenpiteiden kesto voidaan jatkaa enintään kahden (2) vuoden lisäajaksolla. Jos EAC-kumppanuusvaltio soveltaa tai EAC-kumppanuusvaltiot soveltavat suojatoimenpidettä tai jos EU soveltaa suojatoimenpidettä, joka on rajattu koskemaan yhtä tai useampaa sen syrjäisimmistä alueista, tällaista toimenpidettä voidaan kuitenkin soveltaa enintään neljän (4) vuoden ajan, ja jos suojatoimenpiteiden käyttöönottoa edellyttävät olosuhteet vallitsevat tämän jälkeenkin, toimenpiteitä voidaan jatkaa enintään neljän (4) vuoden lisäajaksolla.

- c) Tässä artiklassa tarkoitettuihin suojoatoimenpiteisiin, joiden kesto on enemmän kuin yksi (1) vuosi, on liitettävä selkeät määräykset niiden asteittaisesta poistamisesta viimeistään asetetun määräajan umpeutuessa.
- d) Tuotteeseen, jonka tuonnissa on aiemmin sovellettu suojoatoimenpiteitä, ei saa kohdistaa tässä artiklassa tarkoitettuja suojoatoimenpiteitä vähintään yhteen (1) vuoteen aiemman toimenpiteen voimassaolon päättymisestä.

7. Edellä olevien 1–6 kohdan täytäntöönpanemiseksi sovelletaan seuraavia määräyksiä:

- a) jos osapuoli katsoo, että yksi 2, 4 tai 5 kohdassa esitetyistä olosuhteista on voimassa, sen on välittömästi annettava asia johtavien virkamiesten komitean tarkasteltavaksi;
- b) johtavien virkamiesten komitea voi antaa tarvittavia suosituksia syntyneiden olosuhteiden korjaamiseksi; jos johtavien virkamiesten komitea ei ole antanut mitään suositusta olosuhteiden korjaamiseksi tai mihinkään muuhun tyydyttävään ratkaisuun ei ole päästy kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa siitä, kun asia annettiin johtavien virkamiesten komitean tarkasteltavaksi, tuova osapuoli voi toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä olosuhteiden korjaamiseksi tämän artiklan mukaisesti;
- c) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden on ennen minkään tässä artiklassa täsmennetyn toimenpiteen toteuttamista tai, jos kyseessä on tämän artiklan 8 kohdan mukainen tapaus, mahdollisimman pian toimitettava johtavien virkamiesten komitealle kaikki asiaankuuluvat tiedot, joita tilanteen perusteellinen tarkastelu edellyttää, kun pyritään pääsemään osapuolten hyväksyttävissä olevaan ratkaisuun;

- d) tämän artiklan mukaisia suojatoimenpiteitä valittaessa on etusijalle asetettava ne, joista on vähiten haittaa tämän sopimuksen toiminnalle;
- e) tämän artiklan nojalla käyttöön otettavista suojatoimenpiteistä on viipymättä ilmoitettava kirjallisesti johtavien virkamiesten komitealle, jossa niistä neuvotellaan säännöllisin väliajoin, jotta voitaisiin vahvistaa aikataulu niiden lakkauttamiseksi heti, kun olosuhteet sen sallivat.
8. Jos poikkeusolosuhteet edellyttävät välitöntä toimintaa, asianomainen tuova osapuoli voi toteuttaa 3, 4 tai 5 kohdassa tarkoitettut toimenpiteet väliaikaisesti ilman, että 7 kohdan vaatimuksia noudatetaan. Tällaisia toimia voidaan toteuttaa enintään sadankahdeksankymmenen (180) päivän ajan, jos toimenpiteitä toteuttaa EU, ja kahdensadan (200) päivän ajan, jos niitä toteuttaa EAC-kumppanuusvaltio tai niitä toteuttavat EAC-kumppanuusvaltiot tai jos EU:n toteuttamat toimenpiteet rajoittuvat yhteen tai useampaan sen syrjäisimmistä alueista. Tällaisen väliaikaisen toimen kesto lasketaan osaksi ensimmäistä soveltamisaikaa tai jotakin 6 kohdassa tarkoitettua lisäjaksoa. Tällaisia väliaikaisia toimenpiteitä toteutettaessa on otettava huomioon kaikkien asianomaisten osapuolten edut, niiden kehitystaso mukaan luettuna. Asianomaisen tuovan osapuolen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle ja välittömästi annettava asia johtavien virkamiesten komitean tarkasteltavaksi.
9. Jos tuova osapuoli määrää jollekin tuotteelle hallinnollisen menettelyn, jonka tarkoituksena on nopeasti tarjota tietoja kauppavirroista, jotka voivat aiheuttaa tässä artikkelissa tarkoitettuja ongelmia, sen on viipymättä ilmoitettava tästä johtavien virkamiesten komitealle.
10. WTO-sopimukseen ei voida vedota, jotta estettäisiin jotakin osapuolta ottamasta käyttöön tämän artiklan mukaisesti suojatoimenpiteitä.

III OSA

KALASTUS

I OSASTO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

51 ARTIKLA

Soveltamisala ja periaatteet

1. Kalatalouden kauppaan ja kehittämiseen liittyvän yhteistyön piiriin kuuluvat merialueiden ja sisävesien kalatalous sekä vesiviljely.
2. Osapuolet tunnustavat, että kalatalous on EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden merkittävä taloudellinen voimavara, joka huomattavasti tukee EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden taloutta ja joka tarjoaa suuret mahdollisuudet alueelliselle talouskehitykselle ja köyhyyden vähentämiselle tulevaisuudessa. Kalatalous on myös merkittävä ravinnon ja ulkomaanvaluutan lähde.
3. Osapuolet tunnustavat myös, että kalatalousvarat ovat erittäin merkittävät sekä EU:n että EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kannalta, ja sopivat yhteistyöstä kalatalouden kestävästä kehityksestä ja hallintoa varten niiden molemminpuolisen edun mukaisesti ja ottaen huomioon sen taloudelliset, ympäristöön liittyvät ja yhteiskunnalliset vaikutukset.

4. Osapuolet sopivat siitä, että soveltuva strategia kalatalouden talouskasvun edistämiseksi ja sen talousvaikutuksen tehostamiseksi EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa on lisäarvoa tuottavien toimintojen lisääminen kalatalousalalla, kun otetaan huomioon alan pitkän aikavälin kestävyys.

52 ARTIKLA

Yhteistyön periaatteet

1. Kalatalouden yhteistyön periaatteita ovat
 - a) alueellisen yhdentymisen kehittymisen ja vahvistumisen tukeminen
 - b) Cotonoun sopimuksen ja sen jatkosopimuksen säännösten säilyttäminen
 - c) erityisen ja eriytetyn kohtelun tarjoaminen
 - d) tarve ottaa huomioon parhaat saatavilla olevat tieteelliset tiedot voimavarojen arviointia ja hallintaa varten
 - e) toimivan järjestelmän varmistaminen ympäristö-, talous- ja yhteiskunnallisten vaikutusten seurantaan varten EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa

f) nykyisten kansallisten lakien ja merkityksellisten kansainvälisten välineiden, kuten Montego Bayssa 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien vuoden 1982 merioikeusyleissopimuksen (UNCLOS) sekä alueellisten ja pienaluekohtaisten sopimusten, määräysten mukaisuuden varmistaminen

g) pienimuotoisen ja omavaraiskalastuksen säilyttämisen ja sen erityistarpeiden ensisijaisuuden varmistaminen.

2. Kyseisillä toimintaa ohjaavilla periaatteilla on tarkoitus edistää sisävesien ja meren elollisten luonnonvarojen ja vesiviljelyn kestävää ja vastuullista kehittämistä sekä nykyisille ja tuleville sukupolville toimialasta koituvan hyödyn optimointia lisäämällä investointeja, rakentamalla valmiuksia ja parantamalla markkinoille pääsyä.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä sen varmistamiseksi, että rahoitus- ja muuta tukea on tarjolla jalostuslaitosten kilpailukyvyyn ja tuotantokapasiteetin parantamiseksi, kalastusteollisuuden monipuolistamiseksi sekä satamien kehittämiseksi ja parantamiseksi EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa.

4. V osan IV osastossa nimetään tarkat yhteistyön alat.

II OSASTO

MERIKALASTUS

53 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan merikalastuksen luonnonvarojen käyttämiseen, säilyttämiseen ja hallintaan, jotta kalastuksen tuomat hyödyt voidaan optimoida EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa investoimalla valmiuksien rakentamiseen ja parantamalla markkinoille pääsyä.
2. Tämän osaston mukaisen osapuolten välisen yhteistyön tavoitteena on
 - a) edistää kalatalouden kestävästä kehitystä ja hallintoa;
 - b) vahvistaa yhteistyötä, jotta varmistetaan kalavarojen kestävä hyödyntäminen ja hallinta alueellisen yhdentymisen vankkana perustana, kun otetaan huomioon hajanaiset ja vaeltavat kalalajit, jotka jakautuvat niiden EAC-kumppanuusvaltioiden kesken, jotka ovat rannikkovaltioita, ja kun otetaan huomioon, että yksittäinen EAC-kumppanuusvaltio ei voi varmistaa tällaisten varojen kestävyyttä;
 - c) varmistaa kalataloudesta saatavien hyötyjen oikeudenmukaisempi jakautuminen;
 - d) varmistaa tehokas seuranta, valvonta ja tarkkailu, jota laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen torjuminen edellyttää;

- e) edistää osapuolten molemminpuolisen sosiaalisen ja taloudellisen edun vuoksi meren elollisten luonnonvarojen tehokasta hyödyntämistä, suojelua ja hallintaa talousvyöhykkeellä ja vesialueella, jossa EAC-kumppanuusvaltiolla tai EAC-kumppanuusvaltioilla on lainkäyttövalta kansainvälisten asiakirjojen perusteella, mukaan lukien Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus (UNCLOS);
- f) edistää ja kehittää alueellista ja kansainvälistä kauppaa parhaiden toimintatapojen pohjalta;
- g) luoda EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa ympäristö – infrastruktuuri ja valmiuksien rakentaminen mukaan luettuina – joka mahdollistaa tiukkojen markkinavaatimusten noudattamisen sekä kaupallisille että pienille kalatalousyrityksille;
- h) tukea kansallisia ja alueellisia toimintalinjoja, joilla pyritään lisäämään kalastusalan tuottavuutta ja kilpailukykyä; ja
- i) rakentaa yhteyksiä muihin toimialoihin.

54 ARTIKLA

Kalastuksen hallinta- ja suojelukysymykset

1. Määritettäessä kestävää saalistasoa, kalastuskapasiteettia ja muita hallintastrategioita noudatetaan ennalta varautuvaa lähestymistapaa, jotta vältettäisiin epätoivotut tulokset, kuten ylikapasiteetti ja liikakalastus sekä ekosysteemeihin ja pienimuotoiseen kalastukseen kohdistuvat haittavaikutukset, tai jotta niitä voitaisiin korjata.

2. Kukin EAC-kumppanuusvaltio voi toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä, kuten kausikohtaisia ja pyydysrajoituksia, suojellakseen aluevesiään ja varmistaakseen pienimuotoisen kalastuksen ja rannikkokalastuksen kestävyuden.
3. Osapuolet edistävät asianomaisen EAC-kumppanuusvaltion tai asianomaisten EAC-kumppanuusvaltioiden jäsenyyttä IOTC:ssä (Intian valtameren tonnikalakomissio) ja muissa merkittävissä kalastusjärjestöissä. EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot koordinoivat EU:n kanssa toimintaa, jolla varmistetaan kaikkien kalalajien, myös tonnikalan ja sen lähilajien, muodostamien varojen hallinta ja suojelu, ja edistävät tähän liittyvää tieteellistä tutkimusta.
4. Jos toimivaltaisen kansallisen hallintaviranomaisen käytettävissä ei ole riittävästi tieteellistä näyttöä, jotta kestävän saalistason rajat ja tavoitetasot voitaisiin määritellä tietyn EAC-kumppanuusvaltion talousvyöhykkeellä, osapuolten on kyseistä toimivaltaista kansallista viranomaista kuullen ja yhdessä IOTC:n sekä tarvittaessa muiden alueellisten kalastusjärjestöjen kanssa tuettava tällaista tieteellistä tutkimusta.
5. Osapuolet sopivat toteuttavansa asianmukaisia toimenpiteitä, kun pyyntitoiminnan lisääntyminen johtaa saalistasoihin, jotka ovat toimivaltaisen kansallisen viranomaisen määrittämää kestäväää tasoa suurempia.
6. Hajallaan olevien ja laajasti vaeltavien kalakantojen säilyttämiseksi ja hallitsemiseksi EU ja EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot varmistavat, että sen tai niiden lipun alla purjehtivat alukset noudattavat asiaa koskevia kansallisia, alueellisia ja pienalueita koskevia kalastuksenhallintatoimenpiteitä ja niihin liittyviä kansallisia säädöksiä ja määräyksiä.

55 ARTIKLA

Alusten hallinta ja pyynnin jälkeiset järjestelyt

1. IOTC:n ja kaikkien muiden merkittävien alueellisten kalastusjärjestöjen laatimia alusten hallintaa ja pyynnin jälkeistä vaihetta koskevia noudatetaan. EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot ja EU määrittävät vähimmäisehdot ja - edellytykset, jotka koskevat EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden vesillä toimivien EU:n kalastusalusten seurantaa, valvontaa ja tarkkailua ja joihin olisi sisällytettävä seuraavat:
 - a) EAC-kumppanuusvaltio perustaa tai EAC-kumppanuusvaltiot perustavat alusten seurantajärjestelmän (VMS), ja EU avustaa EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita, jos sillä tai niillä ei ole alusten seurantajärjestelmää, yhteensopivan alusten seurantajärjestelmän perustamisessa;
 - b) pakollisen, yhteensopivan alusten seurantajärjestelmän lisäksi EAC-kumppanuusvaltio kehittää tai EAC-kumppanuusvaltiot kehittävät yhdessä EU:n kanssa muita välineitä, joilla varmistetaan tehokas seuranta, valvonta ja tarkkailu, ja EU antaa EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille tukea tällaisen sovitun järjestelmän luomiseksi ja avustaa sen täytäntöönpanossa;
 - c) EU:lla ja EAC-kumppanuusvaltiolla tai EAC-kumppanuusvaltioilla on oikeus sijoittaa tarkkailijoita aluksille sekä kansallisilla että kansainvälisillä vesillä, ja menettelyistä, jotka koskevat tarkkailijoiden asettamista aluksille, on tarkoin säädettävä; kansalliset hallitukset vastaavat tarkkailijoille suoritettavista maksuista, mutta aluksen omistajan on katettava kaikki aluksella koituvat kustannukset; EU antaa avustusta tarkkailijoiden koulutuskustannuksiin;
 - d) yhteisiä kalastuksen raportointijärjestelmiä kehitetään ja niitä käytetään koko alueella, ja raportoinnille asetetaan vähimmäisvaatimukset;

- e) kaikkien alusten, jotka purkavat tai jälleenlaivaavat saaliinsa jossakin EAC-kumppanuusvaltiossa, on tehtävä tämä satamassa tai ulkosatama-alueilla. Jälleenlaivausta ei sallita merellä paitsi asianomaisten alueellisten kalastuksenhoitojärjestöjen vahvistamilla erityisedellytyksillä; osapuolet toimivat yhteistyössä aluksesta purkamiseen tai jälleenlaivaukseen käytettävän EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden satamainfrastruktuurin kehittämiseksi ja nykyaikaistamiseksi, mihin sisältyy myös kalatuotteiden kehittämisvalmius;
- f) poisheitetyn saaliin ilmoittaminen on pakollista; etusijalle olisi asetettava poisheittämisen välttäminen käyttämällä valikoivia kalastusmenetelmiä IOTC:n ja merkittävien alueellisten kalastusjärjestöjen periaatteiden mukaisesti; sivusaaliit olisi tuotava maihin aina, kun se on mahdollista.
2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä kansallisten/alueellisten koulutusohjelmien kehittämiseksi ja toteuttamiseksi EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kansalaisia varten, jotta voitaisiin tukea heidän tehokasta osallistumistaan kalatalouteen. Jos EU on neuvotellut kahdenvälisen kalastussopimuksen, EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kansalaisten työllistämistä on rohkaistava. Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistusta työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista sovelletaan täysimääräisesti EU:n aluksille otettuihin merimiehiin.
3. Osapuolet sitoutuvat toteuttamaan koordinoituja toimia laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän kalastuksen ehkäisyyn, torjuntaan ja poistamiseen tarkoitettujen keinojen parantamiseksi sekä toteuttamaan tätä varten asianmukaisia toimenpiteitä. Toimivaltaisten viranomaisten olisi takavarikoitava laittomaan, ilmoittamattomaan ja sääntelemättömään kalastukseen osallistuvat kalastusalukset ja asetettava niiden omistajat syytteeseen. Niiden ei olisi annettava kalastaa uudelleen asianomaisten EAC-kumppanuusvaltion tai asianomaisten EAC-kumppanuusvaltioiden vesillä, ellei siihen saada ennakolta lupaa sekä lippuvaltiolta että kyseiseltä EAC-kumppanuusvaltiolta tai kyseisiltä EAC-kumppanuusvaltioilta ja tarvittaessa kyseiseltä alueelliselta kalastuksenhoitojärjestöltä.

III OSASTO

SISÄVESIKALASTUKSEN JA VESIVILJELYN KEHITTÄMINEN

56 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston määräyksiä sovelletaan sisävesikalastuksen, rannikon ja vesiviljelyn kehittämiseen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa kapasiteetin rakentamisen, teknologian siirron, terveys- ja kasvinsuojelustandardien, investointien ja investointirahoituksen, ympäristönsuojelun sekä oikeus- ja sääntelypuitteiden osalta.
2. Sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn kehittämissyhteistyössä tavoitteena on sisävesikalastuksen voimavarojen kestävä hyödyntäminen sekä vesiviljelyn tuotannon tehostaminen, tarjontapuolen rajoitusten poistaminen, kalan ja kalatuotteiden laadun parantaminen kansainvälisten terveys- ja kasvinsuojelustandardien mukaiseksi, EU:n markkinoille pääsyn parantaminen, alueen sisäisten kaupan esteiden poistaminen, pääomavirtojen ja investointien houkuttelevuus alalle, valmiuksien rakentaminen ja rahoitustuen saatavuuden parantaminen yksityisten sijoittajien osalta sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn kehittämistä varten.

OSA IV

MAATALOUS

57 ARTIKLA

Soveltamisala ja määritelmät

1. Tämän osan määräyksiä sovelletaan viljelykasveihin ja kotieläimiin, tuotantohyönteiset mukaan luettuina.
2. Tässä osassa ja V osan II osastossa sovelletaan seuraavia määritelmiä:
 - a) ”maatalouteen” sisältyvät viljelykasvit, kotieläimet ja tuotantohyönteiset;
 - b) ”maataloustuotteilla” tarkoitetaan WTO:n maataloussopimuksen liitteeseen I kuuluvia tuotteita;
 - c) ”maatalousrahoituksella” tarkoitetaan rahoitusvarojen tarjoamista maatalouteen liittyvän toiminnan tueksi koko arvoketjussa, johon kuuluvat esimerkiksi tuotantopanokset, maatalouden palvelut, tuotanto, varastointi, jakelu, tuotteen jalostus ja markkinointi;
 - d) ”maatalouden tuotantopanoksilla” tarkoitetaan kaikkia aineita tai aineksia, laitteita ja välineitä, joita käytetään maataloustuotteiden tuotannossa ja käsittelyssä;

- e) ”kestävällä maatalousteknologialla” tarkoitetaan teknologiaa, joka on suunniteltu ottaen erityisesti huomioon sen ympäristö-, sosiaalinen ja talousvaikutus;
- f) ”elintarvike- ja ravitsemusturvalla” tarkoitetaan sitä, että ihmisillä on aina oltava sekä fyysisesti että taloudellisesti mahdollisuus saada riittävästi turvallisia ja ravitsevia elintarvikkeita, jotka täyttävät tuottavan ja terveen elämän edellytykset;
- g) ”toimentulon turvaamisella” tarkoitetaan riittävien ja kestävien tulojen ja voimavarojen saantia, jotta perustarpeet voidaan tyydyttää tasapuolisesti (mukaan luettuina riittävästi ravintoa, juomavettä terveystalouksia, koulutusmahdollisuuksia, asumuksia sekä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen tarvittavaa aikaa);
- h) ”luonnonkatastrofilla” tarkoitetaan seurausta luonnonmullistuksista, kuten kuivuudesta, maanjäristyksistä, maanvyörymistä, tulivuoren purkauksista, tulvasta, tuholaisista ja sairauksista;
- i) ”pientuottajilla” tarkoitetaan maataloustuottajia, joiden voimavarat ovat vähäiset ja jotka omistavat alle kahden (2) hehtaarin kokoisia pientiloja ja joiden toiminnan laajuus on liian vähäinen sellaisten palveluiden tarjonnan houkuttelemiseksi, joita tuottavuuden merkittävä kohentaminen ja markkinamahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttävät;
- j) tämän osan yhteydessä ”kestävään kehitykseen” sisältyy luonnonvarojen hoito ja suojele talouden ja yhteiskunnan kehittämistä varten siten, että tavoitteena on täyttää nykyisten ja tulevien sukupolvien inhimilliset tarpeet.

58 ARTIKLA

Tavoitteet

1. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että tämän osan perimmäisenä tavoitteena on kestävän maatalouden kehittäminen, mihin sisältyy muun muassa elintarviketurva ja toimentulon turvaaminen, maaseudun kehittäminen ja köyhyyden vähentäminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa.
2. Tämän osan tavoitteena on
 - a) edistää osapuolten yhteistyötä, jotta luodaan vaurautta ja parannetaan maataloudessa toimivien elämänlaatua kasvattamalla tuotantoa, tuottavuutta ja markkinaosuutta;
 - b) parantaa elintarvike- ja ravitsemusturvaa EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa edistämällä lisäarvon tuottamista ja parantamalla tai lisäämällä tuotosta, laatua, turvallisuutta, markkinoiden yhdentymistä, kauppaa, saatavuutta ja saavutettavuutta;
 - c) tukea ansiotyön tarjontaa kaikkialla nykyaikaistetun maatalousalan arvoketjussa;
 - d) kehittää nykyaikaisia ja kilpailukykyisiä maatalouteen pohjautuvia elinkeinoja;
 - e) edistää luonnon- ja kulttuurivarojen kestävää käyttöä ja hoitoa kehittämällä ympäristöystävällistä ja kestävää teknologiaa, jolla lisätään maatalouden tuottavuutta;

- f) tukea kilpailukykyä edistämällä lisäarvon syntymistä kaikkialla arvoketjuissa markkinoille pääsyä varten;
- g) lisätä tuottajien tuloja kehittämällä lisäarvoa tarjoavien maataloustuotteiden markkinointia markkinoilla;
- h) tukea maataloussektorin ja maaseudun talouden sopeutumista maailmanlaajuisiin talouden muutoksiin;
- i) panna pientuottajien taloudellinen toiminta liikkeelle ja saada se kasvuun rakentamalla pientuottajien yhdistysten valmiuksia;
- j) kehittää maatalouden perushyödykkeiden kauppaa ja markkinoiden tukitoimintaa valuuttatulojen kasvattamiseksi;
- k) parantaa EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden infrastruktuuria maatalouden tuotantopanosten ja tuotteiden tuotannon, tuottavuuden, markkinoinnin ja jakelun tehostamiseksi siten, että huomiota kiinnitetään erityisesti varastointiin, lajitteluun, käsittelyyn, pakkaamiseen ja kuljetukseen.

59 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet tunnustavat maatalouden merkityksen EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden taloudelle EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden väestön pääasiallisena elinkeinona, tärkeimpänä elintarvike- ja ravitsemusturvaa varmistavana tekijänä, suuren kasvupotentiaalin tarjoavana alana sekä lisäarvon ja vientitulojen lähteenä.
2. Osapuolet ottavat huomioon maatalouden monitahoiset tehtävät EAC-kumppanuusvaltioiden taloudessa ja sopivat käyttävänsä maataloudessa monitahoista toimintatapaa kestävän kehityksen perustana.
3. Osapuolet sopivat yhteistyöstä maatalousalan kestävän kasvun edistämisessä ottaen huomioon sen monet eri ominaispiirteet sekä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talous-, yhteiskunta- ja ympäristöolojen sekä kehitysstrategioiden moninaisuuden.
4. Osapuolet tunnustavat, että maatalousalan nykyistä syvempi yhdentyminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa edistää alueiden välisten markkinoiden laajentumista ja lisää mahdollisuuksia investointeihin ja yksityisen sektorin kehittämiseen.
5. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää tukea maataloustuotantoa, lisäarvon edistämistä, maatalouden kauppaa ja markkinoiden kehittämisaloitteita käyttämällä soveltuvia välineitä ja tarjoamalla asianmukaiset sääntelypuitteet, joilla voidaan vastata muuttuviin markkinaolosuhteisiin. Osapuolet päättävät tältä osin tehdä työtä yhdessä hankkiakseen tarvittavia investointeja EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin.

6. Osapuolet sopivat, että tässä osassa tarkasteltavat maatalouden painopisteet on selkeästi liitettävä elintarvike- ja ravitsemusturvaa ja köyhyyden vähentämistä koskevaan laaja-alaiseen alueelliseen politiikan kehikseen, jotta varmistetaan alueellisen kehittämisohjelman johdonmukaisuus ja ohjaavuus.

60 ARTIKLA

Kattava vuoropuhelu

1. Osapuolet käynnistävät EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n välisen kattavan maatalouspolitiikkaa ja maaseudun kehittämispolitiikkaa koskevan vuoropuhelun, jäljempänä 'maataloutta koskeva vuoropuhelu', jossa käsitellään kaikkia tämän osan piiriin kuuluvia asioita. Maataloutta koskevassa vuoropuhelussa seurataan tämän osan täytäntöönpanon edistymistä ja tarjotaan foorumi vaihdolle ja yhteistyölle, joka koskee osapuolten omaa maatalouspolitiikkaa sekä erityisesti maatalouden roolia EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa maatilojen tulojen lisäämisen, elintarviketurvan, voimavarojen kestävä käytön, maaseudun kehittämisen ja talouskasvun osalta.
2. Maataloutta koskeva vuoropuhelu toteutetaan johtavien virkamiesten komiteassa.
3. Osapuolet vahvistavat maataloutta koskevan vuoropuhelun työskentelytavat ja menettelyt yhteisellä sopimuksella.

61 ARTIKLA

Alueellinen yhdentyminen

Osapuolet tunnustavat, että maatalousalan yhdentyminen EAC-kumppanuusvaltioissa, kun asteittain poistetaan esteitä, luodaan soveltuvat sääntely- ja institutionaaliset puitteet ja yhdenmukaistetaan ja yhdennetään toimintalinjoja, edistää yhä syventyvää alueellista yhdentymisprosessia ja näin tukee alueellisten markkinoiden laajentumista, mikä tarjoaa lisää mahdollisuuksia investointeihin ja yksityisen sektorin kehittymiseen.

62 ARTIKLA

Mahdollistava politiikka

Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää hyväksyä ja toteuttaa toimintalinjoja ja institutionaalisia uudistuksia, jotka mahdollistavat tämän osan tavoitteiden saavuttamisen ja helpottavat sitä.

63 ARTIKLA

Maatalouden kestävä kehitys

Osapuolet tekevät yhteistyötä maaseudun kestävä kehityksen saavuttamiseksi ja keskittyvät erityisesti EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maaseudun heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien tukemiseen, kun otetaan huomioon maailmanlaajuisesti muuttuvat tuotannon ja kaupan rakenteet sekä kuluttajien toiveet ja mieltymykset.

64 ARTIKLA

Elintarvike- ja ravitsemusturva

1. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että tämän sopimuksen määräyksillä mahdollistetaan tehokkaiden toimenpiteiden täytäntöönpano EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa, jotta saavutetaan elintarvike- ja ravitsemusturva ja maatalouden kestävä kehitys ja jotta alueen kaupallisia maatalousmarkkinoita voidaan kehittää elintarvike- ja ravitsemusturvan takaamiseksi.
2. Osapuolet varmistavat, että tämän osan nojalla toteutetuilla toimilla pyritään parantamaan elintarvike- ja ravitsemusturvaa, ja välttävät sellaisten toimenpiteiden hyväksymistä, jotka vaarantaisivat elintarvike- ja ravitsemusturvan saavuttamisen kansallisella, alueellisella ja kotitalouksien tasolla.

65 ARTIKLA

Arvoketjun hallinta

Osapuolet sopivat alueellisesta strategiasta, jolla tehostetaan maatalouden tarjontavalmiuksia, nimetään maatalouden arvokkaimpia osa-aloja, joilla alueella on kilpailuetu, ja panostetaan investointeihin, joilla voidaan tukea siirtymistä suhteellisista eduista todellisiin kilpailuetuihin.

66 ARTIKLA

Varhaisvaroitusjärjestelmä

Osapuolet tunnustavat tarpeen perustaa, parantaa ja tehostaa elintarviketurvaa koskevia tietojärjestelmiä, myös kansallisia varhaisvaroitusjärjestelmiä sekä haavoittuvuuden arviointi- ja seurantajärjestelmiä, ja toteuttaa toimia valmiuksien rakentamiseksi yhdessä nykyisten kansainvälisten ja alueellisten järjestelyiden kanssa ja niiden välityksellä.

67 ARTIKLA

Teknologia

Osapuolet tunnustavat nykyaikaisen ja kestäväen maatalousteknologian merkityksen ja sopivat nykyaikaisen maatalousteknologian kehittämisestä ja sen käytön edistämisestä, mukaan lukien seuraavat:

- a) kestävä kastelu- ja lannoitusteknologia
- b) kudosviljely ja mikrolisäys
- c) parannetut siemenet
- d) keinosiemennys
- e) integroitu tuholaiistorjunta

- f) tuotteiden pakkaaminen
- g) sadonkorjuun jälkeinen käsittely
- h) akkreditoidut laboratoriot
- i) biotekniikka
- j) riskinarviointi ja riskinhallinta.

68 ARTIKLA

Kansallisen politiikan toimet

1. Kukin osapuoli varmistaa avoimuuden maataloustuotteiden kauppaan liittyvän maataloustuen alalla. Tätä varten EU ilmoittaa maataloutta koskevan vuoropuhelun puitteissa säännöllisesti EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille tällaisen tuen oikeusperustan, muodon ja määrän. Tiedot katsotaan toimitetuksi, jos osapuolet asettavat tiedot tai ne asetetaan osapuolten nimissä verkkosivuille, joille kaikilla on pääsy.
2. EU ei anna vientitukia millekään EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin vietävälle maataloustuotteelle tämän sopimuksen voimaantulopäivän jälkeen. Talouskumppanuussopimusneuvosto tarkastelee tätä kieltoa neljänkymmenen kahdeksan (48) kuukauden kuluttua.

3. Lisäksi johtavien virkamiesten komitea tarkastelee kysymyksiä, joita voi nousta esiin maataloustuotteiden pääsyssä toisen osapuolen markkinoille. Komitea voi antaa suosituksia talouskumppanuussopimusneuvostolle 107 artiklan mukaisesti.

69 ARTIKLA

Maatalouden perushyödykkeiden tuotanto ja markkinointi

1. Osapuolet tunnustavat ne haasteet, joita EAC-kumppanuusvaltio kohtaa tai EAC-kumppanuusvaltiot kohtaavat, koska sen tai niiden valuuttatulot ovat riippuvaisia maatalouden ensisijaisten perushyödykkeiden viennistä, jossa hinta on erittäin epävakaa ja kauppaehtot ovat heikentymässä.
2. Osapuolet sopivat, että ne
 - a) lujittavat julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuussuhteita, jotta voidaan tehdä investointeja maatalouden perushyödykkeiden tuotantoon, jalostukseen ja markkinointiin;
 - b) tekevät yhteistyötä valmiuksien kehittämiseksi pienille erikoismarkkinoille pääsyä varten ja perushyödykestandardien noudattamiseksi, jotta tällaisten markkinoiden vaatimukset voidaan täyttää;
 - c) tukevat maataloustuotteiden tuotannon ja vientituotteiden monipuolistamista EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
 - d) lisäävät tuottajien tuloja kehittämällä lisäarvoa tarjoavien maataloustuotteiden markkinointia markkinoilla.

70 ARTIKLA

Seuranta

Osapuolet sopivat, että talouskumppanuussopimusneuvosto tarkastelee ja seuraa tämän sopimuksen mukaisten osapuolten velvoitteiden toteuttamista. Talouskumppanuussopimusneuvosto valvoo tehokkaasti velvoitteiden noudattamista varmistamalla avoimuuden ja tarjoamalla osapuolille mahdollisuuden arvioida näiden velvoitteiden merkitystä niiden pitkän aikavälin tavoitteen kannalta, joka on maatalouden oikeudenmukaisen ja markkinasuuntautuneen kauppajärjestelmän perustaminen.

71 ARTIKLA

Elintarvikkeiden nettotuojamaat

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää puuttua EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ongelmiin, jos se on tai ne ovat elintarvikkeiden nettotuojia. Tämän artiklan tavoitteena on avustaa elintarvikkeiden nettotuojamaita kehittämään ohjelmia, joilla varmistetaan elintarviketurva.
2. Osapuolet sopivat, että ne
 - a) puuttuvat elintarvikkeiden tuotannon, varastoinnin ja jakelun esteisiin EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;

- b) hankkivat elintarvikeapua EAC-kumppanuusvaltiosta tai EAC-kumppanuusvaltioista ja muista Afrikan alueellisista talousyhteisöistä;
- c) parantavat elintarvikeavun koordinointia.
3. Osapuolet sopivat pitävänsä elintarvikeavun sen saajien etuihin nähden riittävällä tasolla ja varmistavansa, ettei 2 kohdassa tarkoitetuilla toimenpiteillä tahattomasti estetä elintarvikeavun toimittamista hätätilanteissa.
4. Osapuolet varmistavat, että elintarvikeapu toimitetaan täysin niiden toimenpiteiden mukaisesti, joilla pyritään estämään kaupallista väärinkäyttöä, mihin sisältyy
- a) sen varmistaminen, että kaikki elintarvikeavun toimitukset ovat tarvelähtöisiä ja täysin avustusten muodossa; ja
- b) se, että toimituksia ei sidota suoraan tai epäsuorasti maataloustuotteiden tai minkään muiden tavaroiden tai palveluiden kaupalliseen vientiin.

72 ARTIKLA

Tiettyjen alojen merkitys

1. Osapuolet tunnustavat, että
 - a) riittävän ravinnon, puhtaan ja turvallisen juomaveden, terveyspalveluiden, koulutusmahdollisuuksien, asumusten sekä yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osallistumisen saanti on tärkeää maaseutuväestön toimeentulon turvaamiseksi;
 - b) maatalouden infrastruktuurin kehittäminen, mukaan luettuna tuotanto, jalostus, markkinointi ja jakelu, on keskeisellä sijalla EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maaseudun sosioekonomisessa kehittämisessä ja alueellisessa yhdentymisessä;
 - c) tekniset tukipalvelut, kuten maatalouden tutkimus- ja neuvontapalveluita koskeva koulutus, ovat tärkeitä maatalouden tuottavuuden lisäämiseksi;
 - d) maatalouden rahoituksen tukeminen on tärkeä toimenpide EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maatalousalan uudistamisessa, sillä rahoitusta tarvitaan maatalousteknologian kehittämisessä, maatalouden luotoissa ja vakuutuksissa, infrastruktuurin ja markkinoiden kehittämisessä ja maanviljelijöiden koulutuksessa; ja
 - e) maaseudun kestävä kehitys on tärkeää EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maaseutuväestön elintason parantamiseksi.

2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä toimeentulon turvaamisen, maatalouden infrastruktuurin, palveluiden teknisen tuen, maatalouden rahoituspalveluiden ja maaseudun kehittämisen alalla V osan II osaston määräysten mukaisesti.

73 ARTIKLA

Tiedonvaihto ja kuuleminen

1. Osapuolet sopivat parhaita toimintatapoja koskevien kokemusten ja tietojen vaihdosta sekä toistensa kuulemisesta kaikissa kysymyksissä pyrkiessään tämän osan tavoitteisiin.
2. Osapuolet sopivat, että ne
 - a) vaihtavat maataloustuotantoa, -kulutusta ja -kauppaa sekä maataloustuotteiden markkinakehitystä koskevia tietoja;
 - b) vaihtavat tietoja investointimahdollisuuksista ja kannustimista, joita on tarjolla maatalousalalla, myös pienimuotoisista toimista;
 - c) vaihtavat tietoja osapuolten maatalouspolitiikasta ja maatalouden säädöksistä ja määräyksistä;
 - d) keskustelevat politiikan ja institutionaalisista muutoksista, joita tarvitaan maatalousalan rakennemuutoksen tueksi, sekä maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevien alueellisten toimintalinjojen muotoilusta ja täytäntöönpanosta, kun tavoitteena on alueellinen yhdentyminen;

- e) vaihtavat tietoja maataloustuotteiden laatuun liittyvästä uudesta ja soveltuvasta teknologiasta sekä toimintalinjoista ja toimenpiteistä.

74 ARTIKLA

Maantieteelliset merkinnät

1. Osapuolet tunnustavat maantieteellisten merkintöjen merkityksen kestäväälle maataloudelle ja maaseudun kehittämiselle.
2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä sellaisten tuotteiden tunnistamisessa, tunnustamisessa ja rekisteröinnissä, jotka voivat saada maantieteellisten merkintöjen suojan, ja kaikissa muissa toimissa, joilla pyritään saavuttamaan näitä tuotteita koskeva maantieteellisten merkintöjen suoja.

V OSA

TALOUS- JA KEHITYSYHTEISTYÖ

75 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Cotonoun sopimuksen 34 ja 35 artiklan ja sen jatkosopimuksen vastaavien määräysten mukaisesti osapuolet vahvistavat uudelleen sen, että kehitysyhteistyö on keskeinen osa niiden kumppanuussuhdetta ja olennainen tekijä tämän sopimuksen tavoitteiden toteuttamisessa. Osapuolet sopivat, että tämän sopimuksen liitteen VI määräykset ovat ensisijaisia tämän osan määräyksiin nähden.
2. Osapuolet sopivat, että ne vastaavat EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kehitystarpeisiin kasvattamalla niiden tuotanto- ja tarjontakapasiteettia, tukemalla talouksien rakennemuutosta ja kilpailukykyä ja tehostamalla talouden monimuotoisuutta kasvavan lisäarvon tuottamiseksi ja kestävän kehityksen ja alueellisen yhdentymisen edistämiseksi.

3. Osapuolet sitoutuvat tekemään yhteistyötä tämän sopimuksen täytäntöönpanon helpottamiseksi ja alueellisten yhdentymis- ja kehitysstrategioiden tukemiseksi. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että yhteistyön olisi EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alueellisten ja kansallisten kehitysstrategioiden lisäksi perustuttava tähän osaan ja talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisiin, joihin kumpaankin näiden liitteen VI määräykset ovat ensisijaisia. Talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisi ja sitä vastaavat perusskenaarion vertailuarvot, indikaattorit ja tavoitteet kuvastavat EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden nimeämiä tarpeita EU:n ja EAC:n talouskumppanuussopimuksen allekirjoitushetkellä, ja ne on liitetty tähän sopimukseen liitteiksi III a ja III b. Niitä tarkastellaan viiden (5) vuoden välein. Yhteistyö on muodoltaan EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille annettavaa rahoitus- ja muuta tukea.

4. Tämän sopimuksen täytäntöönpanoa tukeva EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n välisen kehitysyhteistyön rahoitus on toteutettava Cotonoun sopimuksessa ja sen jatkosopimuksessa vahvistettujen sääntöjen ja soveltuvien menettelyjen muodostamissa puitteissa ja EU:n yleisestä talousarviosta rahoitettavien soveltuvien välineiden puitteissa. Tässä yhteydessä osapuolet sopivat siitä, että tämän sopimuksen täytäntöönpanon tukeminen on yksi niiden painopisteistä, ottaen huomioon ne uudet haasteet, joita lisääntynyt alueellinen yhdentyminen ja maailmanlaajuisten markkinoiden kilpailu luovat. Osapuolet sopivat, että rahoitusvälineitä, joista määrätään Cotonoun sopimuksessa ja sen jatkosopimuksessa, hyödynnetään siten, että tästä sopimuksesta odotettavat hyödyt voidaan maksimoida.

5. Tämän sopimuksen täytäntöönpanoa varten osapuolet sitoutuvat yhdessä ja erikseen hankkimaan varoja X osastossa vahvistettujen erityismääräysten mukaisesti, ellei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat tällöin ensisijalla, muuta johdu.

6. Avun tuloksellisuudesta 2 päivänä maaliskuuta 2005 annetun OECD:n Pariisin julistuksen mukaisesti osapuolet sopivat, että ne tapauksen mukaan käyttävät ja tukevat kansallisessa ja/tai alueellisessa omistuksessa olevia täytäntöönpanomekanismeja, rahastoja tai välineitä resurssien kanavoimiseksi ja koordinoimiseksi tämän sopimuksen täytäntöönpanoa varten.

76 ARTIKLA

Tavoitteet

Talous- ja kehitysyhteistyön tavoitteena on

- a) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouden kilpailukyvyyn tehostaminen;
- b) tarjontavalmiuksien rakentaminen ja tämän sopimuksen juohevan täytäntöönpanon mahdollistaminen;
- c) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouden rakennemuutos siten, että luodaan vahva, kilpailukykyinen ja monipuolinen talouden perusta tehostamalla tuotantoa, jakelua, kuljetusta ja markkinointia;
- d) kauppavalmiuksien lisääminen ja investointien houkuttelevuus;
- e) kaupan sekä investointitoimien ja sääntelyn vahvistaminen; ja
- f) alueellisen yhdentymisen syventäminen.

77 ARTIKLA

Yhteistyöalat

Talous- ja kehitysyhteistyöhön sisältyvät seuraavat alat, ellei liitteen VI määräyksistä, jotka tällöin ovat ensisijaisia, muuta johdu:

- a) infrastruktuuri
- b) maatalous ja karjanhoito
- c) yksityissektorin kehittäminen
- d) kalastus
- e) vesi ja ympäristö
- f) markkinoillepääsyn kysymykset, mukaan lukien
 - i) terveys- ja kasvinsuojelutoimet;
 - ii) kaupan tekniset esteet; ja
 - iii) tulliasiat ja kaupankäynnin helpottaminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- g) IX osastossa tarkoitetut talouskumppanuussopimuksen sopeuttamistoimenpiteet; ja
- h) voimavarojen mobilisointi.

I OSASTO

INFRASTRUKTUURI

78 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Fyysisen infrastruktuurin osalta yhteistyö kattaa erityisesti liikenteen, energian sekä tieto- ja viestintätekniikan.
2. Tämän alan tavoitteet ovat seuraavat:
 - a) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kilpailukyyn lisääminen;
 - b) tarjontaan liittyvien rajoitusten käsittely instituutioiden, valtioiden ja alueiden tasolla; ja
 - c) julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuussuhteiden kehityksen tehostaminen.

79 ARTIKLA

Liikenne

1. Liikenneyhteistyöhön sisältyvät tie-, rautatie-, ilma- ja vesiliikenne.

2. Tämän alan tavoitteet ovat seuraavat:

- a) parannetaan kansallisia ja alueellisia yhteyksiä, jotta alueellista talouden yhdentymistä voidaan syventää;
- b) kehitetään, parannetaan ja nykyaikaistetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kestäviä ja tehokkaita liikennejärjestelmiä ja tehdään niihin rakennemuutoksia;
- c) parannetaan ihmisten liikkuvuutta ja tavaravirtoja; ja
- d) tarjotaan nykyistä parempi markkinoillepääsy kohennetun tie-, ilma-, meri-, sisävesi- ja raideliikenteen avulla.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:

- a) liikennejärjestelmien hallinnon parantaminen;
- b) infrastruktuurin parantaminen, kehittäminen ja nykyaikaistaminen kaikilla tasoilla, mihin kuuluu myös intermodaalisten infrastruktuuriverkostojen kehittäminen;
- c) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden institutionaalisten, teknisten ja hallinnollisten valmiuksien vahvistaminen standardien, metrologian ja vaatimustenmukaisuuden arviointipalveluiden alalla;
- d) teknologian kehittäminen ja siirto, innovointi, tiedonvaihto ja tietoverkot sekä markkinointi;

- e) kumppanuussuhteiden, yhteyksien ja yhteisyritysten rohkaiseminen talouden toimijoiden keskuudessa;
- f) liikennealan turvallisuuden ja luotettavuuden parantaminen, mihin kuuluvat myös meteorologiset ennusteet, vaarallisten aineiden käsittely ja toiminta hätätilanteissa;
- g) alueellisten liikennepolitiikan toimintalinjojen ja sääntelypuitteiden kehittäminen.

80 ARTIKLA

Energia

1. Energia-alan yhteistyöhön kuuluu julkisen ja yksityisen sektorin osallistuminen energian tuotantoon, siirtoon, jakeluun ja rajatylittävään energiakauppaan.
2. Tämän alan tavoitteet ovat seuraavat:
 - a) kehitetään, lisätään ja laajennetaan alueen energiantuotantokapasiteettia;
 - b) lisätään vaihtoehtoisten energianlähteiden määrää;
 - c) kehitetään, lisätään ja laajennetaan verkkoja;
 - d) kehitetään, lisätään ja laajennetaan jakelua ja siirtoa;

- e) parannetaan EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa nykyaikaisen, tehokkaan, luotettavan, monipuolisen ja kestävän sekä uusiutuvista lähteistä peräisin olevan puhtaan energian saantia kilpailukykyisin hinnoin;
- f) tehostetaan energian tuotanto-, jakelu- ja hallintavalmiuksia kansallisesti ja alueellisesti;
- g) edistetään alueellista yhteenliitettävyyttä sekä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden sisällä että ulkopuolella, jotta energian hyödyntäminen voidaan maksimoida; ja
- h) tuetaan tälle alalle investointeja houkuttelevan ympäristön luomista.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:

- a) nykyisten energialähteiden, erityisesti vesivoiman, raakaöljyn ja biomassan, tuotanto, siirto ja jakelu;
- b) energiavalikoiman monipuolistaminen siten, että siihen sisältyy muita potentiaalisia energialähteitä, jotka ovat yhteiskunnallisesti ja ympäristön kannalta hyväksyttäviä ja joilla vähennetään öljyriippuvuutta;
- c) energiainfrastruktuurin kehittäminen, myös maaseudulla;
- d) energia-alalle soveltuvien sääntelyuudistusten ja toimintapoliittisten uudistusten kehittäminen, myös kaupallistaminen ja yksityistäminen;
- e) alueellinen ja alueiden välinen yhteenliitettävyys ja yhteistyö energian tuotannossa ja jakelussa;

- f) valmiuksien rakentaminen henkilöstöressurssien alalla sekä hallinnon, palvelun tason ja institutionaalisten rakenteiden parantaminen;
- g) teknologian kehittäminen ja siirto, tutkimus ja kehittäminen, innovointi, tiedonvaihto, tietokantojen ja -verkkojen kehittäminen;
- h) kumppanuussuhteet, yhteydet ja yhteisyritykset.

81 ARTIKLA

Tieto- ja viestintätekniikka

1. Tieto- ja viestintätekniikka-alan yhteistyöhön sisältyvät tieto- ja viestintätekniikan kehittäminen, kilpailukyky, innovointi sekä juoheva siirtyminen tietoyhteiskuntaan.
2. Tämän alan tavoitteet ovat seuraavat:
 - a) kehitetään tieto- ja viestintätekniikka-alaa; ja
 - b) lisätään tieto- ja viestintätekniikan vaikutusta kaupan helpottamisessa hyödyntämällä sähköisiä palveluita, kauppaa, hallintoa ja terveydenhuoltoa sekä turvallisia maksu- ja kauppatapahtumia ja muita sosioekonomisia aloja.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- a) tieto- ja viestintätekniikan yhteenliitettävyys ja kustannustehokkuus kansallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla;
 - b) uusien tieto- ja viestintätekniikoiden levittäminen;
 - c) tieto- ja viestintätekniikan oikeudellisten puitteiden ja sääntelypuitteiden kehittäminen;
 - d) teknologian kehittäminen, siirto ja sovellukset, tutkimus ja kehittäminen, innovointi, tiedonvaihto ja tietoverkot sekä markkinointi;
 - e) valmiuksien rakentaminen henkilöstöressurssien alalla, palvelun tason parantaminen ja institutionaaliset rakenteet;
 - f) kumppanuussuhteet, yhteydet ja yhteisyritykset talouden toimijoiden keskuudessa;
 - g) tieto- ja viestintätekniikkaan pohjautuvien palveluiden erikoistuneiden markkinoiden kehityksen edistäminen ja niille annettava tuki.

II OSASTO

MAATALOUS

82 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston mukaista yhteistyötä sovelletaan viljelykasveihin ja kotieläimiin, tuotantohyönteiset mukaan luettuina.
2. Osapuolet ovat samaa mieltä siitä, että tämän osaston perimmäisenä tavoitteena on kestävän maatalouden kehittäminen, mihin sisältyy muun muassa elintarviketurva ja toimentulon turvaaminen, maaseudun kehittäminen ja köyhyyden vähentäminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa.
3. Tämän osaston muut tavoitteet vahvistetaan 58 artiklassa.

83 ARTIKLA

Yhteistyöalat

1. Osapuolet tunnustavat maatalouden merkityksen EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden taloudelle ja sopivat tekevänsä yhteistyötä edistääkseen maatalouden rakennemuutosta, jolla parannetaan sen kilpailukykyä, varmistetaan elintarvike- ja ravitsemusturva ja maaseudun kehittäminen sekä helpotetaan maaseudun ja maaseudun talouden mukautumista tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutuksiin kiinnittäen erityistä huomiota pientuottajiin.

2. Osapuolet sopivat yhteistyöstä seuraavilla aloilla:

a) alueellinen yhdentyminen:

parannetaan maataloustuotteiden pääsyä alueellisille ja kansainvälisille markkinoille, mukaan lukien markkinajärjestelmien ja markkinoiden kehittämisstrategioiden kehittäminen;

b) mahdollistava politiikka:

- i) maatalouden kansallisten ja alueellisten toimintalinjojen sekä oikeudellisten ja sääntelypuitteiden kehittäminen, tarvittavien valmiuksien rakentaminen ja tuki institutionaaliselle kehittämiselle;
- ii) valmiuksien rakentaminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa, jotta kasvavat kauppamahdollisuudet voidaan hyödyntää täysimääräisesti ja kaupan uudistuksista saatavat edut maksimoida.

c) maatalouden kestävä kehitys:

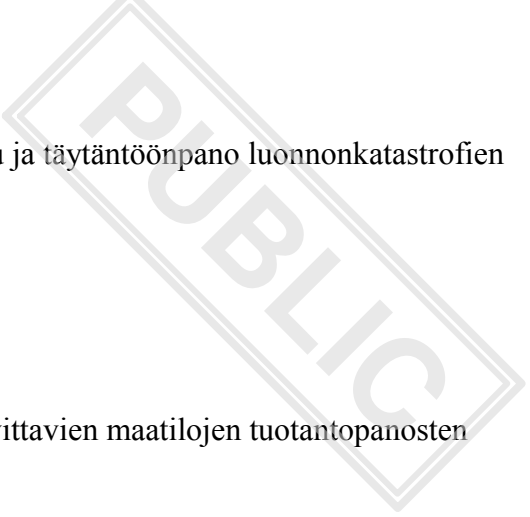
- i) yhteisten toimien toteuttaminen alueelliselta pohjalta, myös lannoitteiden ja siementen tuotannon, karjatalouden kehittämisen sekä kasvi- ja eläintautien torjunnan alalla;
- ii) maataloustuotteiden jalostuksen, markkinoinnin, jakelun ja kuljetuksen sekä niiden käsittelyn edistäminen ja vahvistaminen;
- iii) valmiuksien rakentaminen, jotta voidaan noudattaa maataloustuotantoon, pakkauksiin ja terveys- ja kasvinsuojelutoimiin liittyviä kansainvälisiä standardeja;

d) maatalouden infrastruktuuri:

- i) Maatalouden tuki-infrastruktuurin kehittäminen, mukaan lukien kestävät kastelujärjestelmät, veden keruu, varastointi ja vesihuolto sekä hallinto, markkinointi ja lajittelu;
- ii) tutkimus- ja koulutusinfrastruktuurin, varastointitilojen, syöttöliikenteen teiden ja liittymäteiden kehittäminen;
- iii) maatalouden jalostusinfrastruktuurin kehittäminen;
- iv) maatalouden meteorologisen keskuksen perustaminen EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin;
- v) nykyaikaisen markkinainfrastruktuurin kehittäminen kansallisten ja alueellisten markkinoiden laajentamiseksi;

e) elintarvike- ja ravitsemusturva:

- i) maaseutu- ja kaupunkiyhteisöjen valmiuksien lisääminen paremman toimeentulon, köyhyyden poistamisen ja kestävän kehityksen tukemista varten;
- ii) maataloustuotannon monipuolistaminen ja tuotteiden kehittäminen EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden elintarvike- ja ravitsemusturvatarpeita varten;
- iii) sellaisten ohjelmien suunnittelu ja täytäntöönpano, joiden tuloksena maatalouden tuotantoa ja tuottavuutta voidaan lisätä keskittyen erityisesti pientuottajiin;

-
- iv) valmiuksien kehittäminen kansallisen ja alueellisen elintarviketurvan mukaista toimintaa varten; ja
 - v) sosiaalisten sopeuttamisohjelmien suunnittelu ja täytäntöönpano luonnonkatastrofien koettelemilla alueilla;
- f) arvoketjun hallinta:
- i) kestävän maatalousteknologian käytön ja tarvittavien maatilojen tuotantopanosten tarjonnan edistäminen;
 - ii) tuotannon, tuottavuuden ja kilpailukyvyn parantaminen maatalousalalla edistämällä maatalouteen perustuvia elinkeinoja;
 - iii) lisäarvon syntymisen edistäminen kaikkialla maataloustuotteiden arvoketjuissa, jotta kansallisten, alueellisten ja kansainvälisten markkinoiden vaatimukset voidaan täyttää; ja
 - iv) toiminnan kehittämisen tukeminen maataloustuotteiden jalostuksen, markkinoinnin, jakelun ja kuljetuksen alalla;
- g) varhaisvaroitussjärjestelmä:
- i) valmiuksien parantaminen tiedon arvioimiseksi ja levittämiseksi uhkaavien katastrofien todennäköisestä vaikutuksesta hyvissä ajoin etukäteen, jotta niihin voidaan varautua ja vastata;

- ii) kansallisten ja alueellisten tietojärjestelmien kehittäminen ja hallinto;
 - iii) varhaisvaroitusjärjestelmien sekä valmiussuunnitelmien ja strategioiden laatiminen, vahvistaminen ja yhteen liittäminen katastrofivalmiuden hallintaa varten kansallisella ja aluetasolla; ja
 - iv) tuki ilmastonmuutokseen sopeutumiselle ja muutoksen lievittämiskeinoille EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- h) maatalouden perushyödykkeiden tuotanto ja markkinointi:
- i) valmiuksien kehittäminen pienille erikoismarkkinoille pääsyä varten ja perushyödykestandardien noudattamiseen suunnattu tuki, jotta tällaisten markkinoiden vaatimukset voidaan täyttää;
 - ii) maataloustuotteiden tuotannon ja vientituotteiden monipuolistaminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
 - iii) nykyaikaisen markkinainfrastruktuurin kehittäminen kansallisten ja alueellisten markkinoiden laajentamiseksi; ja
 - iv) tuotteiden pakkaamista ja pakkausmerkintöjä käsittelevien ohjelmien kehittäminen, jotta EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tuottajat voisivat saada paremman hinnan perushyödykkeiden viennistä;
- i) maaseudun kehittäminen:
- i) maataloustuottajien ryhmien valmiuksien kehittäminen maatalouden koko arvoketjussa;

- ii) liikenne-, viestintä- ja markkinointivälineiden parantaminen maatalouden panoshyödykkeiden ja tuotosten markkinointia varten;
- iii) maatalousjärjestelmien luonteeseen vaikuttavien sosiokulttuuristen esteiden, kuten kieli- ja lukutaitoerojen, sukupuoleen perustuvan syrjinnän ja yhteisön terveyden käsittely;
- iv) maanviljelijöiden luotonsaannin parantaminen sekä luonnon- ja kulttuurivarojen hallinnointi; ja
- v) soveltuvien poliittisten toimien suunnittelu tukemaan tarvittavien maatalouden panoshyödykkeiden oikea-aikaista saatavuutta pienviljelijöiden keskuudessa;

j) elintarvikkeiden nettotuojamaat:

puututaan elintarvikkeiden tuotannon, varastoinnin ja jakelun esteisiin EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;

k) toimeentulon turvaaminen:

- i) valmiuksien lisääminen sosiaalipalveluiden kehittämiseksi maaseudun ja kasvukeskusten ulkopuolisten alueiden väestölle;
- ii) kotitalouksien maataloudesta saatavien kokonaistulojen parantaminen muun muassa monipuolistamalla, tuottamalla lisäarvoa, maatilán ulkopuolisen työn avulla ja omaksumalla uutta kestävää maatalousteknologiaa EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;

iii) maatalouden tuottavuuden lisääminen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa; ja

iv) kestävä maatalousteknologian käytön lisääminen;

l) tekniset tukipalvelut:

EU sitoutuu tarjoamaan riittävät voimavarat ja teknisen avun valmiuksien rakentamiseen EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa ennakoitavalla ja kestäväällä tavalla seuraavilla aloilla:

i) teknologian, tietämyksen sekä tutkimuksen ja kehittämisen lujittaminen;

ii) koneellistumisen kehittäminen ja lisääntyvä käyttö EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maatalousalalla;

iii) maatalouden tuotantopanoksia tarjoavien laitosten ja jakelujärjestelmien perustaminen EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin;

iv) maatalouden tutkimukseen tehtävien investointien, neuvontapalveluiden ja koulutuksen sekä tutkimuksen, neuvontapalveluiden ja maataloustuottajien välisten yhteyksien edistäminen ja vahvistaminen;

v) alueellisten osaamiskeskusten perustaminen ja lujittaminen, mukaan lukien maatalouden meteorologinen keskus sekä bioteknologia-, analyysi- ja diagnostiikkalaboratoriot viljelykasveja, karjaa ja maaperää varten; ja

vi) kasvi- ja eläintuotannon palveluiden saannin parantaminen, mukaan lukien kotieläinjalostuspalvelut, eläinlääkäripalvelut ja kasvinsuojelupalvelut.

m) maatalouden rahoituspalvelut:

- i) maaseudun rahoituspalveluiden vahvistaminen pientuottajien, jalostajien ja kauppiaiden osalta;
- ii) alueellisessa omistuksessa olevien välineiden ja rahaston perustaminen maatalouden ja maaseudun kehittämistä varten;
- iii) maatalouden mikrorahoituslaitosten ja vakuutusjärjestelyiden kehittäminen;
- iv) luotonsaannin helpottaminen pankeista ja muista rahoituslaitoksista maatalouden jalostajien, kauppiaiden ja maataloustuottajien osalta; ja
- v) maatalousalaa palvelevien EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden rahoituslaitosten tukeminen ja yksityisen sektorin pääomamarkkinoille pääsyn helpottaminen sekä lyhyen että pitkän aikavälin pääoman hankkimiseksi.

n) maantieteelliset merkinnät:

- i) maantieteellisiä merkintöjä koskevien toimintalinjojen ja oikeudellisten puitteiden laatiminen;
- ii) maantieteellisiä merkintöjä koskevien säädösten laatiminen;
- iii) menettelyohjeiden kehittäminen tuotteiden määrittelemiseksi niiden alkuperän mukaan;

- iv) paikallisorganisaatioiden ja laitosten tukeminen, kun ne koordinoivat paikallisia sidosryhmiä maatieteellisiä merkintöjä ja tuotteiden vaatimustenmukaisuutta koskevissa asioissa;
- v) valmiuksien luominen tuotteiden maatieteellisiä merkintöjä sisältävien tuotteiden tunnistamista, rekisteröintiä, markkinointia, jäljitettävyyttä ja vaatimustenmukaisuutta varten; ja
- vi) kaikkien muiden tämän otsikon piiriin kuuluvien mahdollisten yhteistyöalojen kehittäminen tulevaisuudessa.

III OSASTO

YKSITYISEN SEKTORIN KEHITTÄMINEN

84 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Yhteistyöhön yksityisen sektorin kehittämisen alalla sisältyvät investointien edistäminen ja yritysten kehittäminen.
2. Tämän osaston tavoitteena on
 - a) luoda investointien edistämiseksi ja yksityisyrityksille suotuisa ympäristö, mihin sisältyvät myös uusien toimialojen kehittäminen, ulkomaiset suorat sijoitukset ja teknologian siirto;

- b) tehostaa tarjontavalmiuksia, kilpailukykyä ja lisäarvon luontia;
- c) parantaa investointirahoituksen saatavuutta EU:n rahoituslaitoksista, kuten Euroopan investointipankista;
- d) rakentaa valmiuksia ja tarjota institutionaalista tukea yksityisen sektorin kehityslaitoksille, kuten investointien edistämisvirastoille, Apex-elimille, kauppakamareille, yhdistyksille, yhteyspisteille ja kaupankäynnin helpottamista hoitaville laitoksille;
- e) laatia ja/tai lujittaa toimintalinja sekä oikeudelliset ja sääntelypuitteet, joilla edistetään ja suojellaan investointeja;
- f) parantaa yksityiselle sektorille kohdistuvia AKT–EU-toimielinten tuki- ja täytäntöönpanojärjestelyitä, mukaan luettuna maatalouden kehittämiskeskus (CTA), muun muassa investointien edistämiseksi EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa; ja
- g) luoda tai vahvistaa kumppanuussuhteita, yhteishankkeita, alihankintaa, ulkoistamista ja yhteyksiä.

85 ARTIKLA

Investointien edistäminen

Osapuolet sopivat investointien edistämisestä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa seuraavilla aloilla:

- a) tuetaan toimintalinjojen sekä oikeudellisten ja sääntelypuitteiden uudistusta;

- b) tuetaan institutionaalisten valmiuksien parantamista, erityisesti investointien edistämisvirastojen sekä ulkomaisten tai paikallisten investointien edistämiseen ja helpottamiseen osallistuvien tahojen valmiuksien rakentamista EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- c) tuetaan investointien hankkimiseen ja toteuttamiseen soveltuvien hallintorakenteiden, keskitetyt palvelupisteet mukaan lukien, perustamista;
- d) tuetaan ennakoitavan ja turvallisen investointiympäristön syntymistä ja säilyttämistä;
- e) tuetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden pyrkimyksiä suunnitella tulonhankintavälineitä investointivarojen mobilisoimiseksi;
- f) perustetaan ja tuetaan riskivakuutusohjelmia riskejä lieventäviksi välineiksi, jotta voidaan lisätä sijoittajien luottamusta EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin;
- g) tuetaan välineiden perustamista EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden investointivirastojen ja EU:n vastaavien tahojen välistä tietojenvaihtoa varten;
- h) rohkaistaan yksityisen sektorin investointeja EU:sta EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin;
- i) tuetaan pienten ja keskisuurten yritysten sijoitustarpeisiin sopeutettujen rahoituskehysten ja -välineiden perustamista; ja
- j) helpotetaan kumppanuussuhteita yhteishankkeiden ja pääomarahoituksen avulla.

86 ARTIKLA

Yritystoiminnan kehittäminen

Osapuolet sopivat yhteistyöstä yritystoiminnan kehittämisessä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa tukemalla seuraavia:

- a) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n yksityisen sektorin yritysten vuoropuhelun, yhteistyön ja kumppanuussuhteiden edistäminen;
- b) pyrkimykset mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten tukemiseksi ja niiden integroimiseksi yleiseen liiketoimintaan;
- c) tehokkaan tuotannon ja markkinoinnin edistäminen EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden yrityksissä;
- d) yksityissektorin kehitysstrategioiden täytäntöönpano EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- e) mikro- ja pk-yritysten kehitykselle ja kasvulle suotuisan ympäristön edistämien;
- f) yksityisen sektorin järjestöjen valmiudet noudattaa kansainvälisiä standardeja;
- g) innovaatioiden suojaaminen piratismilta; ja
- h) EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiudet luonnonvarojen etsintään, hyödyntämiseen ja markkinointiin.

IV OSASTO

KALASTUS

87 ARTIKLA

Yhteistyöalat

Kalatalouden yhteistyön piiriin kuuluvat merialueiden ja sisävesien kalatalous sekä vesiviljely.

88 ARTIKLA

Merikalastuksen yhteistyöalat

1. Merikalastuksen yhteistyöhön kuuluvat seuraavat:
 - a) kalastuksen hallinta- ja suojelukysymykset
 - b) alusten hallinta ja pyynnin jälkeiset järjestelyt
 - c) rahoitus- ja kauppatoimenpiteet sekä
 - d) kalastuksen ja kalastustuotteiden sekä meren vesiviljelyn kehittäminen.

2. EU osallistuu täytäntöönpanon edellyttämien voimavarojen mobilisointiin kansallisella ja alueetasolla nimetyillä yhteistyöaloilla, mihin sisältyy myös alueellisten valmiuksien rakentamiselle annettava tuki.
3. Jollei III osan ja 75 artiklan määräyksistä muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- a) infrastruktuurin kehittäminen ja parantaminen kalan ja kalatuotteiden varastointia, markkinointia ja jakelua varten;
 - b) valmiuksien rakentaminen kansallisella ja alueetasolla, jotta voidaan täyttää terveys- ja kasvinsuojelutoimia / kaupan teknisiä esteitä / vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmää koskevat tekniset vaatimukset, EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talousvyöhykkeen seuranta- ja valvontajärjestelmien kehittäminen ja erityisten merikalastuksen sertifiointiohjelmien käyttöönotto ja hallinnointi;
 - c) investoinnit ja teknologian siirto kalastustoiminnan alalla, kalanjalostus, satamapalvelut, satamatiilojen kehittäminen ja parantaminen sekä kalastuksen laajentaminen muihin sellaisiin kalalajeihin kuin tonnikalaan, joita hyödynnetään vähän tai ei hyödynnetä lainkaan;
 - d) yhteishankkeet ja yhteydet erityisesti mikroyritysten ja pk-yritysten kanssa sekä pienimuotoinen kalastus kalastuksen tarjontaketjussa;
 - e) kalan lisäarvo; ja
 - f) kalakantojen arviointia ja kalastuksen kestävää tasoa koskeva tutkimus ja kehittäminen.

4. Osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön, jolla edistetään yhteisyritysten perustamista kalastustoiminnan, kalanjalostuksen, satamapalveluiden, tuotantokapasiteetin parantamisen, kalastuksen ja sen lähitoimialojen ja -palveluiden kilpailukyvyn parantamisen, jatkojalostusteollisuuden sekä satamatilojen kehittämisen ja parantamisen alalla ja jolla kalastusta laajennetaan muihin sellaisiin kalalajeihin kuin tonnikalaan, joita hyödynnetään vähän tai ei hyödynnetä lainkaan.

89 ARTIKLA

Sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn kehittäminen

Sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn kehittämistä koskevaan yhteistyön kuuluu EU:n panos seuraavilla aloilla:

- a) valmiuksien rakentaminen ja vientimarkkinakehitys:
 - i) kehitetään teollisen ja pienimuotoisen tuotannon, jalostuksen ja tuotteiden monipuolistamisen valmiuksia, joilla vahvistetaan alueen sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn kilpailukykyä esimerkiksi perustamalla tutkimus- ja kehitystyön keskuksia, joihin sisältyy vesiviljelyn kehittäminen kaupallisia kalanviljelylaitoksia varten;
 - ii) parannetaan valmiuksia vientimarkkinaketjujen hallintaa varten, myös ottamalla käyttöön tiettyjen tuotelinjojen sertifiointi ja hallinnoimalla sitä, ja edistetään kalastustuotteiden markkinoita ja lisäarvotoimintaa ja vähennetään pyynnin jälkeistä hävikkiä;

- iii) lisätään alueen valmiuksia esimerkiksi kehittämällä kalastuksesta vastaavien viranomaisten, kauppiaiden ja kalastajien yhdistysten toimintaa, jotta ne voivat osallistua kalatalouden kauppaan EU-osapuolen kanssa ja osallistua koulutusohjelmiin, jotka koskevat tuotekehitystä ja brändejä;
- b) infrastruktuuri:
 - i) kehitetään ja parannetaan sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn infrastruktuuria;
 - ii) helpotetaan rahoituksen saantia infrastruktuuria varten, mukaan lukien kaikenlaiset laitteistot;
- c) teknologia:
 - i) kehitetään teknisiä valmiuksia, lisäarvoa tuovan tekniikan edistäminen mukaan luettuna, esimerkiksi kalastusalan teknologian siirrolla EU:sta EAC-kumppanuusvaltioon tai EAC-kumppanuusvaltioihin;
 - ii) kohennetaan alueen kalastuksenhallintavalmiuksia esimerkiksi tutkimuksen ja tiedonkeruujärjestelmien avulla ja tukemalla soveltuvaa pyyntitekniikkaa ja pyynnin jälkeisen hallinnan tekniikkaa;
- d) oikeudelliset ja sääntelypuitteet:
 - i) kehitetään sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn sääntelyä ja seuranta- ja valvontajärjestelmiä;

- ii) kehitetään soveltuvia oikeudellisia välineitä ja sääntelyvälineitä teollis- ja tekijänoikeuksien alalle ja rakennetaan valmiuksia niiden täytäntöönpanoa varten kansainvälisessä kaupassa;
 - iii) suojataan ympäristömerkinnät sekä teollis- ja tekijänoikeudet;
- e) investoinnit ja rahoitus:
- i) edistetään yhteisyrityksiä ja muita yhteissijoitusten muotoja osapuolten sidosryhmien keskuudessa esimerkiksi suunnittelemalla toimintatapoja sijoittajien löytämiseksi sisävesikalastuksen ja vesiviljelyn alalla toteutettaviin yhteisyrityksiin;
 - ii) tarjotaan saataville luottojärjestelyjä pienten ja keskisuurten yritysten sekä sisävesien teollisten kalatalousyritysten kehittämiseksi;
- f) toteutetaan ympäristön ja kalakantojen säilyttämiseksi kalastusalalla toimenpiteitä, joilla varmistetaan, että kalastusalan kaupalla tuetaan ympäristön säilyttämistä, ja joilla suojaudutaan kalakantojen ehtymiseltä ja pidetään yllä luonnon monimuotoisuutta ja otetaan uusia vieraita lajeja vesiviljelyyn varoen esimerkiksi siten, että uusia vieraita lajeja otetaan käyttöön ainoastaan hallituissa/suljetuissa tiloissa ja kaikkia asianomaisia naapurimaita kuullen;
- g) sosioekonomiset ja köyhyyttä lievittävät toimenpiteet:
- i) tuetaan pieniä ja keskisuuria kalastajia, kalanjalostajia ja kalastusalan kauppayrityksiä rakentamalla EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiuksia osallistua EU:n kanssa käytävään kauppaan;

- ii) tuetaan epäsuotuisassa asemassa olevien ryhmien osallistumista kalastusalan toimintaan esimerkiksi edistämällä sukupuolten tasa-arvoa kalataloudessa ja erityisesti parantamalla naisten valmiuksia osallistua kalastusalan kauppaan jo alalla toimivien tai alalle aikovien osalta; tuodaan myös muut epäsuotuisassa asemassa olevat ryhmät, joilla on mahdollisuuksia toimia kalastusalalla kestävän yhteiskunnallisen kehityksen edistämiseksi, mukaan tällaisiin prosesseihin.

V OSASTO

VESI JA YMPÄRISTÖ

90 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston mukaiseen yhteistyöhön kuuluvat luonnonvarat, erityisesti vesi, ympäristö ja luonnon monimuotoisuus.
2. Tämän osaston mukaisen yhteistyön tavoitteina on
 - a) tehostaa kaupan ja ympäristön välisiä yhteyksiä;
 - b) tukea kansainvälisten ympäristöä koskevien sopimusten, yleissopimusten ja perustamissopimusten täytäntöönpanoa;

- c) varmistaa ympäristön hoidon ja köyhyyden vähentämisen välinen tasapaino;
- d) suojata ympäristöä ja tehostaa luonnon monimuotoisuuden ja perimän suojelua;
- e) edistää tasapuolista ja kestävää luonnonvarojen käyttöä;
- f) helpottaa ja rohkaista yhteisten voimavarojen kestävää käyttöä;
- g) edistää julkisen ja yksityisen sektorin osallistumista luonnonvarojen hoitoon.

91 ARTIKLA

Vesivarat

1. Vesivarojen alalla tehtävään yhteistyöhön sisältyvät keinokastelu, vesivoima, veden tuotanto ja toimitus ja valuma-alueiden suojelu.
2. Tämän alan yhteistyön tavoitteet ovat seuraavat:
 - a) kehitetään vesivarojen kestävää käyttöä ja hoitoa EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa, jotta voidaan parantaa väestön toimentuloa EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
 - b) edistetään rajatylittävien vesivarojen kestävää hyödyntämistä koskevaa alueellista yhteistyötä;
 - c) kehitetään vesihuollon infrastruktuuria tuottotarkoituksiin.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- a) alueen vesihuollon infrastruktuurin kehittäminen;
 - b) soveltuvien oikeudellisten puitteiden ja sääntelypuitteiden kehittäminen;
 - c) integroitu vesivarojen hallinta;
 - d) valmiuksien rakentaminen henkilöstöressurssien alalla, palvelun tason, vesitalouden sekä institutionaalisten rakenteiden parantaminen;
 - e) kumppanuussuhteiden, yhteyksien ja yhteisyritysten luominen talouden toimijoiden keskuudessa;
 - f) teknologian kehittämisen, siirron ja sovellusten, tutkimuksen ja kehittämisen, innovoinnin sekä tiedonvaihdon ja tietoverkkojen edistäminen;
 - g) vesien pilaantumisen torjunnan, vesien puhdistamisen ja suojelun, jätevedenkäsittelyn ja puhtaanapidon kehittäminen;
 - h) kestävien kasteluohjelmien edistäminen.

92 ARTIKLA

Ympäristö

1. Ympäristöalan yhteistyöhön sisältyvät ympäristön suojelu ja ympäristön kestävä hoito sekä kauppaan liittyvien ympäristöpolitiikan toimintalinjojen täytäntöönpano.
2. Tämän alan yhteistyön tavoitteet ovat seuraavat:
 - a) suojella, kunnostaa ja säilyttää ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta (kasvien, eläinten ja mikrobien geneettiset resurssit, niiden ekosysteemit mukaan lukien);
 - b) kehittää EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden toimialoja, joilla käytetään ympäristöystävällistä teknologiaa;
 - c) edistää teknologian kehittämistä, siirtoa ja sovelluksia, tutkimusta ja kehittämistä, innovointia sekä tiedonvaihtoa.
3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
 - a) kansainvälisten ympäristöä koskevien sopimusten, yleissopimusten ja perustamissopimusten täytäntöönpano;
 - b) ympäristön ja biologisen monimuotoisuuden tasapuolisen ja kestävä hyödyntämisen, suojelun ja hoidon vahvistaminen ja edistäminen, metsätalous sekä luonnonvarainen kasvisto ja eläimistö mukaan luettuina;

- c) institutionaalisten ja oikeudellisten puitteiden sekä ympäristölainsäädännön, -määräysten, -standardien ja -toimintalinjojen kehittämiseen, täytäntöönpanoon, hallintoon ja valvontaan tarvittavien valmiuksien vahvistaminen;
- d) kumppanuussuhteiden, yhteyksien ja yhteisyritysten rohkaiseminen talouden toimijoiden keskuudessa;
- e) luonnonkatastrofien, ympäristötuhojen ja biologisen monimuotoisuuden katoamisen torjuminen ja lieventäminen;
- f) teknologian kehittämisen ja sopeuttamisen, siirron ja sovellusten, tutkimuksen ja kehittämisen sekä innovoinnin edistäminen;
- g) rannikon ja meren resurssien, luonnonvaraisen ja tuotantoeläimistön ja -kasviston kotoperäisen biologisten ja geneettisten resurssien suojelu ja hallinta
- h) vaihtoehtoisten ympäristöystävällisten toimintojen ja elinkeinojen kehittäminen;
- i) sellaisten tavaroiden ja palveluiden tuotannon ja niillä käytävän kaupan helpottaminen, joiden kohdalla ympäristömerkinnät ovat tärkeitä;
- j) tuotteita ja niille asetettuja vaatimuksia koskeva tiedonvaihto ja verkostoituminen tuotantoprosessin, kuljetuksen, markkinoinnin ja merkintöjen osalta;
- k) ympäristöystävällisten tuotteiden vaatiman infrastruktuurin kehittäminen;
- l) paikallisyhteisöjen tuominen mukaan biologisen monimuotoisuuden, metsätalouden sekä luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön hoitoon;

- m) jätehuollon sekä teollisuuden jätteiden ja ongelmajätteiden käsittelyn kehittäminen;
- n) sidosryhmien osallistumisen edistäminen kansainvälisessä ympäristöä koskevassa vuoropuhelussa.

VI OSASTO

TERVEYS- JA KASVINSUOJELUTOIMET

93 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston mukaiseen yhteistyöhön sisältyvät tuki ja valmiuksien rakentaminen yhdenmukaistamisen, vyöhykejaon ja eristämisen, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, tietojenvaihdon ja kaupan ehtojen avoimuuden osalta.
2. Tämän osaston mukaisen yhteistyön tavoitteena on
 - a) helpottaa osapuolten alueen sisäistä ja alueiden välistä kauppaa ja samalla suojata ihmisten, eläinten tai kasvien elämää tai terveyttä terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen määräysten mukaisesti;
 - b) puuttua ongelmiin, jotka johtuvat sovittuihin ensisijaisiin aloihin ja tuotteisiin kohdistuvista terveys- ja kasvinsuojelutoimista, kiinnittäen asianmukaista huomiota alueelliseen yhdentymiseen;

- c) vahvistaa menettelyitä ja toimintatapoja, joilla helpotetaan yhteistyötä terveys- ja kasvinsuojeluasioissa;
- d) varmistaa avoimuus terveys- ja kasvinsuojelutoimissa, joita sovelletaan osapuolten väliseen ja sisäiseen kauppaan;
- e) edistää toimenpiteiden alueellista yhdenmukaistamista kansainvälisten standardien kanssa terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti sekä soveltuvien toimintalinjojen, oikeudellisten, sääntely- ja institutionaalisten puitteiden kehittämistä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- f) tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tehokasta osallistumista Codex Alimentarius -komissioon, Maailman eläintautijärjestöön ja kansainväliseen kasvinsuojeluyleissopimukseen;
- g) tukea EAC:n ja EU:n toimielinten ja laboratorioiden välisiä kuulemisia ja vaihto-ohjelmia;
- h) tukea valmiuksien kehittämistä kansainvälisten vaatimusten mukaisten alueellisten ja kansallisten standardien laatimista ja täytäntöönpanoa varten alueellisen yhdentymisen tukemiseksi;
- i) rakentaa ja tehostaa EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiuksia panna täytäntöön ja valvoa terveys- ja kasvinsuojelutoimia tämän artiklan määräysten mukaisesti; ja
- j) edistää teknologian siirtämistä.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- a) tuetaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien noudattamista EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa myös kehittämällä soveltuvia sääntelypuitteita, toimintalinjoja, alan merkityksellisten kansainvälisten standardointielinten työhön liittyviä seikkoja, koulutusta, tiedotustapahtumia, valmiuksien rakentamista ja teknistä apua;
 - b) tuetaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien yhdenmukaistamista EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa ja terveys- ja kasvinsuojelutoimien kansallisten koordinoitukomiteoiden perustamista ja lisätään julkisen ja yksityisen sektorin valmiuksia terveystarkastuksiin; painopistealueita ovat laatuohjelman laatiminen ja toteuttaminen, koulutus, tiedotustapahtumat sekä laboratorioiden rakentaminen, parantaminen, nykyaikaistaminen ja akkreditointi;
 - c) tuetaan alan merkityksellisten kansainvälisten standardointielinten työhön liittyviä seikkoja; tällaiseen yhteistyöhön voi sisältyä koulutusta, tiedotustapahtumia, valmiuksien rakentamista ja teknistä apua;
 - d) tuetaan kalastusalaan tavoitteena laatia kalatuotteita koskevat yhdenmukaiset alueelliset säännöt, lainsäädäntö ja standardit ja edistää osapuolten välistä ja EAC-alueen sisäistä kauppaa;
 - e) annetaan tukea, jonka tavoitteena on edistää yhteistyötä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden terveys- ja kasvinsuojelulaitosten ja EU:n vastaavien laitosten välillä;

- f) tuetaan terveys- ja kasvinsuojelutoimista tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoa, erityisesti vahvistamalla EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden toimivaltaisia viranomaisia sekä kysely- ja ilmoituspisteitä;
- g) tuetaan tiedon jakamista ja vaihtoa.

94 ARTIKLA

Yhdenmukaistaminen

1. Osapuolet pyrkivät yhdenmukaistamaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien, tarkastus-, testaus- ja sertifiointimenettelyt mukaan luettuina, laadintaan käyttämänsä säännöt ja menettelyt terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen mukaisesti.
2. EAC-kumppanuusvaltio laatii tai EAC-kumppanuusvaltiot laativat EU:n tuella ohjelman ja aikataulun terveys- ja kasvinsuojelutoimiensa yhdenmukaistamiseksi.
3. Johtavien virkamiesten komitea suunnittelee toimintatapoja, joilla tuetaan ja seurataan tarvittaessa tätä yhdenmukaistamisprosessia alueiden sisällä.

95 ARTIKLA

Vyöhykejako ja eristäminen

Osapuolet tunnustavat tapauskohtaisesti tuholaisista tai taudeista vapaat alueet tai alueet, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, mahdollisiksi kasvi- tai eläinperäisten tuotteiden lähteiksi ottaen huomioon terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan WTO:n sopimuksen 6 artiklan.

96 ARTIKLA

Erityinen ja eriytetty kohtelu sekä tekninen apu

1. EU antaa teknistä apua ja tarjoaa erityisen ja eriytetyn kohtelun WTO:n terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevan sopimuksen 9 ja 10 artiklan mukaisesti.
2. Osapuolet käsittelevät yhteistyössä tämän osaston määräysten täytäntöönpanosta johtuvia EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden erityistarpeita.
3. Osapuolet sopivat seuraavista teknisen avun painopistealoista:
 - a) kehitetään EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden julkisen ja yksityisen sektorin teknisiä valmiuksia, jotta luodaan edellytykset terveys- ja kasvinsuojeluvalvonnalle, mukaan luettuina tarkastusta, varmentamista, valvontaa ja sääntelyä koskevat koulutus- ja tiedotustapahtumat;

- b) parannetaan terveys- ja kasvinsuojelutoimien täytäntöönpanon ja valvonnan edellyttämiä teknisiä valmiuksia ja tehostetaan myös kansainvälisten standardien laajempaa käyttöä;
- c) kehitetään valmiuksia riskinarvioinnin, yhdenmukaistamisen, vaatimustenmukaisuuden, testauksen, varmentamisen, jäämien valvonnan, jäljitettävyyden ja akkreditoinnin alalla myös uudistamalla tai perustamalla laboratorioita ja ottamalla käyttöön muita välineitä, jotta EAC-kumppanuusvaltio pystyy tai EAC-kumppanuussopimusvaltiot pystyvät noudattamaan kansainvälisiä standardeja;
- d) edistetään EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden osallistumista asianomaisiin kansainvälisiin standardointielimiin;
- e) parannetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiutta osallistua tehokkaasti ilmoitusmenettelyihin.

VII OSASTO

KAUPAN TEKNISET ESTEET

97 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Tämän osaston mukaiseen yhteistyöhön sisältyvät teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden laatiminen, hyväksyminen ja soveltaminen, sellaisina kuin ne on määritelty kaupan teknisiä esteitä koskevassa sopimuksessa.
2. Tämän osaston mukaisen yhteistyön tavoitteet ovat:
 - a) poistetaan asteittain kaupan teknisiä esteitä, jotta osapuolten välistä ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden sisäistä kauppaa voidaan helpottaa;
 - b) tehostetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alueellista yhdentymistä tehostaminen yhdenmukaistamalla EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa sovellettavia standardeja, teknisiä määräyksiä ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen mukaisesti;
 - c) edistetään kansainvälisten teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen, myös alakohtaisten toimenpiteiden, laajempaa käyttöä;

- d) luodaan toiminnallisia yhteyksiä, yhteishankkeita ja yhteistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja EU:n standardoinnista, vaatimustenmukaisuuden arvioinnista ja sääntelystä vastaavien laitosten välille;
- e) tehostetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alkuperätuotteiden pääsyä markkinoille parantamalla niiden turvallisuutta, laatua ja kilpailukykyä;
- f) edistetään kansainvälisten parhaiden käytäntöjen laajempaa hyödyntämistä teknisten määräysten, kansainvälisten standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen yhteydessä;
- g) varmistetaan kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen määräysten mukaisesti, että standardien ja teknisten määräysten laatiminen, käyttöönotto ja soveltaminen on avointa eikä luo tarpeettomia kaupan esteitä osapuolten välille;
- h) tuetaan soveltuvien sääntelypuitteiden, toimintalinjojen ja uudistusten kehittämistä EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa, jotta ne voivat noudattaa kansainvälisesti hyväksyttyjä toimintatapoja;
- i) avustetaan EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita panemaan kaupan teknisiä esteitä koskeva sopimus täytäntöön ja noudattamaan kauppakumppaniensa kaupan teknisiä esteitä koskevia vaatimuksia kaupan teknisiä esteitä koskevan sopimuksen yhteydessä.

3. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:

- a) tuetaan kansainvälisten teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen, myös alakohtaisten toimenpiteiden, laajemman käytön edistämistä;

- b) tuetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden valmiuksien parantamista standardien, metrologian, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen alalla, myös tukemalla laboratorioden ja muiden merkittävien laitosten uudistamista ja perustamista sekä hankkimalla tarvittavia laitteistoja;
- c) tuetaan laadunhallintaa ja - varmistusta valikoiduilla, EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kannalta merkittävillä aloilla;
- d) tuetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden standardointielimiä ja muita teknisiä sääntelyelimiä, jotta ne voivat täysimittaisesti osallistua kansainvälisiin standardointielimiin, ja vahvistetaan kansainvälisten standardien roolia teknisten määräysten perustana;
- e) tuetaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden vaatimustenmukaisuuden arviointielinten pyrkimyksiä saada kansainvälinen akkreditointi;
- f) kehitetään toiminnallisia yhteyksiä osapuolten standardointi-, vaatimustenmukaisuuden arviointi- ja sertifiointielinten välille;
- g) tuetaan yhteisymmärryksen syntymistä hyvistä sääntelyn menettelytavoista, mihin sisältyvät seuraavat:
 - i) avoimuus teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmistelussa, hyväksymisessä ja soveltamisessa,

- ii) sääntelytoimenpiteiden ja niihin liittyvien vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tarve ja oikeasuhteisuus, toimittajan antaman vaatimustenmukaisuusilmoituksen käyttö mukaan luettuna,
 - iii) kansainvälisten standardien käyttö teknisten määräysten perustana, paitsi jos tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehottomia tai epätarkoituksenmukaisia perusteltujen tavoitteiden saavuttamiselle,
 - iv) teknisten määräysten täytäntöönpano ja markkinavalvontatoimet, ja
 - v) mekanismien ja menettelyiden laatiminen teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen tarkastelua varten;
-
- h) tunnistetaan, priorisoidaan ja tuetaan teknisten määräysten tueksi edellytettävän teknisen infrastruktuurin kehitystyötä ja teknologian siirtoa metrologian, standardoinnin, testauksen, sertifiointin ja akkreditoinnin osalta;
 - i) lisätään sääntelyä koskevaa, teknistä ja tieteellistä yhteistyötä muun muassa vaihtamalla kokemuksia ja tietoja asiaankuuluvien teknisten määräysten laadun ja tason parantamiseksi ja sääntelyvoimavarojen hyödyntämiseksi tehokkaasti;
 - j) edistetään eri teknisten määräysten, standardien ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen yhteensopivuutta ja lähentymistä;

- k) edistetään ja tuetaan kahdenvälistä yhteistyötä metrologiasta, standardoinnista, testauksesta, sertifiointista ja akkreditoinnista vastaavien osapuolten eri laitosten välillä;
- l) edistetään yhteistyötä osapuolten välillä ja EAC:n sisällä alan merkittävien kansainvälisten toimielinten ja organisaatioiden sekä kaupan teknisiä esteitä käsittelevien foorumeiden osalta.

VIII OSASTO

TULLIMENETTELYT JA KAUPAN HELPOTTAMINEN

98 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat yhteistyön merkityksen tullikysymyksissä ja kaupan helpottamisessa kehittyvän globaalin kaupankäyntiympäristön kannalta.
2. Osapuolet sopivat vahvistavansa yhteistyötä ja varmistavansa tarvittavan lainsäädännön ja menettelyt sekä asianomaisten viranomaisten hallinnolliset valmiudet, jotka vastaavat kaupan helpottamisen tavoitteita.
3. Osapuolet tunnustavat, että kyseisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää asianmukaisia hallinnollisia valmiuksia. Ne sopivat, että EAC-kumppanuusvaltio tarvitsee tai EAC-kumppanuusvaltiot tarvitsevat siirtymäkausia ja että valmiuksia on parannettava, jotta se voi tai ne voivat juohevasti panna täytäntöön tämän osaston määräykset.

4. Tämän osaston mukaisen yhteistyön tavoitteena on
- a) helpottaa osapuolten välistä kauppaa,
 - b) edistää tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen yhdenmukaistamista aluetasolla,
 - c) tukea EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita, jotta kaupan helpottamista voidaan lujittaa,
 - d) tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tullihallintoa, jotta tämä sopimus ja muut tullialan kansainväliset parhaat käytännöt voidaan panna täytäntöön,
 - e) tehostaa osapuolten tulliviranomaisten ja muiden alaan liittyvien rajavalvontavirastojen yhteistyötä.
5. Jollei 75 artiklasta muuta johdu, osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavilla aloilla:
- a) tietojen vaihto tullilainsäädännön ja tullimenettelyjen alalla;
 - b) yhteisten aloitteiden kehittäminen yhteisesti sovitulla aloilla;
 - c) tuki seuraaville:
 - i) tullijärjestelmien ja -menettelyiden nykyaikaistaminen ja tulliselvitysajan lyhentäminen;

- ii) tullimenettelyiden ja kauppamuodollisuuksien – myös tuontiin, vientiin ja kauttakulkuun liittyvien – yksinkertaistaminen ja yhdenmukaistaminen;
 - iii) alueellisten kauttakuljetusjärjestelmien tehostaminen;
 - iv) avoimuuden tehostaminen 134 artiklan mukaisesti;
 - v) valmiuksien rakentaminen, myös rahoitus- ja tekninen apu EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille tällä alalla; ja
 - vi) kaikki muut tämän sopimuksen osapuolten sopimat tullialat;
- d) aina kun se on mahdollista, yhteisen kannan omaksuminen kansainvälisissä tullialan ja kaupan helpottamisen alan järjestöissä, kuten WTO:ssa, Maailman tullijärjestössä (WCO), YK:ssa ja YK:n kauppaja kehityskonferenssissa (UNCTAD);
- e) kaikkien asianomaisten virastojen välisen koordinoinnin edistäminen sekä kotimaassa että ulkomailla.
6. Osapuolet tekevät yhteistyötä tulliasioissa ja alkuperäsääntöjen osalta seuraavien avulla:
- a) otetaan käyttöön menettelyitä ja toimintatapoja, jotka vastaavat tulliasioiden ja kaupan helpottamisen alalla sovellettavia kansainvälisiä välineitä ja standardeja, WTO:n säännöt ja WCO:n välineet ja standardit mukaan luettuina;
 - b) pannaan täytäntöön toimia, joilla pyritään vakiinnuttamaan tullistandardien ja kaupan helpottamistoimenpiteiden yhdenmukaistaminen;

- c) sovelletaan nykyaikaisia tullimenetelmiä, mihin sisältyvät riskinarviointi, sitovat päätökset, yksinkertaistetut menettelyt, luovutuksen jälkeiset tarkastukset ja tarkastusmenettelyt;
- d) automatisoidaan tullimenettelyitä ja muita kaupan menettelyitä, mihin sisältyy myös tulli- ja kauppätietojen sähköinen vaihto;
- e) tarjotaan tulliviranomaisille ja muille alan viranomaisille ja yksityisille toimijoille tullimenettelyitä ja kaupan helpottamista koskevaa koulutusta; ja
- f) käsitellään kaikkia muita osapuolten mahdollisesti nimeämiä aloja.

IX OSASTO

TALOUSKUMPPANUUSSOPIMUKSEN SOPEUTTAMISTOIMENPITEET

99 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat, että tässä sopimuksessa vahvistettu tullien poisto ja/tai merkittävä alentaminen on haaste EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille. Osapuolet sopivat, että tähän erityiseen haasteeseen vastataan luomalla sitä tasaavat puitteet, jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu.

2. Osapuolet tunnustavat myös, että tämän sopimuksen täytäntöönpanon seurauksena saattaa olla muun muassa sosiaalisia, taloudellisia ja ympäristöhaasteita EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden talouksille. Osapuolet sopivat, että kyseisiin haasteisiin vastataan talous- ja kehitysyhteistyötoimilla.

3. Tämän osaston mukaisella yhteistyöllä pyritään vastaamaan nykyisiin ja potentiaalsiin sopeutumishaasteisiin, joita tämän sopimuksen täytäntöönpanosta johtuu.

100 ARTIKLA

Yhteistyöalat

1. Jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu, tullien alentamiseen liittyvän tulojen menetyksen osalta EU

- a) osallistuu tehostettuun vuoropuheluun, jonka aiheena ovat verotuksen sopeuttamistoimet ja uudistukset;
- b) suunnittelee yhteistyötapoja, jolla tuetaan verouudistusta;
- c) tarjoaa rahoitusvaroja, joilla katetaan siirtymäajalla tullien poistamisesta tai merkittävästä alentamisesta johtuva julkisten tulojen sovittu menetys.

2. Jotta voidaan varmistaa, että EAC-kumppanuusvaltio saa tai EAC-kumppanuusvaltiot saavat täyden hyödyn tästä sopimuksesta, EU työskentelee EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kanssa toteuttaakseen soveltuvia yhteistyötoimia, joilla pyritään

- a) parantamaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tuotannonalojen kilpailukykyä;

- b) parantamaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden työvoiman tuottavuutta ja ammatillisia valmiuksia, myös kouluttamalla yritysten lopettamisen vuoksi syrjään jääneitä työntekijöitä ja/tai hankkimalla heille uusia taitoja uusiin tehtäviin;
- c) tukemaan kestävästä ympäristöstä edistäviä toimia;
- d) rakentamaan valmiuksia makrotalouden kurinalaisuuden lisäämiseksi;
- e) lievittämään vaikutuksia, jotka voivat kohdistua elintarvike- ja ravitsemusturvaan, maaseudun kehittämiseen, toimeentulon turvaamiseen ja vientiansioihin EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa;
- f) käsittelemään muita mahdollisia yhteistyöaloja, jotka liittyvät tämän sopimuksen täytäntöönpanon haasteisiin.

X OSASTO

VOIMAVAROJEN MOBILISOINTI

101 ARTIKLA

Periaatteet ja tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat EU:n sitoutumisen tämän sopimuksen täytäntöönpanoon ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ponnistelut omien kehitystarpeidensa rahoittamiseksi ja sopivat toimivansa sekä yhdessä että erikseen mobilisoidakseen voimavaroja, joilla tuetaan tämän sopimuksen täytäntöönpanoa, alueellista yhdentymistä ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden kehitysstrategioita.
2. Voimavarojen yhteisen mobilisoinnin tavoitteena on täydentää, tukea ja edistää keskinäisen riippuvuuden hengessä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ponnisteluja, kun ne hakevat vaihtoehtoisia rahoituslähteitä tähän sopimukseen, erityisesti liitteessä III a olevaan talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisiin, sisältyvien alueellisen yhdentymisen ja kehitysstrategioiden tueksi, jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu.

102 ARTIKLA

Velvollisuudet

1. Jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu, EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot
 - a) osoittavat rahoitusjärjestelyistään varoja oikea-aikaisesti ja ennakoitavalta pohjalta alueellisen yhdentymisen ja talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisiin sisältyvien talouskumppanuussopimukseen liittyvien kehitysstrategioiden ja - hankkeiden tueksi;
 - b) kehittävät kehitysstrategioitaan ottaen asianmukaisesti huomioon EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden oikeuden määrittää omien kehitysstrategioidensa ja - painopisteidensä suunnan ja järjestyksen;
 - c) perustavat talouskumppanuussopimusrahaston talouskumppanuussopimukseen liittyvien voimavarojen kanavointia varten;
 - d) liittävät talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisiin painopisteet alueellisiin ja kansallisiin strategioihin.
2. Jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu, EAC-kumppanuusvaltio muotoilee tai EAC-kumppanuusvaltiot muotoilevat talouskumppanuussopimusrahaston säännöt ja määräykset siten, että varojen käytössä varmistetaan avoimuus, vastuu ja paras vastine rahalle . Rajoittamatta muiden kumppaneiden panosta talouskumppanuussopimusrahastoon tapahtuvan EU:n varojen kanavoinnin edellytyksenä on, että EU antaa myönteisen arvion talouskumppanuussopimusrahaston toimintaohjeista.

3. Jollei liitteen VI määräyksistä, jotka ovat ensisijaisia, muuta johdu, EU osoittaa varoja oikea-aikaisesti ja ennakoitavalta pohjalta ottaen erityisesti huomioon EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tarjontapuolen rajoitukset, jotka liittyvät tämän sopimuksen täytäntöönpanoon, myös talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisissa nimetyt rahoituspuutteet, seuraavien kautta:

a) EU:n talousarvio:

b) kaikki muut välineet, joita käytetään EU:n virallisen kehitysavun toteuttamiseen.

4. Osapuolet sitoutuvat yhdessä tekemään työtä mobilisoidakseen seuraavat voimavarat:

a) muiden (monenvälisten ja kahdenvälisten) lahjoittajien varat;

b) avustukset, markkinaehtoiset lainat, julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuussuhteet ja erityisjärjestelyt;

c) kaikki muut kehityskumppaneilta tarjolla olevat virallisen kehitysavun voimavarat.

VI OSA

INSTITUTIONAALISET MÄÄRÄYKSET

103 ARTIKLA

Soveltamisala ja tavoite

1. Tämän osan määräyksiä sovelletaan talouskumppanuussopimusneuvostoon, johtavien virkamiesten komiteaan, 108 artiklan nojalla perustettuun talouskumppanuussopimuksen neuvoa-antavaan komiteaan, jäljempänä 'talouskumppanuussopimuksen neuvoa-antava komitea', ja kaikkiin tämän sopimuksen nojalla mahdollisesti perustettaviin elimiin ja komiteoihin.
2. Tämän osan tavoitteena on perustaa elimiä, joilla helpotetaan tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista.

104 ARTIKLA

Talouskumppanuussopimusneuvosto

1. Perustetaan talouskumppanuussopimusneuvosto tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.
2. Talouskumppanuussopimusneuvosto muodostuu osapuolten ministeritason edustajista.

3. Talouskumppanuussopimusneuvosto vahvistaa työjärjestyksensä kuuden (6) kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.
4. Talouskumppanuussopimusneuvoston puheenjohtajina toimii yksi kunkin osapuolen edustaja yhdessä työjärjestyksen määräysten mukaisesti.
5. Talouskumppanuussopimusneuvosto kokoontuu säännöllisesti, enintään kahden (2) vuoden välein, ja poikkeuksellisesti olosuhteiden vaatiessa, jos osapuolet niin sopivat.
6. Talouskumppanuussopimusneuvosto vastaa
- a) tämän sopimuksen toiminnasta ja täytäntöönpanosta ja sen tavoitteiden toteutumisen seurannasta;
 - b) tämän sopimuksen yhteydessä mahdollisesti esille tulevien merkittävien kysymysten sekä sellaisten muiden keskinäisen edun kannalta tärkeiden kysymysten tarkastelusta, jotka vaikuttavat osapuolten väliseen kauppaan, rajoittamatta VII osan mukaisesti myönnettyjä oikeuksia; ja
 - c) osapuolten tämän sopimuksen tarkistamiseksi tekemien ehdotusten ja suositusten tarkastelusta.

105 ARTIKLA

Talouskumppanuussopimusneuvoston toimivalta

1. Talouskumppanuussopimusneuvostolla on valta tehdä päätöksiä ja hyväksyä suosituksia johtavien virkamiesten komitean esityksestä kirjallisesti yhteisellä sopimuksella.
2. Päätökset sitovat osapuolia, joiden on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanemiseksi omia sisäisiä menettelyjään noudattaen.
3. Kuuden (6) kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä talouskumppanuussopimusneuvosto laatii ja hyväksyy työjärjestyksensä, mikä on edellytys 112 ja 113 artiklassa määrätulle välimiespaneelin asettamiselle.
4. Asioissa, joissa EAC-kumppanuusvaltio toimii erikseen, tällaisten päätösten hyväksyminen talouskumppanuussopimusneuvostossa edellyttää kyseisen EAC-kumppanuusvaltion hyväksyntää.

106 ARTIKLA

Johtavien virkamiesten komitea

1. Perustetaan johtavien virkamiesten komitea tämän sopimuksen voimaantulopäivänä.

2. Komitea koostuu tapauksen mukaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden pysyvistä sihteereistä tai pääsihteereistä sekä EU:n korkean tason virkamiesedustajista.
3. Rajoittamatta ohjeita, joita talouskumppanuussopimusneuvosto voi antaa, johtavien virkamiesten komitea kokoontuu vähintään vuosittain ja voi pitää milloin tahansa osapuolten sopimana ajankohtana ylimääräisiä kokouksia, kun olosuhteet sitä edellyttävät. Johtavien virkamiesten komitea kokoontuu myös ennen talouskumppanuussopimusneuvoston kokouksia.
4. Komitean puheenjohtajina toimivat yhdessä kunkin osapuolen yksi edustaja.
5. Johtavien virkamiesten komitea
- a) avustaa talouskumppanuussopimusneuvostoa sen tehtävissä;
 - b) ottaa vastaan ja käsittelee erityiskomiteoiden, työistuntojen, työryhmien tai muiden sellaisten elinten raportteja, jotka komitea on perustanut 107 artiklan 1 kohdan nojalla, sekä koordinoi niiden toimintaa ja antaa suosituksia talouskumppanuussopimusneuvoston käsiteltäväksi;
 - c) toimittaa raportteja ja suosituksia tämän sopimuksen täytäntöönpanosta talouskumppanuussopimusneuvostolle joko omasta aloitteestaan taikka talouskumppanuussopimusneuvoston tai osapuolen pyynnöstä;
 - d) kaupan alalla:
 - i) valvoo tämän sopimuksen määräysten täytäntöönpanoa ja asianmukaista soveltamista ja on niistä vastuussa sekä keskustelee näiltä osin yhteistyöaloista ja antaa niistä suosituksia;

- ii) toteuttaa toimia, jotta vältettäisiin ja ratkaistaisiin sopimuksen tulkintaan tai soveltamiseen liittyvät mahdolliset riidat VII osan I osaston määräysten mukaisesti;
 - iii) avustaa talouskumppanuussopimusneuvostoa sen tehtävien hoidossa, mukaan lukien suositusten antaminen talouskumppanuussopimusneuvoston tehtävänä olevista päätöksistä;
 - iv) seuraa alueellisen yhdentymisen ja osapuolten talous- ja kauppasuhteiden kehittymistä;
 - v) seuraa ja arvioi tämän sopimuksen täytäntöönpanon vaikutusta osapuolten kestäväan kehitykseen;
 - vi) keskustelee toimista, joilla voidaan helpottaa kauppaa, investointeja ja liiketoiminnan mahdollisuuksia osapuolten välillä, ja toteuttaa tällaisia toimia; ja
 - vii) keskustelee kaikista tämän sopimuksen kannalta merkittävistä kysymyksistä ja seikoista, jotka voivat vaikuttaa sen tavoitteiden saavuttamiseen;
- e) kehityksen alalla:
- i) avustaa talouskumppanuussopimusneuvostoa sen hoitaessa kehitysyhteistyöhön liittyviä tämän sopimuksen piiriin kuuluvia tehtäviään;
 - ii) seuraa tässä sopimuksessa vahvistettujen yhteistyömääräysten täytäntöönpanoa ja koordinoi tällaista toimintaa kolmansia osapuolia edustavien lahjoittajien kanssa;

- iii) antaa suosituksia kauppaan liittyvästä osapuolten välisestä yhteistyöstä;
- iv) tarkastelee säännöllisesti tässä sopimuksessa esitettyjä yhteistyöaloja ja antaa tarvittaessa suosituksia uusien painopisteiden lisäämiseksi; ja
- v) tarkastelee yhteistyötä koskevia kysymyksiä, jotka liittyvät alueelliseen yhdentymiseen ja tämän sopimuksen täytäntöönpanoon, ja käy niitä koskevaa keskustelua.

107 ARTIKLA

Johtavien virkamiesten komitean toimivalta

1. Hoitaessaan tehtäviään johtavien virkamiesten komitea
 - a) tarvittaessa laatii ja antaa ohjeita ja valvoo mahdollisia erityiskomiteoita, työistuntoja, työryhmiä tai muita elimiä, kun ne käsittelevät sen toimivaltaan kuuluvia asioita, ja määrää niiden kokoonpanon, tehtävät ja työjärjestyksensä, jollei tässä sopimuksessa toisin määrätä;
 - b) tekee päätöksiä tai antaa suosituksia tässä sopimuksessa määrätyissä tapauksissa tai kun talouskumppanuussopimusneuvosto on myöntänyt sille tällaisen vallan. Tapauksissa, joissa tällainen täytäntöönpanovalta on siirretty komitealle, se tekee päätökset tai antaa suositukset 105 artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti; ja

- c) tarkastelee kaikkia tämän sopimuksen mukaisesti esille tulleita kysymyksiä ja toteuttaa tehtäviään hoitaessaan tarvittavat toimenpiteet.
2. Komitea järjestää erityisiä työstuntoja, joiden tarkoituksena on suorittaa 1 kohdan a alakohdassa määrätty tehtävät.
3. Komitea vahvistaa työjärjestyksensä kolmen (3) kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

108 ARTIKLA

Taloukumppanuussopimuksen neuvoa-antava komitea

1. Perustetaan taloukumppanuussopimuksen neuvoa-antava komitea, jonka tehtävänä on avustaa johtavien virkamiesten komiteaa edistämään yksityisen sektorin, kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, myös tiedeyhteisön, sekä talouselämän toimijoiden ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja yhteistyötä. Tällainen vuoropuhelu ja yhteistyö kattaa kaikki tämän sopimuksen piiriin kuuluvat seikat, joita ilmenee tämän sopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä.
2. Taloukumppanuussopimuksen neuvoa-antavaan komiteaan osallistujista päättää taloukumppanuussopimusneuvosto johtavien virkamiesten komitean suositusten perusteella, jotta taattaisiin kaikkien asianomaisten osapuolten laaja edustus.

3. Talouskumppanuussopimuksen neuvoa-antava komitea toteuttaa kaiken toimintansa johtavien virkamiesten komitean kuulemisten pohjalta tai omasta aloitteestaan ja antaa suosituksia johtavien virkamiesten komitealle. Osapuolten edustajat osallistuvat talouskumppanuussopimuksen neuvoa-antavan komitean kokouksiin.

4. Talouskumppanuussopimuksen neuvoa-antava komitea vahvistaa työjärjestyksensä kolmen (3) kuukauden kuluessa komitean asettamisesta johtavien virkamiesten komitean suostumuksella.

OSA VII

RIITOJEN VÄLTÄMINEN JA RATKAISEMINEN

109 ARTIKLA

SOVELTAMISALA JA TAVOITE

1. Tätä osaa sovelletaan tämän sopimuksen määräysten tulkinnassa ja soveltamisessa esiintyviin erimielisyyksiin, jollei toisin määrätä.

2. Tämän osan tavoitteena on välttää tai ratkaista hyvässä hengessä osapuolten väliset tämän sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat mahdolliset riidat ja saavuttaa yhteisesti sovittu ratkaisu, jos se on mahdollista.

I OSASTO

RIITOJEN VÄLTÄMINEN

110 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuolet käyvät neuvotteluja ja pyrkivät vilpittömällä mielellä ratkaisemaan kaikki tämän sopimuksen tulkintaa ja soveltamista koskevat mahdolliset riidat siten, että tavoitteena on päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun.
2. Osapuolen on pyydettävä neuvottelujen käymistä esittämällä toiselle osapuolelle kirjallinen pyyntö, jossa yksilöidään kyseessä oleva toimenpide sekä ne tämän sopimuksen määräykset, joiden vastaisia osapuoli katsoo toimenpiteen olevan, sekä jäljennös pyynnöstä johtavien virkamiesten komitealle.
3. Neuvottelut järjestetään, jolleivät osapuolet toisin sovi, valituksen kohteena olevan osapuolen alueella ja ne on järjestettävä kahdenkymmenen (20) päivän kuluessa pyynnön esittämispäivästä. Neuvottelut on katsottava loppuunsuoritetuiksi kuudenkymmenen (60) päivän kuluessa siitä, kun valituksen kohteena oleva osapuoli on ottanut pyynnön vastaan, elleivät osapuolet hyväksy neuvottelujen jatkamista. Kaikki neuvottelujen aikana annetut tiedot ovat luottamuksellisia.
4. Neuvottelut kiireellisistä asioista, myös niistä, jotka koskevat pilaantuvia tai kausitavaroita, on järjestettävä niin pian kuin mahdollista ja joka tapauksessa viidentoista (15) päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, ja ne on katsottava loppuunsuoritetuiksi kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa pyynnön vastaanottamisesta, jolleivät osapuolet sovi neuvottelujen jatkamisesta.

5. Jos osapuoli, jolle neuvottelupyyntö on tehty, ei vastaa kyseiseen pyyntöön kymmenen (10) päivän kuluessa sen vastaanottamisesta tai jos neuvotteluja ei järjestetä tämän artiklan 3 tai 4 kohdassa määrättyjen määräaikojen kuluessa tai jos neuvottelut on suoritettu loppuun mutta yhteisesti sovittuun ratkaisuun ei ole päästy, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää riidan ratkaisemista välimiesmenettelyllä 112 artiklan mukaisesti.
6. Osapuolet voivat sopia 3–5 kohdassa tarkoitettujen määräaikojen muuttamisesta kunkin osapuolen kohtaamien vaikeuksien tai tapauksen monimutkaisuuden vuoksi.

111 ARTIKLA

Sovittelu

1. Jos neuvotteluissa ei päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun, osapuolet voivat sopia sovittelijan käyttämisestä. Jolleivät osapuolet toisin sovi, sovittelun tehtävänä on neuvotteluja koskevassa pyynnössä tarkoitettu kysymys.
2. Kumpi tahansa osapuoli voi edetä 112 artiklan mukaiseen välimiesmenettelyyn käyttämättä sovittelua.

3. Jolleivät osapuolet pääse sovittelijasta sopimukseen viidentoista (15) päivän kuluessa siitä, kun sovittelupyynnöstä on sovittu, johtavien virkamiesten komitean puheenjohtaja tai hänen valtuuttamansa henkilö valitsee sovittelijan arvalla 125 artiklassa tarkoitettujen sellaisten henkilöiden joukosta, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia. Valinta on tehtävä kahdenkymmenenviiden (25) päivän kuluessa siitä, kun sovittelupyynnöstä tehty sopimus on jätetty, ja kunkin osapuolen edustajan läsnäollessa. Sovittelija kutsuu koolle osapuolten kokouksen viimeistään kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa valinnastaan. Hänen on saatava kunkin osapuolen selvitykset viimeistään viisitoista (15) päivää ennen kokousta ja annettava lausuntonsa viimeistään neljäkymmentäviisi (45) päivää valintansa jälkeen.
4. Sovittelijan lausuntoon voi sisältyä suositus siitä, miten riita olisi ratkaistava tämän sopimuksen määräysten mukaisesti. Sovittelijan lausunto ei ole sitova.
5. Osapuolet voivat sopia 3 kohdassa tarkoitettujen määräaikojen muuttamisesta. Myös sovittelija voi päättää näiden määräaikojen muuttamisesta joko jonkin osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan kyseisen osapuolen kohtaamien vaikeuksien tai tapauksen monimutkaisuuden vuoksi.
6. Sovittelua sisältävät menettelyt, ja erityisesti kaikki osapuolten kyseisten menettelyjen aikana paljastamat tiedot ja esittämät kannat, ovat luottamuksellisia.

II OSASTO

RIITOJEN RATKAISEMINEN

112 ARTIKLA

Välimiesmenettelyn aloittaminen

1. Jos osapuolet eivät ole onnistuneet ratkaisemaan riitaa 110 artiklassa tarkoitettujen neuvotteluiden avulla, valituksen tehnyt osapuoli voi ilmoittaa välimiespaneelin asettamismenettelyn käynnistämisestä; paneeli asetetaan 113 artiklan mukaisesti.
2. Välimiespaneelin asettamista koskeva ilmoitus on tehtävä kirjallisesti valituksen kohteena olevalle osapuolelle sekä johtavien virkamiesten komitealle. Valituksen tehneen osapuolen on ilmoituksessaan nimettävä kohteena oleva erityinen toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide rikkoo tämän sopimuksen määräyksiä.

113 ARTIKLA

Välimiespaneelin asettaminen

1. Välimiespaneeli koostuu kolmesta välimiehestä.

2. Osapuolet neuvottelevat keskenään sopiakseen välimiespaneelin kokoonpanosta kymmenen (10) päivän kuluessa siitä, kun johtavien virkamiesten komitealle on toimitettu ilmoitus välimiespaneelin perustamisesta.
3. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen välimiespaneelin kokoonpanosta tämän artiklan 2 kohdan mukaisessa määräajassa, kukin osapuoli valitsee välimiehen 125 artiklan mukaisesti laaditusta välimiesten luettelosta viiden (5) päivän kuluessa. Jos osapuoli ei nimeä välimiestä toisen osapuolen pyynnöstä, johtavien virkamiesten komitean puheenjohtaja tai puheenjohtajan valtuuttama henkilö valitsee kyseisen osapuolen välimiehen 125 artiklan mukaisesti laaditusta kyseisen osapuolen alaluettelosta.
4. Elleivät osapuolet pääse sopimukseen välimiespaneelin puheenjohtajasta tämän artiklan 2 kohdassa vahvistetussa aikataulussa, valitut kaksi välimiestä nimeävät puolestaan 125 artiklan mukaisesti laaditusta luettelosta kolmannen välimiehen paneelin puheenjohtajaksi viiden (5) päivän kuluessa omasta nimeämisestään ja ilmoittavat tästä nimeämisestä johtavien virkamiesten komitealle. Jos paneelin puheenjohtajaa ei pystytä nimeämään, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää johtavien virkamiesten komitean puheenjohtajaa tai puheenjohtajan valtuuttamaa henkilöä valitsemaan viiden (5) päivän kuluessa välimiespaneelin puheenjohtajan arvalla 125 artiklan mukaisesti laadittuun luetteloon sisältyvästä puheenjohtajien alaluettelosta.
5. Välimiespaneelin asettamispäivä on päivä, jona sen kolme välimiestä on valittu ja jona he ovat hyväksyneet nimeämisensä 120 artiklan mukaisesti hyväksytyn työjärjestyksen mukaisesti.

114 ARTIKLA

Paneelin väliraportti

1. Välimiespaneelin on annettava osapuolille väliraportti, johon sisältyvät sekä kuvaileva osuus että paneelin havainnot ja päätelmät, yleensä viimeistään yhdeksänkymmenen (90) päivän kuluessa sen asettamispäivästä. Jos paneeli katsoo, että määräaikaa ei pystytä noudattamaan, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille sekä johtavien virkamiesten komitealle ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivämäärä, jona paneeli aikoo antaa väliraporttinsa. Väliraportti olisi joka tapauksessa annettava viimeistään sadankahdenkymmenen (120) päivän kuluttua välimiespaneelin asettamispäivästä. Osapuolet voivat esittää välimiespaneelille kirjallisia huomautuksia tiettyjen väliraportin sisältämien seikkojen johdosta viidentoista (15) päivän kuluessa raportin esittämisestä.
2. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan lukien pilaantuvia tai kausitavaroita koskevat tapaukset, välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä antamaan väliraporttinsa kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa ja joka tapauksessa viimeistään neljäkymmentäviisi (45) päivää asettamisensa jälkeen. Osapuoli voi seitsemän (7) päivän kuluessa väliraportin antamisesta toimittaa välimiespaneelille kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia.
3. Tarkasteltuaan osapuolten väliraportista esittämiä kirjallisia huomautuksia välimiespaneeli voi muuttaa raporttiaan ja tehdä tarpeelliseksi katsomiaan lisätutkimuksia. Lopullisessa välitystuomiossa on käsiteltävä riittävästi alustavassa tutkintavaiheessa esitettyjä väitteitä, ja siinä on lisäksi vastattava selkeästi osapuolten esittämiin kysymyksiin ja havaintoihin.

115 ARTIKLA

Välitystuomiot

1. Välimiespaneelin on annettava tuomionsa tiedoksi osapuolille sekä johtavien virkamiesten komitealle sadankahdenkymmenen (120) päivän kuluessa paneelin asettamispäivästä.

Puheenjohtajan on sen estämättä, mitä ensimmäisessä alakohdassa määrätään, jos määräaikaa ei pystytä noudattamaan, ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille sekä johtavien virkamiesten komitealle ja mainittava syyt viivästykseseen sekä päivämäärä, jona paneeli aikoo antaa tuomionsa. Välitystuomiosta olisi joka tapauksessa ilmoitettava viimeistään sadanviidenkymmenen (150) päivän kuluttua paneelin asettamispäivästä.

2. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan luettuina pilaantuvia ja kausitavaroita koskevat tapaukset,
 - a) välimiespaneelin on annettava tuomionsa tiedoksi kuudenkymmenen (60) päivän kuluessa paneelin asettamispäivästä;
 - b) välimiespaneeli voi tehdä alustavan päätöksen siitä, onko kyseessä kiireellinen tapaus, niin pian kuin mahdollista ja joka tapauksessa seitsemän (7) päivän kuluessa paneelin asettamispäivästä.
3. Välimiespaneelin tuomioon on sisällytettävä suosituksia siitä, miten valituksen kohteena olevan osapuolen on toimittava noudattaakseen välitystuomiota.

4. Sen estämättä, mitä 6–10 kohdassa määrätään kohtuullisesta määräajasta, valituksen kohteena olevan osapuolen on välittömästi ja vilpittömällä mielellä toteutettava tarvittavat toimenpiteet välitystuomion noudattamiseksi.
5. Jos tuomion välitön noudattaminen ei ole mahdollista, osapuolet pyrkivät sopimaan välitystuomioiden noudattamista koskevasta määräajasta. Tällaisessa tapauksessa valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle ja johtavien virkamiesten komitealle viimeistään kahdenkymmenen (21) päivän kuluttua siitä, kun välitystuomio on annettu tiedoksi osapuolille, aika, jonka se tarvitsee tuomion noudattamiseksi.
6. Jos osapuolten välillä on erimielisyyttä välitystuomion noudattamisen edellyttämästä kohtuullisesta määräajasta, valituksen tehneen osapuolen on neljäntoista (14) päivän kuluessa 1 kohdan mukaisesta tiedoksiannosta kirjallisesti pyydettävä välimiespaneelia määrittämään kohtuullisen määräajan pituus. Tällaisesta pyynnöstä on ilmoitettava samanaikaisesti valituksen kohteena olevalle osapuolelle ja johtavien virkamiesten komitealle. Välimiespaneeli ilmoittaa ratkaisustaan osapuolille sekä johtavien virkamiesten komitealle kahdenkymmenen (21) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.
7. Jos alkuperäinen välimiespaneeli tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan 113 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika tuomion tiedoksiantamiselle on kolmekymmentäviisi (35) päivää tämän artiklan 6 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

8. Kohtuullisen määräajan pituutta määrittäessään välimiespaneelin on otettava huomioon aika, jonka valituksen kohteena oleva osapuoli yleensä tarvitsee sellaisten lainsäädäntö- tai hallintotoimenpiteiden antamiseen, jotka ovat verrattavissa niihin toimenpiteisiin, jotka valituksen kohteena oleva osapuoli on nimennyt tarpeellisiksi tuomion noudattamista varten, ja paneelin on erityisesti otettava huomioon EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden mahdollisesti kohtaamat vaikeudet, jotka johtuvat puutteellisista resursseista.
9. Kohtuullista määräaikaa voidaan jatkaa osapuolten välisellä sopimuksella.

116 ARTIKLA

Välitystuomion noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava valituksen tehneelle osapuolelle sekä johtavien virkamiesten komitealle ennen kohtuullisen määräajan päättymistä toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välitystuomion noudattamiseksi.
2. Jos kohtuullisen määräajan päätyttyä valituksen kohteena oleva osapuoli ei ole noudattanut tämän artiklan 1 kohtaa, valituksen tehnyt osapuoli voi ilmoitettuaan asiasta valituksen kohteena olevalle osapuolelle ja johtavien virkamiesten komitealle toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä 118 artiklan 2 kohdan mukaisesti.
3. Jos osapuolten välillä on erimielisyys siitä, onko valituksen kohteena oleva osapuoli saattanut tilanteensa tämän sopimuksen määräysten mukaiseksi, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää kirjallisesti välimiespaneelia antamaan asiassa tuomion. Tällaisessa pyynnössä on mainittava kyseinen toimenpide ja esitettävä selkeästi, miksi se on tai ei ole yhteensopiva tämän sopimuksen määräysten ja välimiespaneelin tuomion kanssa.

4. Välimiespaneelin on pyrittävä antamaan tuomionsa tiedoksi neljäkymmenenviiden (45) päivän kuluessa 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä. Kiireellisissä tapauksissa, mukaan luettuina pilaantuvia ja kausitavaroita koskevat tapaukset, välimiespaneelin on annettava tuomionsa kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

5. Jos alkuperäinen välimiespaneeli ei pysty tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen viidentoista (15) päivän kuluessa, sovelletaan 113 artiklan mukaisia menettelyjä. Tässä tapauksessa määräaika välimiespaneelin tuomion tiedoksiantamiselle on kahdeksankymmentä (80) päivää tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

117 ARTIKLA

Välitystuomioiden noudattamatta jättämisestä seuraavat väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

1. Jos valituksen kohteena oleva osapuoli ei ilmoita välitystuomioiden noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä ennen kohtuullisen määräajan päättymistä tai jos välimiespaneeli päättää, että 116 artiklan 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide ei ole tämän sopimuksen määräyksistä johtuvien valituksen kohteena olevan osapuolen velvoitteiden mukainen, valituksen tehneellä osapuolella on asiasta valituksen kohteena olevalle osapuolelle ilmoitettuaan oikeus hyväksyä asianmukaisia toimenpiteitä.

2. Päätäessään tällaisista toimenpiteistä valituksen tehneen osapuolen on pyrittävä valitsemaan toimenpiteitä, jotka vaikuttavat vähiten tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseen, ja otettava huomioon niiden vaikutus valituksen kohteena olevan osapuolen talouteen. Jos EU on saanut oikeuden hyväksyä tällaisia toimenpiteitä, sen on lisäksi valittava toimenpiteitä, joilla nimenomaan pyritään saattamaan se EAC-kumppanuusvaltio, jonka toimenpiteiden on todettu rikkovan tätä sopimusta, noudattamaan sitä.

3. Milloin tahansa kohtuullisen määräajan päätyttyä valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää valituksen kohteena olevaa osapuolta tarjoamaan tilapäisen korvauksen ja valituksen kohteena olevan osapuolen on esitettävä tätä koskeva tarjous.
4. Korvauksen tai vastatoimenpiteiden on oltava tilapäisiä, ja niitä voidaan jatkaa ainoastaan siihen asti kun tämän sopimuksen määräysten vastaiseksi katsottu toimenpide peruutetaan tai sitä muutetaan sen saattamiseksi sopimuksen mukaiseksi tai kun osapuolet ovat sopineet riidan ratkaisemisesta.

118 ARTIKLA

Välitystuomioiden noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu asianmukaisten toimenpiteiden hyväksymisen jälkeen

1. Valituksen kohteena olevan osapuolen on ilmoitettava toiselle osapuolelle sekä johtavien virkamiesten komitealle toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut välitystuomion noudattamiseksi, ja pyynnöstään, joka koskee valituksen tehneen osapuolen soveltamien asianmukaisten toimenpiteiden lopettamista.
2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen ilmoitetun toimenpiteen yhteensopivuudesta tämän sopimuksen määräysten kanssa kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa ilmoituksen tekemisestä, valituksen tehnyt osapuoli voi pyytää kirjallisesti välimiespaneelia ratkaisemaan asian. Tällaisesta pyynnöstä on ilmoitettava valituksen kohteena olevalle osapuolelle ja johtavien virkamiesten komitealle. Välimiespaneelin tuomiosta ilmoitetaan osapuolille sekä johtavien virkamiesten komitealle neljänkymmenenviiden (45) päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

3. Jos välimiespaneeli päättää, että välitystuomion noudattamiseksi toteutettu toimenpide ei ole tämän sopimuksen määräysten mukainen, se määrittää, saako valituksen tehnyt osapuoli jatkaa asianmukaisten toimenpiteiden soveltamista. Jos välimiespaneeli päättää, että välitystuomion noudattamiseksi toteutettu toimenpide on tämän sopimuksen määräysten mukainen, asianmukaiset toimenpiteet on lopetettava välittömästi tuomion antamista seuraavana päivänä.
4. Jos alkuperäinen välimiespaneeli ei pysty tai jotkut sen jäsenistä eivät pysty kokoontumaan uudelleen, sovelletaan tämän 113 artiklan mukaisia menettelyjä. Määräaika välimiespaneelin tuomion tiedoksiantamiselle on kuusikymmentä (60) päivää edellä tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetun pyynnön esittämisestä.

III OSASTO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

119 ARTIKLA

Yhteisesti sovittu ratkaisu

Osapuolet voivat milloin tahansa päästä sovittuun ratkaisuun tämän osan mukaisesti, ja niiden on ilmoitettava siitä johtavien virkamiesten komitealle. Jos ratkaisu edellyttää kumman tahansa osapuolen kansallisten menettelyjen mukaista hyväksyntää, ilmoituksessa mainitaan kyseinen vaatimus ja menettely keskeytetään. Menettely päätetään, jos tällaista hyväksyntää ei edellytetä tai kun tällaisen mahdollisen kansallisen menettelyn päätökseen saamisesta on ilmoitettu.

120 ARTIKLA

Työjärjestys

Riitojenratkaisumenettelyihin sovelletaan työjärjestystä, jonka talouskumppanuussopimusneuvosto hyväksyy kuuden (6) kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

121 ARTIKLA

Tiedot ja tekniset neuvot

Välimiespaneeli voi kumman tahansa osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan hankkia tietoja välimiesmenettelyä varten mistä tahansa asianmukaiseksi katsomastaan lähteestä, myös kyseisen riidan osapuolilta. Välimiespaneelilla on myös oikeus hankkia asianmukaiseksi katsomansa asiaankuuluvien asiantuntijoiden lausunnot. Muut osapuolten luonnolliset henkilöt ja oikeushenkilöt, joita asia koskee, ja muut kolmannet osapuolet saavat toimittaa *amicus curiae* -lausumia välimiespaneelille 120 artiklan mukaisesti hyväksytyn työjärjestyksen mukaisesti. Kaikki tällä tavoin saadut tiedot on ilmoitettava osapuolille, jotka voivat esittää niihin huomautuksia.

122 ARTIKLA

Lausumien kieli

1. Osapuolten kirjalliset ja suulliset lausumat voidaan esittää millä tahansa kyseisten osapuolten virallisella kielellä.
2. Osapuolet pyrkivät sopimaan yhteisestä työkielestä kaikkien tämän osan mukaisten erityismenettelyiden osalta. Jos kyseiset osapuolet eivät pääse sopimukseen yhteisestä työkielestä, kukin osapuoli järjestää kirjallisten vastineiden kääntämisen ja kuulemisten tulkkauksen valituksen kohteena olevan osapuolen valitsemalle kielelle ja maksaa tästä aiheutuvat kustannukset, ellei tämä kieli ole kyseisen osapuolen virallinen kieli¹.

123 ARTIKLA

Tulkintasäännöt

1. Välimiespaneelin on tulkittava tämän sopimuksen määräyksiä yleisen kansainvälisen oikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen ja myös Wienissä 23 päivänä toukokuuta 1969 allekirjoitetussa valtiosopimusoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksessa vahvistettujen sääntöjen mukaisesti.
2. Välimiespaneelin antamilla tulkinnoilla ja tuomioilla ei voida lisätä eikä vähentää tämän sopimuksen mukaisia oikeuksia ja velvoitteita.

¹ Tämän artiklan soveltamista varten viralliset kielet on lueteltu 146 artiklassa.

124 ARTIKLA

Välitystuomiomenettely

1. Välimiespaneelin on kaikin keinoin pyrittävä tekemään kaikki päätökset yksimielisesti. Jos päätöstä ei voida tehdä yksimielisesti, asiasta on päätettävä annettujen äänten enemmistöllä.
2. Kaikissa välimiespaneelin välitystuomioissa on esitettävä tosiseikat, tämän sopimuksen asiaa koskevien määräysten sovellettavuus sekä tuomiossa mahdollisten esitettyjen havaintojen, suositusten tai päätelmien syyt. Johtavien virkamiesten komitea asettaa välimiespaneelin tuomiot yleisesti saataville.
3. Välitystuomiot ovat lopullisia ja sitovat osapuolia.

125 ARTIKLA

Välimiesten luettelo

1. Johtavien virkamiesten komitea laatii viimeistään kuuden (6) kuukauden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä luettelon vähintään viidestätoista (15) henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan välimiehinä. Luetteloon sisältyy kolme alaluetteloa: yksi alaluettelo kunkin osapuolen mahdollisista välimiehistä; ja yksi alaluettelo henkilöistä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka voivat toimia välimiespaneelin puheenjohtajina. Kussakin alaluettelossa on oltava vähintään viisi (5) henkilöä. Johtavien virkamiesten komitea varmistaa, että luettelo on aina tällä tasolla 120 artiklan mukaisesti hyväksytyn työjärjestyksen mukaisesti.

2. Jos jotakin alaluetteloista ei ole laadittu tai siinä ei ole riittävää määrää henkilöitä, kun 113 artiklan 2 kohdan mukaisesti annetaan ilmoitus, välimiehet on valittava arvalla niistä henkilöistä, joita toinen osapuolista tai kukin osapuoli on virallisesti ehdottanut kyseisiin alaluetteloihin. Jos vain yksi osapuoli on ehdottanut henkilöitä, kolme välimiestä on valittava arvalla näiden keskuudesta.
3. Jos mitään 1 kohdan mukaista välimiesluetteloa ei ole laadittu tai välimiehiä ei ole ehdotettu 2 kohdan mukaisesti, menettelyn käynnistävän osapuolen on pyydettävä pysyvän välitystuomioistuimen pääsihteeriä toimimaan nimittävänä viranomaisena.
4. Välimiehillä on oltava erityistä asiantuntemusta ja kokemusta oikeudellisista kysymyksistä ja kansainvälisestä kaupasta. Välimiesten on oltava riippumattomia ja toimittava yksilöinä, he eivät saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta eikä heillä saa olla sidoksia minkään osapuolen hallitukseen ja heidän on noudatettava 120 artiklan mukaisesti hyväksyttyyn työjärjestykseen liitettyjä menettelysääntöjä.

126 ARTIKLA

Suhde WTO:n riitojenratkaisuun

1. Tämän sopimuksen nojalla perustetut välimiespaneelit eivät käsittele riitoja, jotka koskevat WTO-sopimuksista johtuvia jommankumman osapuolen oikeuksia tai velvollisuuksia.

2. Turvautuminen tämän sopimuksen riitojenratkaisua koskeviin määräyksiin ei rajoita mahdollisia WTO-sopimukseen perustuvia toimia, riitojen ratkaisu mukaan luettuna. Jos osapuoli kuitenkin on aloittanut tiettyä toimenpidettä koskevan riitojenratkaisumenettelyn joko tämän osaston tai WTO-sopimuksen mukaisesti, se ei saa aloittaa samaa toimenpidettä koskevaa riitojenratkaisumenettelyä toisella foorumilla ennen ensimmäisen menettelyn päättymistä. Osapuoli ei myöskään saa hakea korvausta molemmissa foorumeissa, jos on rikottu velvoitetta, joka on sama sekä tässä sopimuksessa että WTO-sopimuksessa. Tällöin, kun riitojenratkaisumenettely on käynnistetty, osapuoli ei saa esittää toisella foorumilla korvausvaatimusta saman velvoitteen rikkomisen vuoksi toisen sopimuksen nojalla, paitsi jos valittu foorumi ei pysty menettelyllisten tai oikeudenkäyttöön liittyvien syiden vuoksi tutkimaan kyseisen velvoitteen rikkomista koskevaa korvausvaatimusta.

3. Osapuoli voi aloittaa tiettyä toimenpidettä koskevan riitojenratkaisumenettelyn joko tämän osan tai WTO-sopimuksen mukaisesti seuraavasti:

- a) tämän osan mukaisen riitojenratkaisumenettelyn katsotaan käynnistyneen, kun osapuoli pyytää välimiespaneelin asettamista 112 artiklan mukaisesti, ja päättäneen, kun välimiespaneeli antaa tuomionsa tiedoksi osapuolille ja johtavien virkamiesten komitealle 115 artiklan mukaisesti tai kun on päästy yhteisesti sovittuun ratkaisuun 119 artiklan mukaisesti;
- b) WTO-sopimuksen mukaisen riitojenratkaisumenettelyn katsotaan käynnistyneen, kun osapuoli pyytää paneelin asettamista riitojen ratkaisua koskevan sopimuksen 6 artiklan mukaisesti, ja sen katsotaan päättäneen, kun WTO:n riitojenratkaisuelin hyväksyy WTO-paneelin raportin tai, tapauksen mukaan, valituselimen raportin riitojen ratkaisua koskevan sopimuksen 16 artiklan ja 17 artiklan 14 kohdan mukaisesti.

4. Tämän sopimuksen määräykset eivät estä osapuolta soveltamasta WTO:n riitojenratkaisuelimen hyväksymää velvoitteiden keskeyttämistä. WTO-sopimuksella ei estetä toista osapuolta keskeyttämästä tämän sopimuksen mukaisia velvoitteitaan.

127 ARTIKLA

Määräajat

1. Tässä osassa vahvistetut määräajat, myös välimiespaneelille sen tuomion ilmoittamista varten asetetut määräajat, lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea tai tosiseikkaa seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat.
2. Osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella pidentää mitä tahansa tässä osassa mainittua määräaika.

VIII OSA

YLEISET POIKKEUKSET

128 ARTIKLA

Yleinen poikkeuslauseke

Edellyttäen, ettei toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka merkitsisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa tai kansainvälisen kaupan peiteltyä rajoittamista, tämän sopimuksen määräysten ei voida katsoa estävän EU:ta tai EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä, jotka

- a) ovat tarpeen yleisen turvallisuuden ja moraalin suojelemiseksi tai yleisen järjestyksen ylläpitämiseksi;
- b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- c) liittyvät kullan tai hopean tuontiin tai vientiin;
- d) ovat välttämättömiä sellaisten lakien tai määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän sopimuksen määräysten kanssa, mukaan lukien tullien täytäntöönpanoon, GATT-sopimuksen XVII artiklan ja II artiklan 4 kohdan mukaisten monopolien täytäntöönpanoon, patenttien, tavaramerkkien ja tekijänoikeuksien suojaan sekä petoksellisten toimintatapojen ehkäisemiseen liittyvät lait tai määräykset;

- e) liittyvät vankityönä valmistettuihin tuotteisiin;
- f) ovat tarpeen taiteellisten, historiallisten tai arkeologisten kansallisaarteiden suojelemiseksi;
- g) koskevat sellaisten luonnonrikkauksien suojelemista, jotka eivät ole tyhjentyttömä, edellyttäen, että tällaiset toimenpiteet pannaan täytäntöön yhdessä kotimaiseen tuotantoon ja kulutukseen kohdistuvien rajoitusten kanssa;
- h) toteutetaan niiden velvoitteiden noudattamiseksi, joista määrätään missä tahansa valtioiden välisessä perushyödykesopimuksessa, joka on GATT-sopimuksen osapuolille esitettyjen ja niiden hyväksymien kriteereiden mukainen tai joka on itsessään osapuolille esitetty ja niiden hyväksymä¹;
- i) sisältävät kotimaisten aineiden viennin rajoituksia, jotka ovat tarpeen kyseisten aineiden riittävän määrän varmistamiseksi kotimaisen jalostusteollisuuden käyttöön aikana, jolloin näiden aineiden kotimarkkinahintoja pidetään valtion vakauttamisohjelman mukaisesti maailmanmarkkinahintoja alemmina; tällaisilla toimenpiteillä ei kuitenkaan saa lisää kyseisen kotimaisen teollisuuden vientiä tai sille myönnettyä suojelua, eivätkä ne saa olla tämän sopimuksen syrjimättömyyttä koskevien säännösten vastaisia;
- j) ovat olennaisen tärkeitä tuotteiden hankkimiseksi tai jakelemiseksi yleisesti tai paikallisesti niukkojen hyödykkeiden osalta sillä edellytyksellä, että tällaiset toimenpiteet ovat yhdenmukaisia sen periaatteen kanssa, jonka mukaan EU:lla ja EAC-kumppanuusvaltiolla tai EAC-kumppanuusvaltioilla on oikeus tasavertaiseen osuuteen tällaisten tuotteiden kansainvälisestä tarjonnasta, ja että kaikki sellaiset toimenpiteet, jotka eivät ole tämän sopimuksen muiden määräysten mukaisia, poistetaan heti, kun niiden käyttöön ottamiseen johtaneet olosuhteet eivät enää vallitse.

¹ Tässä alakohdassa määrätty poikkeus koskee kaikkia perushyödykesopimuksia, jotka ovat GATT talous- ja sosiaalineuvoston 28 päivänä maaliskuuta 1947 antamassa päätöslauselmassa 30 (IV) hyväksyttyjen periaatteiden mukaisia.

129 ARTIKLA

Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset

1. Mikään tässä sopimuksessa ei
 - a) edellytä, että EU taikka EAC-kumppanuusvaltio tai EAC-kumppanuusvaltiot toimittavat sellaisia tietoja, joiden paljastaminen olisi vastoin niiden keskeisiä turvallisuusetuja; tai
 - b) estä EU:ta taikka EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita toteuttamasta toimenpiteitä, jos se katsoo tai ne katsovat toimenpiteet välttämättömiksi suojellessaan keskeisiä turvallisuusetujaan, jotka
 - i) liittyvät halkeavaan materiaaliin tai sen johdannaisaineisiin;
 - ii) liittyvät aseiden, ammusten tai muiden sotatarvikkeiden kauppaan tai muiden sellaisten tarvikkeiden ja sellaisen materiaalin kauppaan, jota käydään puolustuslaitosten tarpeita varten;
 - iii) liittyvät kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen kannalta välttämättömiin julkisiin hankintoihin;
 - iv) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana; tai

- c) estä EU:ta tai EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita toteuttamasta toimenpiteitä, joilla se täyttää San Franciscossa 26 päivänä kesäkuuta 1945 allekirjoitetun Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan mukaisia velvoitteitaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.
2. Johtavien virkamiesten komitealle on toimitettava mahdollisimman kattavat tiedot 1 kohdan b ja c alakohdan mukaisesti toteutetuista toimenpiteistä ja niiden soveltamisen päättymisestä.

130 ARTIKLA

Verotus

1. Mikään tässä sopimuksessa tai tämän sopimuksen nojalla hyväksytyssä järjestelyssä ei voi estää osapuolta tekemästä eroa eri tilanteessa olevien veronmaksajien välillä erityisesti näiden asuinpaikan osalta tai sen osalta, minne niiden pääoma on sijoitettu, kun se soveltaa verolainsäädäntönsä asiaa koskevia säännöksiä.
2. Tämän sopimuksen määräyksiä tai tämän sopimuksen mukaisesti toteutettuja järjestelyjä ei voida tulkita niin, että ne estävät sellaisen toimenpiteen käyttöönoton tai täytäntöönpanon, jonka tarkoituksena on kaksinkertaisen verotuksen välttämistä tehtyjen sopimusten tai muiden verotusjärjestelyjen tai osapuolen sisäisen verolainsäädännön säännösten mukaisesti estää verojen kiertäminen kokonaan tai osittain.
3. Tämän sopimuksen määräykset eivät vaikuta minkään verotussopimuksen nojalla osapuolille kuuluviin oikeuksiin ja velvoitteisiin. Jos tämä sopimus ja tällainen verotussopimus ovat keskenään ristiriidassa, sovelletaan siltä osin verotussopimusta.

IX OSA

YLEISET MÄÄRÄYKSET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

131 ARTIKLA

Maksutaseongelmat

1. Jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitusasemaan liittyviä ongelmia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa tavarakauppaan liittyviä rajoittavia toimenpiteitä.
2. Osapuolet pyrkivät siihen, ettei 1 kohdassa tarkoitettuja rajoittavia toimenpiteitä sovelleta.
3. Tämän artiklan nojalla käyttöön otetut tai voimassa pidetyt rajoittavat toimenpiteet eivät saa olla syrjiviä, niiden on oltava määräaikaaisia eikä niiden vaikutus saa olla suurempi kuin mitä maksutasetta ja ulkoista rahoitusasemaa koskevien ongelmien korjaamiseksi on tarpeen. Niiden on oltava WTO:n sopimuksissa vahvistettujen edellytysten ja tarvittaessa Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) perustamissopimuksen mukaisia.
4. Rajoittavat toimenpiteet käyttöön ottaneen tai niitä voimassa pitävän taikka niihin muutoksia tehneen osapuolen on ilmoitettava asiasta viipymättä toiselle osapuolelle ja talouskumppanuussopimusneuvostolle ja esitettävä mahdollisimman pian aikataulu niiden soveltamisen lopettamista varten.

5. Neuvottelut on järjestettävä viipymättä talouskumppanuussopimusneuvostossa, ja niissä arvioidaan asianomaisen osapuolen maksutasetilanne ja tämän artiklan nojalla käyttöön otetut tai voimassa pidetyt rajoitukset ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:

- a) maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien ongelmien luonne ja laajuus;
- b) taloudelliset ja kaupankäyntiin liittyvät ulkoiset olosuhteet;
- c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.

6. Neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 3 ja 4 kohdan mukaisia. Kaikki IMF:n esittämät valuuttaan, rahavarantoon ja maksutaseeseen liittyvät tilastolliset ja muut tiedot otetaan huomioon, ja päätelmien perustana käytetään IMF:n arviota kyseisen osapuolen, joka ottaa käyttöön toimenpiteen tai pitää sen voimassa, maksutasetta ja ulkoista rahoitusta koskevasta tilanteesta.

132 ARTIKLA

Osapuolten määritelmä ja velvoitteiden täyttäminen

1. Tämän sopimuksen sopimuspuolet ovat Kenian tasavalta ja kaikki muut Itä-Afrikan yhteisön perustamista koskevan sopimuksen sopimuspuolet, jotka liittyvät tähän sopimukseen tämän sopimuksen 144 artiklan mukaisesti, jäljempänä 'EAC-kumppanuusvaltio' tai 'EAC-kumppanuusvaltiot', sekä Euroopan unioni, jäljempänä 'EU'.

2. Tässä sopimuksessa tarkoitetaan 'osapuolella' tapauksen mukaan EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita taikka EU:ta. Käsitteellä 'osapuolet' tarkoitetaan EAC-kumppanuusvaltiota tai EAC-kumppanuusvaltioita ja EU:ta.
3. EAC-kumppanuusvaltio voi tai EAC-kumppanuusvaltiot voivat valtuuttaa yhden edustajistaan toimimaan niiden puolesta kaikissa tämän sopimuksen piiriin kuuluvissa asioissa.
4. Osapuolet toteuttavat kaikki tämän sopimuksen mukaisten velvoitteidensa täyttämiseksi tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet ja varmistavat, että ne ovat tässä sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden mukaisia.

133 ARTIKLA

Yhteyspisteet

1. Jotta helpotettaisiin tämän sopimuksen tehokkaaseen täytäntöönpanoon liittyvää tietojenvaihtoa, kukin osapuoli nimeää yhteyspisteen tietojenvaihtoa varten tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen. Yhteyspisteiden nimeäminen tietojenvaihtoa varten ei rajoita tämän sopimuksen eri määräysten mukaista toimivaltaisten viranomaisten nimenomaista nimeämistä.
2. Tietojenvaihtoa varten nimettyjen yhteyspisteiden pyynnöstä osapuoli ilmoittaa kaikista tämän sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä asioista vastaavan viraston tai virkailijan ja antaa tarvittavaa apua helpottaakseen yhteydenpitoa pyynnön esittäneen osapuolen kanssa.

3. Toisen osapuolen pyynnöstä ja siinä määrin kuin se on laillisesti mahdollista kukin osapuoli tarjoaa tietoa ja vastaa viipymättä kaikkiin toisen osapuolen kysymyksiin, jotka liittyvät nykyiseen tai ehdotettuun toimenpiteeseen, joka saattaa vaikuttaa osapuolten väliseen kauppaan.

134 ARTIKLA

Avoimuus ja luottamuksellisuus

1. Kukin osapuoli pyrkii varmistamaan, että kaikki yleisesti sovellettavat tämän sopimuksen piiriin kuuluviin kauppaa koskeviin asioihin liittyvät lait, asetukset, menettelyt ja hallinnolliset päätökset sekä mahdolliset kansainväliset sitoumukset julkaistaan viipymättä tai tarjotaan yleisesti saataville ja saatetaan toisen osapuolen tietoon.
2. Rajoittamatta tämän sopimuksen avoimuutta koskevia määräyksiä tässä artiklassa tarkoitetut tiedot katsotaan saataville tarjotuiksi, kun ne on saatettu käytettäväksi ilmoittamalla ne EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden hallitukselle ja Euroopan komissiolle tai WTO:lle tai kun ne on saatettu nähtäville osapuolten virallisilla verkkosivustoilla, joille pääsy on avoin ja maksuton.
3. Mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että osapuoli antaa luottamuksellisia tietoja, joiden paljastaminen estäisi lain täytäntöönpanoa tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai jotka vaarantaisivat tiettyjen julkisten tai yksityisten yritysten oikeutetut kaupalliset edut lukuun ottamatta sitä, minkä paljastaminen voi olla tarpeen VII osan mukaisen riitojenratkaisumenettelyn yhteydessä. Jos 113 artiklan mukaisesti perustettu paneeli katsoo tällaisen tietojen paljastamisen tarpeelliseksi, paneelin on varmistettava, että luottamuksellisuus on täysin suojattu.

135 ARTIKLA

Euroopan unionin syrjäisimmät alueet

1. Osapuolet ottavat huomioon tiettyjen EU:n syrjäisimpien alueiden ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden maantieteellisen läheisyyden, pyrkivät vahvistamaan taloudellisia ja yhteiskunnallisia yhteyksiä näiden alueiden ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden välillä ja pyrkivät helpottamaan yhteistyötä kaikilla tämän sopimuksen piiriin kuuluvilla aloilla kyseisten EU:n syrjäisimpien alueiden ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden välillä.
2. Edellä 1 kohdassa vahvistettuihin tavoitteisiin on aina mahdollisuuksien mukaan pyrittävä myös tukemalla EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja kyseisten EU:n syrjäisimpien alueiden yhteistä osallistumista tämän sopimuksen piiriin kuuluviin EU:n puite- ja erityisohjelmiin.
3. EU pyrkii varmistamaan EU:n koheesio- ja kehityspolitiikan eri rahoitusvälineiden välisen koordinaation, jotta niillä voidaan tukea EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ja kyseisten EU:n syrjäisimpien alueiden välistä yhteistyötä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.
4. Mikään tässä sopimuksessa ei estä EU:ta soveltamasta olemassa olevia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat sen syrjäisimpien alueiden rakenteelliseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen tilanteeseen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 349 artiklan mukaisesti.

136 ARTIKLA

Suhteet muihin sopimuksiin

1. Cotonoun sopimuksen 3 osan II osastoon sisältyviä kehitysyhteistyötä koskevia määräyksiä tai sen jatkosopimuksen vastaavia määräyksiä lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa, joissa tämän sopimuksen ja Cotonoun sopimuksen 3 osan II osaston määräykset tai sen jatkosopimuksen vastaavat määräykset ovat ristiriidassa, sovelletaan tämän sopimuksen määräyksiä.
2. Jos tämän sopimuksen V osan ja Cotonoun sopimuksen tai sen jatkosopimuksen määräykset ovat ristiriidassa, sovelletaan Cotonoun sopimuksen tai sen jatkosopimuksen vastaavia määräyksiä.
3. Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita estävän kumpaakaan osapuolta hyväksymästä tämän sopimuksen ja Cotonoun sopimuksen tai sen jatkosopimuksen vastaavien määräysten mukaisia asianmukaisia toimenpiteitä.

137 ARTIKLA

Suhde WTO-sopimukseen

Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että mikään tässä sopimuksessa ei edellytä, että ne toimivat tavalla, joka ei olisi yhteensopiva WTO-sopimusten kanssa.

138 ARTIKLA

Ilmoitukset

Tämän sopimuksen mukaiset ilmoitukset on annettava kirjallisina ja toimitettava tapauksen mukaan EAC-kumppanuusvaltion hallitukselle tai EAC-kumppanuusvaltioiden hallituksille taikka Euroopan komissiolle.

139 ARTIKLA

Voimaantulo

1. Tämä sopimus on allekirjoitettava ja ratifioitava tai hyväksyttävä kunkin osapuolen soveltuvien perustuslaillisten tai sisäisten sääntöjen ja menettelyiden mukaisesti.
2. Tämä sopimus tulee voimaan sitä kuukautta seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jonka kuluessa osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen 1 kohdassa tarkoitettujen sisäisten oikeudellisten menettelyjen päätökseen saattamisesta.
3. Ilmoitukset tämän sopimuksen voimaantulosta on lähetettävä EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden tapauksessa tämän sopimuksen asiaankuuluvalla tallettajalle EAC-kumppanuusvaltiossa tai EAC-kumppanuusvaltioissa ja EU-osapuolen tapauksessa Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille, jotka ovat tämän sopimuksen yhteiset tallettajat. Kukin tallettaja ilmoittaa toiselle tallettajalle viimeisen ratifioimiskirjan vastaanottamisesta, mikä osoittaa, että osapuolen sisäiset menettely on saatettu päätökseen tämän sopimuksen voimaantuloa varten.

140 ARTIKLA

Irtisanominen

1. Kukin EAC-kumppanuusvaltio tai EU voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus.
2. Irtisanominen tulee voimaan vuoden kuluttua toiselle osapuolelle ilmoittamisesta.

141 ARTIKLA

Alueellinen soveltaminen

Tätä sopimusta sovelletaan alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta, ja EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden alueisiin. Tämän sopimuksen sisältämiä viittauksia 'alueeseen' on tulkittava tämän mukaisesti.

142 ARTIKLA

Tarkistuslauseke

1. Tämä sopimus tarkistetaan viiden (5) vuoden välein sen voimaantulopäivästä.
2. Tämän sopimuksen täytäntöönpanon osalta osapuoli voi tehdä ehdotuksia kauppaan liittyvän yhteistyön mukauttamiseksi ottaen huomioon tämän sopimuksen täytäntöönpanosta saadut kokemukset.
3. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, osapuolet sopivat, että tätä sopimusta voidaan tarkistaa Cotonoun sopimuksen tai sen jatkosopimuksen päättymisen pohjalta.

143 ARTIKLA

Muutoslauseke

1. Osapuolet voivat kirjallisesti sopia muutoksista tähän sopimukseen. Osapuoli voi ehdottaa talouskumppanuussopimusneuvoston harkittavaksi muutoksia tähän sopimukseen. Toinen osapuoli voi yhdeksänkymmenen (90) päivän ajan ehdotuksen vastaanottamispäivästä esittää huomautuksia muutosehdotuksista.

2. Jos talouskumppanuussopimusneuvosto hyväksyy tämän sopimuksen muutokset, ne on toimitettava osapuolille ratifioitavaksi tai hyväksyttäväksi kunkin osapuolen perustuslaillisten tai sisäisten oikeudellisten vaatimusten mukaisesti.

3. Muutos tähän sopimukseen tulee voimaan osapuolten sopimuksen mukaisena päivänä sen jälkeen kun osapuolet ovat vaihtaneet kirjalliset ilmoitukset siitä, että ne ovat täyttäneet asiaa koskevat oikeudelliset vaatimukset ja menettelyt.

144 ARTIKLA

Itä-Afrikan yhteisön perustamista koskevan sopimuksen sopimuspuolten liittyminen sopimukseen

1. Tähän sopimukseen voivat liittyä kaikki valtiot, jotka ovat Itä-Afrikan yhteisön perustamista koskevan sopimuksen sopimuspuolia. Liittymispyyntö esitetään talouskumppanuussopimuskomitealle.

2. Osapuolet tarkastelevat 1 kohdassa tarkoitetun valtion tai tarkoitettujen valtioiden sopimukseen liittymisen vaikutuksia tähän sopimukseen. Talouskumppanuussopimusneuvosto voi päättää tarvittavista siirtymävaiheen toimista tai muutoksista.

145 ARTIKLA

Uusien jäsenten liittyminen Euroopan unioniin

1. EU ilmoittaa EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille kaikista kolmansien maiden hakemuksista liittyä jäseneksi EU:hun.
2. EU:n ja 1 kohdassa tarkoitetun kolmannen maan välisten neuvotteluiden aikana unionin on pyrittävä
 - a) toimittamaan EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden pyynnöstä ja siinä määrin kuin se on mahdollista kaikki tiedot, jotka liittyvät tämän sopimuksen piiriin kuuluviin seikkoihin; ja
 - b) ottamaan huomioon EAC-kumppanuusvaltion tai EAC-kumppanuusvaltioiden ilmaisemat huolenaiheet.
3. EU ilmoittaa EAC-kumppanuusvaltiolle tai EAC-kumppanuusvaltioille kolmannen maan EU:n jäseneksi liittymistä koskevan sopimuksen voimaantulosta.
4. Talouskumppanuussopimusneuvoston on tarkasteltava riittävän ajoissa ennen kolmannen maan unioniin liittymistä niitä vaikutuksia, joita liittymisellä voi olla tähän sopimukseen. Osapuolet voivat talouskumppanuussopimusneuvoston päätöksellä toteuttaa kaikki tämän sopimuksen tarvittavat sopeuttamiset tai siirtymäjärjestelyt.

146 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

1. Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakin, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin sekä viron kielellä, ja jokainen teksti on yhtä todistusvoimainen.
2. Iirinkielisen toisinnon todistusvoimaisuus on vahvistettava Euroopan unionin ja Kenian tasavallan välisellä diplomaattisten noottien vaihdolla tämän sopimuksen allekirjoituksen jälkeen ja ennen tämän sopimuksen voimaantuloa.

147 ARTIKLA

Liitteet ja pöytäkirjat

Seuraavat tämän sopimuksen liitteet ja pöytäkirjat ja yhteiset lausumat ovat erottamaton osa tätä sopimusta.

Liite I	EAC-kumppanuusvaltiosta tai EAC-kumppanuusvaltioista peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit
Liite II	EU:sta peräisin oleviin tuotteisiin sovellettavat tullit
Liite III a	Talouskumppanuussopimuksen kehitysmatriisi
Liite III b	Kehityksen vertailuarvot, tavoitteet ja indikaattorit
Liite IV	Tulliliiton Euroopan unionin kanssa perustaneita valtioita koskeva yhteinen julistus
Liite V	Kauppa ja kestävä kehitys
Liite VI	Euroopan unionin ja Kenian tasavallan yhteinen julistus tämän sopimuksen mukaisesta talous- ja kehitysyhteistyöstä
Pöytäkirja 1	Keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa
Yhteinen lausuma 1	Euroopan unionin ja Kenian tasavallan yhteinen lausuma alkuperäsäännöistä
Yhteinen lausuma 2	Euroopan unionin ja Kenian tasavallan yhteinen lausuma kaupasta ja kestävästä kehityksestä

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

Tehty ...ssa/ssä ... päivänä ...kuuta vuonna ...

Euroopan unionin puolesta

Kenian tasavallan puolesta